Analýza legislativy z pohledu podpory nezávislosti osob se zdravotním postižením

v rámci projektu Život jako každý jiný,
r. č.: CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_017/0002766

Název programu: Operační program Zaměstnanost

Datum vyhotovení: 21. 7. 2019

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

MPSV

CESTA K ŽIVOTU
TRANSFORMACE SOCIÁLNÍCH SLUŽEB

Obsah

1. Základní údaje 1
2. Manažerské shrnutí 2
2.1 Metodický přístup 2
2.2 Stěžejní překážky nezávislého života osob se zdravotním postižením v ČR 2
3. Úvod 3
3.1 Osoby se zdravotním postižením 3
3.2 Nezávislý život 3
3.3 Stávající situace osob se zdravotním postižením 4
4. Metodický přístup 6
4.1 Fáze Projektu 6
4.2 Analyzované legislativní předpisy 7
4.2.1 Mezinárodněprávní úprava Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením 7
4.2.2 Legislativa ČR 9
5. Analýza legislativy z pohledu podpory nezávislosti života osob se zdravotním postižením 13
5.1 Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením 13
5.2 Obsah Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením 14
5.3 Články Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením z hlediska úprav mezinárodní a české legislativy 16
5.3.1 Článek 1 Účel 17
5.3.2 Článek 2 Definice 19
5.3.3 Článek 3 Obecné zásady 19
5.3.4 Článek 4 Obecné závazky 19
5.3.5 Článek 5 Rovnost a nediskriminace 20
5.3.6 Článek 6 Ženy se zdravotním postižením 22
5.3.7 Článek 7 Děti se zdravotním postižením 23
5.3.8 Článek 8 Zvyšování povědomí 25
5.3.9 Článek 9 Přístupnost 26
5.3.10 Článek 10 Právo na život 29
5.3.11 Článek 11 Rizikové situace a humanitární krize 30
5.3.12 Článek 12 Rovnost před zákonem 30
5.3.13 Článek 13 Přístup ke spravedlnosti 35
5.3.14 Článek 14 Svoboda a osobní bezpečnost 36

5.3.15 Článek 15 Ochrana proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání 37
5.3.16 Článek 16 Ochrana před vykořisťováním, násilím a zneužíváním 38
5.3.17 Článek 17 Ochrana osobní integrity 39
5.3.18 Článek 18 Svoboda pohybu a státní občanství 40
5.3.19 Článek 19 Nezávislý způsob života a zapojení do společnosti 40
5.3.20 Článek 20 Osobní mobilita 47
5.3.21 Článek 21 Svoboda projevu a přesvědčení a přístup k informacím 49
5.3.22 Článek 22 Respektování soukromí 51
5.3.23 Článek 23 Respektování obydlí a rodiny 52
5.3.24 Článek 24 Vzdělávání 54
5.3.25 Článek 25 Zdraví 56
5.3.26 Článek 26 Habilitace a rehabilitace 58
5.3.27 Článek 27 Práce a zaměstnávání 59
5.3.28 Článek 28 Přiměřená životní úroveň a sociální ochrana 61
5.3.29 Článek 29 Účast na politickém a veřejném životě 64
5.3.30 Článek 30 Účast na kulturním životě, rekreace, volný čas a sport 66
5.3.31 Článek 31 Statistika a získávání dat 67
6. Závěr 69
7. Seznam zkratek 70
8. Seznam grafů a tabulek 71
8.1 Seznam grafů 71
8.2 Seznam tabulek 71
9. Přílohy 72

1. ZÁKLADNÍ ÚDAJE

Název projektu:	Analýza legislativy z pohledu podpory nezávislosti osob se zdravotním postižením
Datum vyhotovení:	21. 7. 2019

Objednatel:

Název:	Česká republika – Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále také „Zadavatel“)
Adresa:	Na Poříčním právu 1/376, 128 01 Praha 2
Kontaktní osoba:	Ing. Kateřina Žaludová (rozená Landová), Oddělení koncepce sociálních služeb

Dodavatel:

Název:	BDO Advisory s.r.o. (dále také „Zpracovatel“)
Adresa:	Karolinská 661/4, 186 00 Praha 8
Kontaktní osoba:	Ing. Petr Štětka, manažer

2. MANAŽERSKÉ SHRNUTÍ

Zpracovatel se v této **Analýze legislativy z pohledu podpory nezávislosti osob se zdravotním postižením** (dále také „Analýza“) zabýval podporou nezávislého života osob s tělesným, mentálním nebo smyslovým postižením, osob s duševním onemocněním či osob s kombinací těchto zdravotních postižení.

2.1 Metodický přístup

Zpracovatel při tvorbě Analýzy vycházel z platných legislativních předpisů České republiky (dále také „ČR“) a dále z mezinárodních a evropských právních dokumentů, které jsou pro ČR závazné. Klíčovým dokumentem přitom byla Úmluva Organizace spojených národů (dále také „OSN“) o právech osob se zdravotním postižením[1] (dále také „Úmluva“). K popisu stávající situace byly použity veřejně dostupné informace a zjištění plynoucí jak z realizovaných šetření, tak z informací interní databáze Zpracovatele.

2.2 Stěžejní překážky nezávislého života osob se zdravotním postižením v ČR

Zpracovatel v předkládané Analýze dává doporučení na úpravu legislativy v jednotlivých oblastech a případně, pokud to bylo možné, navrhuje změny konkrétních zákonů a vyhlášek. Zpracovatel spatřuje nedostatky zejména v následujících oblastech:

1. nezávislý způsob života a zapojení do společnosti;
2. přiměřená životní úroveň a sociální ochrana;
3. přístupnost;
4. práce a zaměstnání;
5. zvyšování povědomí.

ČR by měla věnovat zvýšenou pozornost legislativě stanovující podmínky ve výše uvedených oblastech. Za tímto účelem Zpracovatel v těchto oblastech uvádí doporučení úpravy stávajících platných předpisů.

ČR by se měla zejména soustředit na alokaci dostatečných finančních prostředků na podporu nezávislosti osob se zdravotním postižením. Implementace Úmluvy se řídí principem progresivní realizace. Tímto způsobem dochází k postupné implementaci znění Úmluvy do české legislativy. ČR se musí soustředit na přípravu a poskytování vhodných podpůrných služeb i přes vysoké náklady na jejich realizaci, jelikož argument vysoké nákladovosti je v rozporu se zněním Úmluvy. Vodítkem pro ČR jsou jasně stanovené kroky pro implementaci na národní úrovni, kterými by se měla ČR řídit.[2]

[1] Úmluva o právech osob se zdravotním postižením, sbírka mezinárodních smluv č. 10/2010 Sb. m. s., Ministerstvo vnitra České republiky, 2010.
[2] Odst. 93 obecného komentáře k článku 19. Výbor pro práva osob se zdravotním postižením Organizace spojených národů, 2017.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

3. ÚVOD

Předmětem plnění Projektu je zpracování Analýzy. Analýza se zabývá podporou osob s tělesným, mentálním nebo smyslovým postižením, osob s duševním onemocněním či osob s jejich případnou kombinací. Analýza v praxi se zabývá nástroji a postupy, kterými je podpořena nezávislost osob se zdravotním postižením. Při zpracování Analýz byla věnována zvláštní pozornost dětem a osobám s těžkým zdravotním postižením, jež se projevuje zejména zhoršenou možností rozhodování se a potřebou celodenní péče.

Analýza se zabývá uceleným rozborem úprav mezinárodních a evropských právně závazných legislativních předpisů pro ČR. Dále Analýza řeší legislativu ČR z pohledu nezávislosti života osob se zdravotním postižením. Zpracovatel se zaměřil na všechny oblasti života osob se zdravotním postižením uvedené v Úmluvě, kdy u každé oblasti uvedl její úpravu v mezinárodních a evropských právně závazných dokumentech pro ČR. Analýza se zabývala rozborem jednotlivých oblastí z pohledu legislativy ČR včetně účinnosti jednotlivých opatření.

Analýza vznikla jako součást projektu **Život jako každý jiný,** registrační číslo: CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_017/0002766, za finančního přispění Evropské unie (dále také „EU“) prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost z prostředků Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu ČR. Analýza poslouží Ministerstvu práce a sociálních věcí (dále také „MPSV“) v podpoře života osob se zdravotním postižením v jejich přirozeném prostředí a související deinstitucionalizace.

3.1 Osoby se zdravotním postižením

Osoby se zdravotním postižením představují poměrně významnou část populace ČR. Dle výsledků nejnovějšího výběrového šetření Českého statistického úřadu (dále také „ČSÚ“) žilo v roce 2018 na území ČR 1,152 milionu osob se zdravotním postižením.[3] Definicí pojmu osoby se zdravotním postižením se Zpracovatel zabývá v dalších částech Analýzy.

3.2 Nezávislý život

Definici nezávislého života přináší obecný komentář k článku 19: žít nezávisle a být začleněn do komunity.[4] Pro potřeby této Analýzy se nezávislým životem rozumí stav, kdy lidé se zdravotním postižením mohou sami rozhodovat o svém životě. Rozhodovat se mohou na základě poskytnutí všech nezbytných prostředků, které jim umožní uplatňovat volbu a kontrolu nad svými životy a činit všechna rozhodnutí, jež se jejich životů týkají.[5]

Osobní autonomie a sebeurčení je pro nezávislý život zásadní, včetně přístupu k dopravě, informacím, komunikaci, osobní asistenci, místu pobytu, každodenním pravidelným zvykům, slušnému zaměstnání, osobním vztahům, ošacení, výživě, hygieně a zdravotní péči, náboženským, kulturním a sexuálním a reprodukčním právům. Nezávislý život je stěžejní součástí autonomie člověka a jeho svobody, přičemž neznamená nutně žít sám. Rovněž by neměl být interpretován pouze jako schopnost

[3] Jak se žije lidem se zdravotním postižením? Český statistický úřad, 2019. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/118374921/csu_tk_jak_se_zije_lidem_se_zdravotnim_postizenim_3.pdf/606bb166-e424-4248-967b-f00e98213c81?version=1.0
[4] Obecný komentář k článku 19. Výbor pro práva osob se zdravotním postižením Organizace spojených národů, 2017.
[5] Obecný komentář k článku 19. Výbor pro práva osob se zdravotním postižením Organizace spojených národů, 2017.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

vykonávat samostatně každodenní činnosti. Spíše by na něj mělo být nahlíženo jako na svobodu volby a kontroly životního stylu a každodenních aktivit, která by v souladu s respektem k vrozené důstojnosti člověka neměla být osobám se zdravotním postižením upřena.[6]

3.3 Stávající situace osob se zdravotním postižením

Osoby se zdravotním postižením se dennodenně potýkají s bariérami, které znemožňují dosažení nezávislého života. Současnou situaci osob se zdravotním postižením v ČR reflektují výsledky zjištěné výběrovým šetřením ČSÚ.[7]

Dle výsledků šetření osobám se zdravotním postižením nejčastěji (39 % odpovědí) nic nechybí. Identifikovány však byly i hlavní překážky nezávislosti, kterými jsou finance (31 % odpovědí), bariérovost ve veřejném prostoru, v domácím prostředí a v dopravě (26 % odpovědí), zdravotní péče (23 % odpovědí) a míra podpory ze strany státu (13 % odpovědí).

Ze zjištění ČSÚ dále vyplývá, že v české populaci převažují zdravotně postižené ženy nad zdravotně postiženými muži a že s rostoucím věkem se podíl osob se zdravotním postižením zvyšuje. Naopak v mladším věku významně převažuje podíl chlapců se zdravotním postižením nad podílem dívek se zdravotním postižením. Z těchto výsledků lze dovodit závěr o potřebě pozitivní genderové diskriminace při pomoci zdravotně postiženým osobám.

Mezi osobami se zdravotním postižením je ve srovnání s celou českou populací vysoce nadproporcionální zastoupení osob se středním vzděláním bez maturity a s nižším vzděláním. Osoby se zdravotním postižením dosahují na nižší průměrné příjmy oproti celkové české populaci, čímž je potvrzen princip klesající mzdy v závislosti na nižším stupni dosaženého vzdělání v ČR. Osoby se zdravotním postižením pak nedisponují dostatečným vlastním kapitálem pro dosažení adekvátní úrovně integrace do většinové populace ČR.

Významným problémem je z pohledu Zpracovatele skutečnost, že osobám se zdravotním postižením se v současnosti nedostává potřebných kompenzačních pomůcek. Dle zjištění kompenzační pomůcky chybí 220 000 osobám se zdravotním postižením. Tento počet představuje téměř jednu pětinu všech osob se zdravotním postižením v ČR.

Osoby se zdravotním postižením také v současné chvíli postrádají pomoc prostřednictvím druhé osoby. V současnosti pomoc druhé osoby využívá více než 52 % všech osob se zdravotním postižením. Nejčastěji pomoc poskytují příbuzní (96 % odpovědí) a známí (21 % odpovědí). Pomoc druhé osoby poskytovanou prostřednictvím profesionálního pečovatele uvedly osoby se zdravotním postižením pouze ve 14 % odpovědí. V ČR je tedy v naprosté většině pomoc druhé osoby poskytována formou neformální péče. Celkem se více než 117 000 osob se zdravotním postižením vyjádřilo, že jim pomoc druhé osoby chybí. Mezi tyto osoby byly zařazeny jak osoby se zdravotním postižením, které v současnosti nevyužívají pomoc druhé osoby, tak i osoby, které by chtěly pomoc druhé osoby využívat s větší intenzitou.

[6] Obecný komentář k článku 19. Výbor pro práva osob se zdravotním postižením Organizace spojených národů, 2017.
[7] Jak se žije lidem se zdravotním postižením? Český statistický úřad, 2019. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/118374921/csu_tk_jak_se_zije_lidem_se_zdravotnim_postizenim_3.pdf/606bb166-e424-4248-967b-f00e98213c81?version=1.0

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

Z výsledků dotazníkových šetření realizovaných Zpracovatelem vyplývá, že z pohledu respondentů je v současnosti nejhorší stav podpory nezávislého života osob se zdravotním postižením v ČR v oblasti zaměstnání a finanční podpory.[8] Tyto oblasti současně respondenti hodnotili jako nejzávažnější existující překážky nezávislého života osob se zdravotním postižením v ČR.

Z výše uvedených závěrů výběrového šetření ČSÚ a dotazníkového šetření Zpracovatele vyplývá, že Vláda ČR a jednotlivá ministerstva by měly prostřednictvím uplatňované politiky realizovat taková opatření, která povedou ke zlepšení životních podmínek osob se zdravotním postižením a k jejich integraci do většinové společnosti.

[8] Viz Příloha č. 1 – Výsledky dotazníkového šetření.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

4. METODICKÝ PŘÍSTUP

Kapitola uvádí metodický přístup společnosti BDO Advisory s.r.o. ke zpracování Projektu.

4.1 Fáze Projektu

Dílčí práce vedoucí k realizaci Analýzy byly rozděleny do pěti fází, jejichž popis obsahují následující odstavce. Fáze představují časově oddělená období, která se zároveň odlišují vykonávanými pracemi. V průběhu jednotlivých fází Zpracovatel informoval Zadavatele o vykonaných činnostech, a to v rámci pracovních jednání mezi zástupci obou smluvních stran.[9]

Fáze 1: Příprava Analýzy (uzavření smlouvy + 2 týdny)

- Realizace úvodní projektové schůze se Zadavatelem, během níž došlo k detailnímu specifikování záměrů, cílů, motivací a priorit Zadavatele. Během schůze byl nastaven způsob komunikace a byl předložen indikativní harmonogram analytických prací.
- Vypracování metodiky postupu Analýzy a jeho jednotlivých fází.
- Vypracování struktury závěrečné zprávy.

Fáze 2: Sběr dat pro realizaci Analýzy (uzavření smlouvy + 2 týdny)

V této fázi byl zajištěn sběr relevantních podkladů, dat a informací pro zpracování Analýzy. Byla analyzována data a podklady jak legislativní, tak nelegislativní povahy. V této fázi zástupce BDO seznámil Zadavatele s detailním přístupem ke sběru dat a rovněž se seznamem podkladů, které jsou pro zpracování Analýzy nezbytné. Sběr podkladů byl řízen zástupci BDO a ve vytyčeném časovém intervalu byly získány následující podklady:

- neveřejné – poskytnuté Zadavatelem pro účely Analýzy;
- neveřejné – vytvořené Zpracovatelem pro účely Analýzy;
- veřejně dostupné.

Fáze 3: Zpracování výstupní zprávy a finalizace Analýzy (uzavření smlouvy + 1 měsíc)

Fáze, jejímž výstupem bylo předložení výsledků analýzy legislativy a sekundárních dat, byla zahájena ihned po dokončení přípravné fáze. Analýza všech získaných podkladů a informací byla provedena za použití metod a postupů odsouhlasených Zadavatelem, které vycházejí z dobré praxe BDO získané realizací obdobných zakázek. Podrobně byly analyzovány jak podklady legislativní povahy, tak i data popisující praktické přínosy a bariéry fungování legislativy v praxi. Byly identifikovány bariéry nezávislosti lidí se zdravotním postižením.

Na závěr této fáze byla předložena zpráva s výsledky analýzy sekundárních dat Zadavateli, následně byly zapracovány připomínky Zadavatele.

Fáze 4: Zpracování výstupní zprávy (uzavření smlouvy + 2-3 měsíce)

V rámci této fáze došlo k předložení výstupní zprávy zahrnující:

[9] Kontrolní dny proběhly 27. 3., 11. 4., 23. 5. a 4. 6.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

- Analytický souhrn/popis technických a legislativních norem, přínosů, bariér a limitů nezávislosti osob se zdravotním postižením.
- Analýzu v podobě podrobného rozboru nejproblematičtějších částí legislativy ČR v oblasti mající dopad na nezávislost osob se zdravotním postižením.

Fáze 5: Finalizace Analýzy (uzavření smlouvy + 4 měsíce)

V této fázi byly ukončeny veškeré činnosti zahrnující analytické práce a zpracování informací a byla dopracována závěrečná zpráva Analýzy. Tato zpráva byla předložena Zadavateli k připomínkování, následně došlo k zapracování připomínek Zadavatele.

4.2 Analyzované legislativní předpisy

Tato část uvádí stěžejní legislativní předpisy, které upravují znění článků Úmluvy. Zpracovatel využil při analytických pracích následující legislativní předpisy.

4.2.1 Mezinárodněprávní úprava Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením

Tato část se zabývá mezinárodněprávními úpravami znění článků Úmluvy, které jsou právně závazné pro ČR, a to včetně jejich účinnosti. Přehled analyzované mezinárodní a evropské legislativy relevantní k jednotlivým článkům Úmluvy obsahuje následující tabulka.

Tabulka 1 Mezinárodněprávní předpisy závazné pro ČR relevantní ke znění Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením

Název právního předpisu	Právní účinnost
Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením	3. 5. 2008
Obecný komentář Výboru pro práva osob se zdravotním postižením Organizace spojených národů k článku 5: Rovnost a nediskriminace	26. 4. 2018
Obecný komentář Výboru pro práva osob se zdravotním postižením Organizace spojených národů k článku 6: Ženy a dívky se zdravotním postižením	25. 11. 2016
Obecný komentář Výboru pro práva osob se zdravotním postižením Organizace spojených národů k článku 9: Přístupnost	22. 5. 2014
Obecný komentář Výboru pro práva osob se zdravotním postižením Organizace spojených národů k článku 12: Rovnost před zákonem	19. 5. 2014
Obecný komentář Výboru pro práva osob se zdravotním postižením Organizace spojených národů k článku 19: Žít nezávisle a být začleněn do komunity	29. 8. 2017
Obecný komentář Výboru pro práva osob se zdravotním postižením Organizace spojených národů k článku 24: Právo na inkluzivní vzdělávání	25. 11. 2016
Smlouva o fungování Evropské unie (dále také „Smlouva o fungování EU“)	26. 10. 2012
Smlouva o Evropské unii (dále také „Smlouva o EU“)	17. 12. 2007
Listina základních práv Evropské unie (dále také „Listina EU“)	26. 10. 2012
Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů	15. 5. 1992

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

Název právního předpisu	Právní účinnost
Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2006 ze dne 5. července 2006 o právech osob se zdravotním postižením a osob s omezenou schopností pohybu a orientace v letecké dopravě	27. 11. 2000
Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení	29. 4. 2004
Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 181/2011 ze dne 16. února 2011 o právech cestujících v autobusové a autokarové dopravě a o změně nařízení (ES) č. 2006/2004	16. 2. 2011
Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1371/2007 ze dne 23. října 2007 o právech a povinnostech cestujících v železniční přepravě	23. 10. 2007
Nařízení Komise (EU) č. 651/2014 ze dne 17. června 2014, kterým se v souladu s články 107 a 108 Smlouvy prohlašují určité kategorie podpory za slučitelné s vnitřním trhem	17. 6. 2014
Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 223/2009 ze dne 11. března 2009 o evropské statistice a zrušení nařízení (ES, Euratom) č. 1101/2008 o předávání údajů, na které se vztahuje statistická důvěrnost, Statistickému úřadu Evropských společenství, nařízení Rady (ES) č. 322/97 o statistice Společenství a rozhodnutí Rady 89/382/EHS, Euratom, kterým se zřizuje Výbor pro statistické programy Evropských společenství	11. 3. 2009
Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1303/2013 ze dne 17. prosince 2013 o společných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu, Fondu soudržnosti, Evropském zemědělském fondu pro rozvoj venkova a Evropském námořním a rybářském fondu, o obecných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu, Fondu soudržnosti a Evropském námořním a rybářském fondu a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1083/2006 (dále také „nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1303/2013 ze dne 17. prosince 2013 o ESIF“)	17. 12. 2013
Nařízení Komise (EU) č. 651/2014 ze dne 17. června 2014, kterým se v souladu s články 107 a 108 Smlouvy prohlašují určité kategorie podpory za slučitelné s vnitřním trhem	17. 6. 2014
Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1370/2007 ze dne 23. října 2007 o veřejných službách v přepravě cestujících po železnici a silnici a o zrušení nařízení Rady (EHS) č. 1191/69 a č. 1107/70	23. 10. 2007
Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 13/2012 ze dne 22. května 2012 o právu na informace v trestním řízení	22. 5. 2012
Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 29/2012 ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV	25. 10. 2012
Směrnice Rady (ES) č. 78/2000 ze dne 27. listopadu 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání	27. 11. 2000
Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 13/2010 ze dne 10. března 2010 o koordinaci některých právních a správních předpisů členských států upravujících poskytování audiovizuálních mediálních služeb (směrnice o audiovizuálních mediálních službách)	10. 3. 2010
Směrnice Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 29/2001 ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti	22. 5. 2001
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/92/EU ze dne 13. prosince 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV	13. 12. 2011

Zdroj: Vlastní zpracování

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

4.2.2 Legislativa ČR

Tato část obsahuje výčet platné legislativy ČR včetně její účinnosti, která se svým vymezením vztahuje k obsahu jednotlivých článků Úmluvy. Jednotlivé právní předpisy budou analyzovány z pohledu a vymezení článků Úmluvy v další části Analýzy. Následující tabulka představuje přehled analyzované legislativy ČR relevantní k článkům Úmluvy.

Tabulka 2 Legislativa ČR relevantní ke znění Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením

Název právního předpisu	Právní účinnost
Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů	1. 1. 1993
Ústavní zákon č. 23/1991 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů	8. 2. 1991
Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů	1. 4. 1964
Zákon č. 89/2012 Sb., občansky zákoník, ve znění pozdějších předpisů	1. 1. 2014
Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů	1. 1. 2005
Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů	1. 10. 2004
Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů	1. 1. 2010
Zákon č. 378/2007 Sb., o léčivech a o změnách některých souvisejících zákonů (zákon o léčivech), ve znění pozdějších předpisů	31. 12. 2007
Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů	1. 4. 2012
Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů	1. 4. 2012
Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů	1. 4. 2000
Zákon č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů	28. 2. 2000
Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytovaní dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů	1. 1. 2012
Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů	1. 1. 2014
Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů	1. 1. 2014
Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů	1. 1. 2007
Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále také „krizový zákon“)	1. 1. 2001
Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů	1. 1. 2001
Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (Antidiskriminační zákon), ve znění pozdějších předpisů	1. 9. 2009
Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů	1. 1. 2007

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

Název právního předpisu	Právní účinnost
Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů	1. 1. 1996
Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů	1. 10. 1995
Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů	1. 1. 2007
Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů	1. 1. 2007
Zákon č. 132/2010 Sb., o zákon o audiovizuálních mediálních službách na vyžádání a o změně některých zákonů (zákon o audiovizuálních mediálních službách na vyžádání)	1. 6. 2010
Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách)	1. 4.2012
Zákon č. 58/2014 Sb., kterým se mění zákon č. 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony	7. 4. 2014
Zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů	1. 1. 1996
Zákon č. 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů	4. 3. 2003
Zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů	1. 6. 2000
Zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů	31. 12. 2001
Zákon č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky, ve znění pozdějších předpisů	1. 10. 2012
Zákon č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu, ve znění pozdějších předpisů	30. 3. 2001
Zákon č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů	15. 6. 1995
Zákon č. 586/1992 Sb., České národní rady o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů	1. 1. 1993
Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů	1. 5. 2004
Zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů	16. 1. 2005
Zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů	1. 1. 1991
Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů	1. 1. 2000
Zákon č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy, ve znění pozdějších předpisů	23. 10. 2000
Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů	4. 7. 2001
Zákon č. 132/2010 Sb., o audiovizuálních mediálních službách na vyžádání a o změně některých zákonů (zákon o audiovizuálních mediálních službách na vyžádání), ve znění pozdějších předpisů	1. 6. 2010
Zákon č. 99/2019 Sb., o přístupnosti internetových stránek a mobilních aplikací a o změně zákona č. 365/2000., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů	9. 4. 2019

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

Název právního předpisu	Právní účinnost
Zákon č. 186/2013 Sb., zákon o státním občanství ČR a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství ČR), ve znění pozdějších předpisů	1. 1. 2014
Zákon č. 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, ve znění pozdějších předpisů	13. 7. 1998
Zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů	1. 4. 1997
Zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů	1. 1. 2001
Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským, ve znění pozdějších předpisů	1. 1. 2000
Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů	4. 7. 2001
Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů	1. 1. 2007
Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů	31.12.1992
Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů	1. 7. 1998
Vyhláška č.501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využití území, ve znění pozdějších předpisů	1. 1. 2007
Vyhláška č.499/2006 Sb., o dokumentaci staveb, ve znění pozdějších předpisů	1. 1. 2007
Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů	1. 1. 2007
Vyhláška č. 503/2006 Sb., o podrobnější úpravě územního řízení, veřejnoprávní smlouvy a územního opatření, ve znění pozdějších předpisů	1. 1. 2007
Vyhláška č. 398/2009 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb, ve znění pozdějších předpisů	18. 11. 2009
Vyhláška č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, ve znění pozdějších předpisů	1. 1. 2012
Vyhláška č. 284/1995 Sb., kterou se provádí zákon o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů	1. 1. 1996
Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění pozdějších předpisů	1. 9. 2016
Vyhláška č. 173/1995 Sb., kterou se vydává dopravní řád drah, ve znění pozdějších předpisů	1. 12. 1995
Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění pozdějších předpisů	1. 9. 2016
Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách	1. 1. 2007
Nařízení vlády č. 63/2011 Sb., o stanovení minimálních hodnot a ukazatelů standardů kvality a bezpečnosti a o způsobu jejich prokazování v souvislosti s poskytováním veřejných služeb v přepravě cestujících	1. 4. 2011
Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením vyhlášené pod č. 10/2010 Sb. m. s.	12. 10. 2010

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

Název právního předpisu	Právní účinnost
Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, spisová značka 4 Ads 134/2014, bod 29.	-
Stanovisko k omezení svéprávnosti z pohledu volebního práva – aktualizované na základě Stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu Cpjn 23/2016 ze dne 15. února 2017	-

Zdroj: Vlastní zpracování

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

5. ANALÝZA LEGISLATIVY Z POHLEDU PODPORY NEZÁVISLOSTI ŽIVOTA OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

Analýza se zabývá uceleným rozborem legislativy ČR z pohledu nezávislosti života osob se zdravotním postižením. Zejména se Zpracovatel zaměřil na specifické oblasti života osob se zdravotním postižením, kterým se věnují jednotlivé články Úmluvy. Zpracovatel ke každému článku Úmluvy uvedl, jak je upraven jednak v mezinárodní a evropské legislativě, jednak v české legislativě. Ke každé specifické oblasti dále Zpracovatel v Analýze navrhl doporučení k úpravě legislativního rámce ČR. Analýza se soustředí výlučně na rozbor platné legislativy.

5.1 Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením

V roce 2006 přijalo Valné shromáždění OSN text Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. Úmluva vstoupila v platnost v průběhu roku 2008, kdy v souladu se zněním čl. 45 Úmluvy došlo k uložení ratifikační listiny dvacátého smluvního států.[10] Úmluva je multilaterální mezinárodní smlouvou pod záštitou OSN. Podstatou Úmluvy je zaručit osobám se zdravotním postižením dosažení všech lidských práv a umožnit jejich aktivní zapojení do života společnosti. Mezi základní obecné zásady Úmluvy se řadí následující:

a) respektování přirozené důstojnosti, osobní nezávislosti, zahrnující také svobodu volby, a samostatnosti osob;

b) nediskriminace;

c) plné a účinné zapojení a začlenění do společnosti;

d) respektování odlišnosti a přijímání osob se zdravotním postižením jako součásti lidské různorodosti a přirozenosti;

e) rovnost příležitostí;

f) přístupnost;

g) rovnoprávnost mužů a žen;

h) respektování rozvíjejících se schopností dětí se zdravotním postižením a jejich práva na zachování identity.[11]

EU ratifikovala Úmluvu v roce 2010.[12] V ČR, kde byl ratifikační proces zahájen roku 2007, vstoupila Úmluva definitivně v platnost dne 28. října 2009. Úmluva je vedena ve Sbírce mezinárodních smluv Ministerstva zahraničních věcí ČR pod číslem 10/2010 Sb. m. s. Úmluva je tedy na základě čl. 10 zákona č. 1/1993 Sb., Ústava ČR, součástí právního řádu ČR.[13] Implementací Úmluvy v ČR je v souladu

[10] V současnosti listinu ratifikovalo 177 států. Dostupné z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-15&chapter=4&clang=_en
[11] Čl. 3 písm. a) až h) úmluvy o právech osob se zdravotním postižením č. 10/2010 Sb. m. s.
[12] Rozhodnutí Rady ze dne 26. listopadu 2009 o uzavření Úmluvy Organizace spojených národů o právech osob se zdravotním postižením Evropským společenstvím, Rada Evropské unie, 2009.
[13] Čl. 10 zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

s usnesením vlády ČR[14] pověřeno MPSV.[15] Spolugestorem implementace Úmluvy v ČR je Vládní výbor pro zdravotně postižené občany.

Spolu s Úmluvou byl OSN přijat také Opční protokol k Úmluvě (dále také „Opční protokol").[16] Ratifikace Opčního protokolu smluvní stranou Úmluvy umožňuje Výboru OSN pro práva osob se zdravotním postižením zabývat se stížnostmi a porušeními ujednání vyplývajících z Úmluvy jejími smluvními státy. ČR doposud Opční protokol neratifikovala.

V návaznosti na ratifikaci Úmluvy vypracovalo MPSV ve spolupráci s dalšími ústředními orgány státní správy Úvodní zprávu ČR o opatřeních přijatých k plnění závazků podle Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením (dále také „Úvodní zpráva").[17] Úvodní zpráva byla vypracována v souladu s čl. 35 Úmluvy[18] a sumarizuje informace o aktuálním plnění Úmluvy ze strany platného legislativního rámce ČR. Ke stávajícímu stavu české legislativy se vyjádřily i neziskové organizace hájící práva osob se zdravotním postižením, které se k plnění Úmluvy v ČR vyjádřily prostřednictvím Alternativní zprávy pro Výbor OSN pro práva osob se zdravotním postižením (dále také „Alternativní zpráva").[19]

Výbor OSN Úvodní zprávu přezkoumal a vydal svá doporučení.[20] Vláda ČR vzala na vědomí Závěrečná doporučení Výboru OSN pro práva osob se zdravotním postižením a uložila členům vlády průběžně zajišťovat plnění Závěrečných doporučení, a to podle určení gesce.[21]

5.2 Obsah Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením

Obsah Úmluvy vyjadřuje rovnost všech lidí bez jakýchkoliv rozdílů, kdy je zejména potřeba zaručit plné zachování základních lidských práv a svobod bez diskriminace osob se zdravotním postižením. Implementace znění jednotlivých článků smluvními státy Úmluvy by měla přispívat k odstranění sociálního znevýhodnění osob se zdravotním postižením. Osoby se zdravotním postižením by měly být na základě znění jednotlivých článků Úmluvy podpořeny v účasti na všech oblastech života a také v přístupu k informacím jako základu pro plné požívání všech lidských práv a svobod. Dle Úmluvy by měly mít osoby se zdravotním postižením příležitost aktivně se zapojit do rozhodovacích procesů o státních podpůrných programech a politikách.

Úmluvu lze rozdělit dle obsahu jednotlivých článků do tří částí. První částí jsou Obecná ustanovení Úmluvy (čl. 1. až 4. Úmluvy), které obsahují základní definice a zásady plynoucí z ratifikace Úmluvy. Druhou částí jsou Specifická práva (čl. 5. až 30. Úmluvy), jež se zabývají zněním jednotlivých témat ovlivňujících nezávislost života osob se zdravotním postižením. Třetí částí jsou Specifické povinnosti (čl. 31. až 50. Úmluvy), které se zabývají plněním Úmluvy z pohledu její smluvní strany. Z hlediska

[14] Usnesení vlády ČR ze dne 19. března 2007 č. 284.
[15] V rámci MPSV vykonává agendu kontaktního místa Úmluvy zaměstnanec odboru sociálních služeb, sociální práce a sociálního bydlení JUDr. Štefan Čulík, e-mail: stefan.culik@mpsv.cz, tel.: 221 922 693.
[16] Opční protokol do současnosti ratifikovalo 92 států. Opční protokol úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením, OSN, 2019. Dostupné z: https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRPD/Pages/OptionalProtocolRightsPersonsWithDisabilities.aspx.
[17] Úvodní zpráva České republiky o opatřeních přijatých k plnění závazků podle úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 2011, 111 s. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/28419/Zprava_CR_o_plneni_Umluvy_CZ.pdf.
[18] Čl. 35 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením č. 10/2010 sbírky mezinárodních smluv. Ministerstvo vnitra České republiky, 2010.
[19] Alternativní zpráva pro Výbor OSN pro práva osob se zdravotním postižením, neziskové organizace, 2011, 46 s. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/28419/Zprava_NGO_o_plneni_Umluvy_CZ.pdf.
[20] Závěrečná doporučení k úvodní zprávě České republiky, Výbor pro práva osob se zdravotním postižením, Organizace spojených národů, 2015, 9 s. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/28419/Zaverecna_doporuceni_Vyboru_OSN_pro_prava_osob_se_ZP_CZ.pdf.
[21] Usnesení Vlády České republiky ze dne 24. února 2016 č. 163 k Závěrečným doporučením Výboru Organizace spojených národů pro práva osob se zdravotním postižením k úvodní zprávě České republiky. Vláda České republiky, 2016, 2 s. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/28419/UV160224_163.pdf

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

podpory nezávislosti osob se zdravotním postižením jsou Zpracovatelem analyzovány stěžejní články v části 5.3 Analýzy.

Tabulka 3 Obsah Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením dle jednotlivých článků

Článek	Název článku Úmluvy	Část Úmluvy
1.	Účel	Obecná ustanovení
2.	Definice	
3.	Obecné zásady	
4.	Obecné závazky	
5.	Rovnost a nediskriminace	Specifická práva
6.	Ženy se zdravotním postižením	
7.	Děti se zdravotním postižením	
8.	Zvyšování povědomí	
9.	Přístupnost	
10.	Právo na život	
11.	Rizikové situace a humanitární krize	
12.	Rovnost před zákonem	
13.	Přístup ke spravedlnosti	
14.	Svoboda a osobní bezpečnost	
15.	Ochrana proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání	
16.	Ochrana před vykořisťováním, násilím a zneužíváním	
17.	Ochrana osobní integrity	
18.	Svoboda pohybu a státní občanství	
19.	Nezávislý způsob života a zapojení do společnosti	
20.	Osobní mobilita	
21.	Svoboda projevu a přesvědčení a přístup k informacím	
22.	Respektování soukromí	
23.	Respektování obydlí a rodiny	
24.	Vzdělávání	
25.	Zdraví	
26.	Habilitace a rehabilitace	
27.	Práce a zaměstnávání	
28.	Přiměřená životní úroveň a sociální ochrana	
29.	Účast na politickém a veřejném životě	
30.	Účast na kulturním životě, rekreace, volný čas a sport	
31.	Statistika a získávání dat	Specifické povinnosti

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

Článek	Název článku Úmluvy	Část Úmluvy
32.	Mezinárodní spolupráce	
33.	Provádění a monitorování na vnitrostátní úrovni	
34.	Výbor pro práva osob se zdravotním postižením	
35.	Zprávy smluvních stran	
36.	Posuzování zpráv	
37.	Spolupráce smluvních stran s Výborem	
38.	Vztah Výboru s jinými orgány	
39.	Zpráva Výboru	
40.	Konference smluvních stran	
41.	Depozitář	
42.	Podpis	
43.	Souhlas se závazností	
44.	Organizace regionální integrace	
45.	Vstup v platnost	
46.	Výhrady	
47.	Změny	
48.	Vypovězení	
49.	Přístupný formát	
50.	Platná znění	

Zdroj: Úmluva o právech osob se zdravotním postižením

Práva osob se zdravotním postižením, která jsou smluvní státy povinny upravit v rámci své legislativy, jsou v jednotlivých článcích Úmluvy popsána velmi obecně. Určité zpřesnění představují obecné komentáře Výboru OSN pro práva osob se zdravotním postižením, které jsou pro smluvní státy závazné. Zpracovatelem analyzované obecné komentáře jsou uvedeny v souhrnu mezinárodněprávních předpisů závazných pro ČR.

5.3 Články Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením z hlediska úprav mezinárodní a české legislativy

V této kapitole Analýzy se Zpracovatel zabýval analýzou legislativy všech oblastí života osob se zdravotním postižením dle znění jednotlivých článků Úmluvy. Ke každé oblasti Zpracovatel doplnil úpravu daného článku Úmluvy, a to jak v mezinárodních, tak ve vnitrostátních právních předpisech. V případě stávající české legislativy Zpracovatel uvádí doporučení k její, případným změnám.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

5.3.1 Článek 1 Účel

Znění čl. 1

Účelem Úmluvy je podpora, ochrana a zajištění plného a rovného užívání všech lidských práv a základních svobod osobami se zdravotním postižením a podpora úcty k jejich přirozené důstojnosti. Úmluva definuje osoby se zdravotním postižením jako „osoby mající dlouhodobé fyzické, duševní, mentální nebo smyslové postižení, které v interakci s různými překážkami může bránit jejich plnému a účinnému zapojení do společnosti na rovnoprávném základě s ostatními.“[22] Tato definice osob se zdravotním postižením se na základě čl. 10 Ústavy stala vyhlášením dne 12. února 2010 součástí právního řádu ČR.[23]

Úprava znění čl. 1 v mezinárodní a evropské legislativě

Unijní legislativa nedisponuje vlastní definicí osoby se zdravotním postižením. EU proto vychází z definic využívaných v jednotlivých členských státech, se kterými následně pracuje například pro potřeby Eurostatu.[24]

Úprava znění čl. 1 v české legislativě

V kontextu české legislativy dochází k rozporu ve vymezení osob se zdravotním postižením. V českém legislativním prostředí totiž neexistuje jednotně využívaná definice zdravotně postižených osob. Zdravotnímu postižení se věnuje několik legislativních předpisů a platí, že žádné vymezení stanovené v legislativě není univerzálně aplikovatelné. Tato část proto přináší přehled o různých legislativních vymezeních definujících osoby se zdravotním postižením.

Dle § 3 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách se pro účely daného zákona „zdravotním postižením rozumí tělesné, mentální, duševní, smyslové nebo kombinované postižení, jehož dopady činí nebo mohou činit osobu závislou na pomoci jiné osoby“.[25]

Dle § 5 odst. 6 zákona č. 198/2009 Sb., antidiskriminační zákon je zdravotní postižení pro účely daného zákona definováno jako „tělesné, smyslové, mentální, duševní nebo jiné postižení, které brání nebo může bránit osobám v jejich právu na rovné zacházení v oblastech vymezených tímto zákonem; přitom musí jít o dlouhodobé zdravotní postižení, které trvá nebo má podle poznatků lékařské vědy trvat alespoň jeden rok“.[26]

S definicí osoby se zdravotním postižením se vypořádává i zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, podle kterého je osobám se zdravotním postižením poskytována zvýšená ochrana na trhu práce. V rámci § 67 odst. 2 zákona o zaměstnanosti se uvádí: „Osobami se zdravotním postižením jsou fyzické osoby, které jsou orgánem sociálního zabezpečení uznány a) invalidními ve třetím stupni, b) invalidními v prvním nebo druhém stupni, c) zdravotně znevýhodněnými“.[27]

[22] Čl. 1 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením č. 10/2010 Sb. m. s.
[23] Čl. 10 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.
[24] Disability statistics introduced, Eurostat, 2019. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Disability_statistics_introduced#Definitions_used
[25] § 3 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.
[26] § 5 odst. 6 zákona č. 198/2009 Sb., antidiskriminační zákon.
[27] § 67 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

Jako na zdravotně postižené osoby je v české legislativě pohlíženo také z pohledu schopnosti vykonávat práci, kdy za invalidní jsou považovány osoby, u kterých nastal pokles pracovní schopnosti. Dle § 39 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění je člověk invalidní, „jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu nastal pokles jeho pracovní schopnosti nejméně o 35 %“.[28] Pracovní schopností se dle § 39 odst. 3 věty první zákona o důchodovém pojištění rozumí „schopnost pojištěnce vykonávat výdělečnou činnost odpovídající jeho tělesným, smyslovým a duševním schopnostem, s přihlédnutím k dosaženému vzdělání, zkušenostem a znalostem a předchozím výdělečným činnostem“.[29] Poklesem pracovní schopnosti se se dle § 39 odst. 3 věty druhé zákona o důchodovém pojištění rozumí „pokles schopnosti vykonávat výdělečnou činnost v důsledku omezení tělesných, smyslových a duševních schopností ve srovnání se stavem, ve kterém byla osoba před vznikem dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu“.[30] Typologii posuzování úrovně zdravotního postižení definuje vyhláška MPSV č. 284/1999 Sb., kterou se provádí zákon o důchodovém pojištění.[31]

Z hlediska přístupu ke zdravotnímu postižení je možné uplatňovat tři různé modely, z nichž první dva se promítají do legislativy ČR. Jde o sociální model zdravotního postižení, lékařský model zdravotního postižení a biopsychosociální model.[32] Sociální model přistupuje ke zdravotnímu postižení jako k souboru souvislostí mezi osobou a jejím okolím, v nichž se nachází určité překážky fyzické (např. v podobě nedostatečné přístupnosti budov) či sociální (např. v podobě sociálního vnímání ze strany majoritní společnosti). Sociální model klade důraz na práci se zdravotně postiženými osobami při nalézání a odstraňování výše zmíněných překážek. Přístup sociálního modelu k definici zdravotního postižení reprezentují definice uvedené v zákoně o sociálních službách a v antidiskriminačním zákoně. Lékařský model se soustředí na zdravotní stav jednotlivce, akcentuje nápravu a možnost nápravy zdravotního postižení. Přístup lékařského modelu k definici zdravotního postižení představují definice uvedené v zákoně o důchodovém pojištění a v zákoně o zaměstnanosti. Biopsychosociální model pak kombinuje přístupy obou předchozích modelů.

Pro potřeby statistiky využívá ČSÚ vlastní definici, jež je využívaná pro potřeby zjištění, jak se žije lidem se zdravotními omezením. ČSÚ mezi osoby se zdravotním postižením řadí osoby invalidní nebo se zdravotním znevýhodněním, držitele průkazu osoby se zdravotním postižením, osoby požívající příspěvek na péči nebo na mobilitu a osoby, které uvedly, že jsou kvůli svým zdravotním problémům dlouhodobě omezeny ve vykonávání běžných činností.[33]

Doporučení úpravy legislativy ČR

Dle Zpracovatele by mělo v co nejkratším čase dojít k předefinování a využívání jednotné definice osoby se zdravotním postižením, která by se v českém legislativním rámci stala univerzálně platnou. Definice by měla být v souladu s ustanovením Úmluvy dle čl. 1 Účel. Vzhledem k ratifikaci Úmluvy je definice uvedená ve čl. 1 platná pro ČR, ale není v praxi využívána. Zdravotní postižení osob by mělo být definováno na základě biopsychosociálního modelu, který kombinuje jak přístup sociálního modelu

[28] § 39 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.
[29] § 39 odst. 3 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.
[30] § 39 odst. 3 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.
[31] Vyhláška č. 284/1995 Sb., kterou se provádí zákon o důchodovém pojištění.
[32] International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF), World Health Organisation, 2019. Dostupné z: https://www.who.int/classifications/icf/en/
[33] Jak se žije lidem se zdravotním postižením? Český statistický úřad, 2019. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/118374921/csu_tk_jak_se_zije_lidem_se_zdravotnim_postizenim_3.pdf/606bb166-e424-4248-967b-f00e98213c81?version=1.0

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

ke zdravotnímu postižení, tak přístup lékařského modelu. Definice osob se zdravotním postižením obsažená v antidiskriminačním zákoně představuje obdobu definice uvedené v čl. 1 Úmluvy. Proto Zpracovatel doporučuje, aby pro potřeby legislativních úprav zabývajících se osobami se zdravotním postižením byla využívána definice stanovená § 5 odst. 6 antidiskriminačního zákona.

Stanovení univerzálně platné definice osoby se zdravotním postižením však nepřináší z pohledu podpory nezávislého života osob se zdravotním postižením žádnou významnou změnu. Již stávající definice totiž svým vymezením zaručují zvýhodnění životních podmínek osob se zdravotním postižením.

5.3.2 Článek 2 Definice

Znění čl. 2

Článek 2 Definice se zabývá definicemi pro potřeby znění dalších článků Úmluvy.

5.3.3 Článek 3 Obecné zásady

Znění čl. 3

Znění čl. 3 stanovuje následující zásady, na kterých je Úmluva založena:

a) respektování přirozené důstojnosti, osobní nezávislosti, zahrnující také svobodu volby a samostatnosti osob;

b) nediskriminace;

c) plné a účinné zapojení a začlenění do společnosti;

d) respektování odlišnosti a přijímání osob se zdravotním postižením jako součásti lidské různorodosti a přirozenosti;

e) rovnost příležitostí;

f) přístupnost;

g) rovnoprávnost mužů a žen;

h) respektování rozvíjejících se schopností dětí se zdravotním postižením a jejich práva na zachování identity.

Tato témata jsou obsažená v dalších článcích Úmluvy.

5.3.4 Článek 4 Obecné závazky

Znění čl. 4

Znění čl. 4 stanovuje pro smluvní státy Úmluvy závazky zajištění a podpory plné realizace všech lidských práv a základních svobod osob se zdravotním postižením bez jakékoli diskriminace na základě zdravotního postižení.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

Smluvní státy se zavazují přijímat opatření plnící znění Úmluvy v maximálním rozsahu umožněném prostředky a situací v daném státě. Zároveň státy budou tato opatření konzultovat se zdravotně postiženými osobami. Znění tohoto článku shrnuje témata dalších článků Úmluvy.

5.3.5 Článek 5 Rovnost a nediskriminace

Znění čl. 5

Znění čl. 5 dává za povinnost smluvním státům přijmout taková opatření, která zaručí rovnost všech osob před zákonem a odstraní diskriminaci na základě zdravotního postižení.

Úprava znění čl. 5 v mezinárodní a evropské legislativě

Dle čl. 10 Smlouvy o fungování Evropské unie se EU zaměřuje při vymezování a provádění svých politik na boj proti jakékoliv diskriminaci včetně diskriminace na základě zdravotního postižení.[34] Rovnosti se věnuje také Listina základních práv Evropské unie. Článek 21 Listiny EU zakazuje jakoukoliv diskriminaci na základě zdravotního postižení.[35] Dle čl. 26 Listiny EU „Unie uznává a respektuje právo osob se zdravotním postižením na opatření, jejichž cílem je zajistit jejich nezávislost, sociální a profesní začlenění a jejich účast na životě společnosti“.[36]

Obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání stanovuje směrnice Rady 2000/78/ES ze dne 27. listopadu 2000. Znění čl. 2 této směrnice zakazuje diskriminaci na základě zdravotního postižení.

Dle čl. 14 Úmluvy Rady Evropy by nemělo docházet k diskriminaci na základě jazyka.[37] Jazyk zahrnuje všechny formy komunikace dle ustanovení čl. 2 Úmluvy.[38]

Úprava znění čl. 5 v české legislativě

Rovnosti všech osob se věnuje čl. 1 Listiny základních práv a svobod. Na základě jeho znění jsou lidé svobodní a rovní v důstojnosti i v právech.

V české legislativě se na rovnost a nediskriminaci vztahuje zejména zákon č. 198/2009 Sb., antidiskriminační zákon, který zmiňuje přímou a nepřímou diskriminací. Dle znění § 2 a § 3 je zakázána jakákoliv diskriminace z důvodu zdravotního postižení.[39,40] Zdravotním postižením je rovněž postižení smyslové. Proto z tohoto zákona přímo vyplývá rovněž zákaz diskriminace na základě jazyka, přestože pojem „jazyk“ není tímto zákonem vymezen. ČR dle znění čl. 5 Úmluvy zaručuje rovnost pro všechny osoby před zákonem a jejich právo na stejnou zákonnou ochranu podle znění občanského zákoníku. O rovnosti před zákonem pojednává Zpracovatel více v čl. 12 v další části této Analýzy.

Dle znění § 3 antidiskriminačního zákona se „nepřímou diskriminací rozumí odmítnutí nebo opomenutí přijmout přiměřená opatření, aby měla osoba se zdravotním postižením přístup k určitému

[34] Čl. 10 Smlouvy o fungování Evropské unie.
[35] Čl. 21 zákaz diskriminace Listiny základních práv Evropské unie.
[36] Čl. 26 začlenění osob se zdravotním postižením Listiny základních práv Evropské unie.
[37] Čl. 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod Rady Evropy.
[38] Čl. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod Rady Evropy.
[39] § 2 zákona č. 198/2009 Sb., antidiskriminační zákon.
[40] § 3 zákona č. 198/2009 Sb., antidiskriminační zákon.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

zaměstnání, k výkonu pracovní činnosti nebo funkčnímu nebo jinému postupu v zaměstnání, aby mohla využít pracovního poradenství, nebo se zúčastnit jiného odborného vzdělávání, nebo aby mohla využít služeb určených veřejnosti, ledaže by takové opatření představovalo nepřiměřené zatížení".[41]

K prosazování práva na rovné zacházení se všemi osobami bez ohledu na zdravotní postižení přispívá veřejný ochránce práv, a to na základě ustanovení zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv. Veřejný ochránce dle § 1 čl. 7 sleduje naplňování Úmluvy. Dle znění § 21b pak poskytuje metodickou pomoc obětem diskriminace při podávání návrhů na zahájení řízení z důvodů diskriminace.

Antidiskriminačními opatřeními v různých oblastech se zabývá také zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ten upravuje zejména problematiku svéprávnosti, nápomoci při rozhodování, integrity osobnosti, práva člověka ve zdravotnických zařízeních, zákonného zastupování a opatrovnictví.

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti svým § 4 zakazuje jakoukoliv diskriminaci při uplatňování práva na zaměstnání. Dle znění § 1a zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce je rovné zacházení se zaměstnanci a zákaz jejich diskriminace základní zásadou pracovněprávních vztahů.

Rovný přístup k dopravě pro osoby se sníženou schopností pohybu a orientace je stanoven § 12 vyhlášky č. 175/2000 Sb., Ministerstva dopravy a spojů o přepravním řádu pro veřejnou drážní a silniční osobní dopravu.

Diskriminace je dále zakázána zákonem č. 561/2004 Sb., školským zákonem. Dle znění § 2 odst. 1 písm. a je vzdělávání založeno na rovném přístupu bez jakékoliv diskriminace.

Před diskriminací jsou osoby v ČR ochráněny i coby spotřebitelé také prostřednictvím § 6 zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele. Dle znění tohoto zákona nesmí prodávající diskriminovat spotřebitele při prodeji výrobků nebo poskytování služeb.

Zpracovatel se zněním těchto zákonů věnuje v dalších částech této Analýzy.

Doporučení úpravy legislativy ČR

Dle Zpracovatele jsou přiměřená opatření přijata pouze v oblasti zaměstnanosti postižených osob. V ostatních oblastech je vymezení české legislativy nedostatečné. Mělo by dojít ke změnám zákona č. 198/2009 Sb., antidiskriminační zákon. Zejména by se do legislativy měly promítnout změny týkající se přiměřených opatření z pohledu dosažení nezávislosti života osob se zdravotním postižením i v dalších oblastech zajišťujících účast těchto osob na životě společnosti. Zejména se jedná o stávající podmínky v oblasti mobility a dopravy, přístupnosti informací, přístupnosti budov, vzdělávání, účasti na politickém životě a přiměřené životní úrovně. Antidiskriminační zákon by měl dle Zpracovatele nově obsahovat jasnou definici oblastí, kterých by se měla přiměřená opatření pro potřeby osob se zdravotním postižením týkat. Zároveň je vhodné uvést, že zavedení přiměřených opatření u všech dostupných služeb poskytovaných občanům veřejným nebo soukromým sektorem, by mohlo vést k neefektivnímu systému, nežádoucím a absurdním situacím.

[41] § 3 zákona č. 198/2009 Sb., antidiskriminační zákon.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

Osoby se zdravotním postižením nejsou homogenní skupinou. Jejich postižení má různý charakter a projevy. Přiměřená opatření by proto měla tato specifika zohledňovat a v každé konkrétní situaci nabývat takové podoby, která by odpovídala potřebám dané osoby se zdravotním postižením.

Například v případě vzdělávání by mělo dojít k odstranění diskriminace prostřednictvím nastavení podmínek inkluzivního systému vzdělávání. Legislativa by měla nově umožnit upuštění od standardizovaného systému hodnocení a přijímacích zkoušek, které jsou pro osoby se zdravotním postižením diskriminační, jelikož těmto osobám neumožňují jejich řádné absolvování. Současně by měly legislativní změny, ať už v podobě novely školského zákona nebo zákona o dávkách osobám se zdravotním postižením, zajistit dostupnost školní dopravy pro všechny studenty se zdravotním postižením, a to včetně těch, jejichž rodiny se nacházejí ve zhoršené sociální či ekonomické situaci.

Dle Zpracovatele by se měla ČR zaměřit na životní podmínky starších osob a žen, které z pohledu diskriminace představují nejohroženější skupiny obyvatel. ČR by měla při prosazování opatření souvisejících s deinstitucionalizací zvážit možnost realizace pozitivní genderové diskriminace s cílem pomoci nejpočetnějším skupinám zdravotně postižených osob v souladu se zněním odst. 72 obecného komentáře k článku 19 a odst. 36 obecného komentáře k článku 9.

Zřízení služeb pro osoby se zdravotním postižením ve specifických situacích, které by odpovídaly jejich požadavkům a potřebám, by nemělo být považováno za diskriminační porušení Úmluvy, ale spíše za spravedlivou a právně způsobilou pozitivní akci. Osoby se zdravotním postižením, které čelí diskriminaci ve vztahu k přístupu k nezávislému životu, musí mít k dispozici účinné a cenově dostupné právní prostředky nápravy. Specifické a individualizované služby by měly podléhat povinnosti přijímat přiměřená opatření především v oblastech (a související legislativě), které zmiňuje Úmluva. Dle odst. 29 obecného komentáře k článku 19 je povinnost přijmout přiměřená opatření v oblastech zajištění plného přístupu k fyzickému prostředí, dopravě, informacím, komunikaci a veřejně přístupným službám skutečně nezbytným předpokladem pro účinné požívání práv.

5.3.6 Článek 6 Ženy se zdravotním postižením

Znění čl. 6

Dle znění čl. 6 uznává ČR jako smluvní stát Úmluvy, že ženy a dívky se zdravotním postižením jsou vystaveny mnohonásobným formám diskriminace a ČR by měla přijmout vhodná opatření k zajištění rovnosti užívání všech lidských práv a základních svobod. Zároveň by tato opatření měla zajistit plný rozvoj, pokrok a posilování postavení žen.

Úprava znění čl. 6 v mezinárodní a evropské legislativě

EU usiluje o odstranění nerovností a podporuje rovné zacházení pro muže a ženy dle znění čl. 8 Smlouvy o fungování EU. EU se při vymezování a provádění svých politik a činností zaměřuje na boj proti jakékoliv diskriminaci na základě pohlaví, zdravotního postižení, věku, sexuální orientace

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

a dalších charakteristik člověka dle znění čl. 10 Smlouvy o fungování EU. Čl. 21 Listiny EU zakazuje diskriminaci založenou na pohlaví, zdravotním postižení a dalších charakteristikách člověka.

Úprava znění čl. 6 v české legislativě

Obdobně ani v právním rámci ČR doposud nedošlo k legislativním opatřením zamezujícím vícenásobné diskriminaci žen.[42] O zamezení vícenásobné diskriminace žen usiluje ČR prostřednictvím dvou nástrojů, a to Národního plánu podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2015–2020 a Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v ČR na léta 2014–2020.

Doporučení úpravy legislativy ČR

V souladu s obecným komentářem k článku 6 a v souladu se Závěrečným doporučením k úvodní zprávě ČR OSN[43] by dle názoru Zpracovatele mělo v ČR dojít ke zpracování analýzy, která povede ke zjištění existence vícenásobné diskriminace osob se zdravotním postižením. Na základě zjištění vyplývajících z realizované analýzy by ČR měla přijmout opatření odstraňující původce vícenásobné diskriminace. Přijatá opatření mohou být nelegislativní povahy, jejichž cílem bude zamezení projevům a výskytu vícečetné diskriminace u některých osob se zdravotním postižením. Je důvodné se domnívat, že vícenásobná diskriminace se v případě žen se zdravotním postižením vyskytuje, a to zejména ze skutečností uvedených v části Analýzy zabývající se stávající situací osob se zdravotním postižením.

Zpracovatel doporučuje, aby Ministerstvo spravedlnosti ČR (dále také „MS“) i nadále monitorovalo a zejména vyhodnocovalo zásahy do lidských práv v průběhu omezení svéprávnosti, a to dle pohlaví osoby omezené na svéprávnosti. Toto doporučení je v souladu se zněním odst. 35 obecného komentáře k článku 12.

5.3.7 Článek 7 Děti se zdravotním postižením

Znění čl. 7

Dle čl. 7 by smluvní státy Úmluvy měly přijmout nezbytná opatření, aby dětem se zdravotním postižením zaručily plné užívání všech lidských práv a základních svobod na rovnoprávném základě s ostatními dětmi. Při realizaci opatření by měl být hlavním hlediskem nejlepší zájem dítěte. Smluvní státy Úmluvy by měly zabezpečovat zdravotně postiženým dětem právo svobodně vyjadřovat své vlastní názory ve všech záležitostech, které se jich dotýkají. Přitom jejich názorům musí být věnována náležitá pozornost odpovídající jejich věku a zralosti, a při realizaci tohoto práva mají smluvní státy poskytovat pomoc přiměřenou jejich zdravotnímu postižení a věku.

[42] Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu situace žen se zdravotním postižením 2018/C 367/04, Evropský parlament, 2018.
[43] Závěrečná doporučení k úvodní zprávě České republiky, Úmluva o právech osob se zdravotním postižením, Výbor pro práva osob se zdravotním postižením, Organizace spojených národů. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/28419/Zaverecna_doporuceni_Vyboru_OSN_pro_prava_osob_se_ZP_CZ.pdf

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

Úprava znění čl. 7 v mezinárodní a evropské legislativě

Znění čl. 24 Listiny EU uvádí, že děti mají právo na ochranu a péči nezbytnou pro jejich blaho, přičemž při činnostech musí být prvořadým hlediskem nejvlastnější zájem dítěte.[44]

Úprava znění čl. 7 v české legislativě

V přístupu uplatňované politiky ČR k dětem se zdravotním postižením stále převažuje ústavní péče nad péčí komunitní. Do ústavní péče mohou být děti se zdravotním postižením umístěny rozhodnutím soudu o uložení ústavní výchovy,[45] výchovného opatření[46] nebo předběžného opatření.[47] Zmíněné právní úpravy obsahují záruky zvláštní ochrany dětí realizovat opatření zaměřená na podporu rodiny v péči o dítě orgánem sociálně-právní ochrany dětí (tj. obecním úřadem obce s rozšířenou působností).[48] Obdobně je soud na základě § 474 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních soudních řízeních pověřen úkoly při péči o nezletilé.[49] Významnou procesní záruku představuje dle § 100 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád povinnost soudu vyslechnout názor dítěte,[50] která je v souladu se zněním odst. 36 obecného komentáře k článku 12. Obdobně musí soud věnovat patřičnou pozornost názoru dítěte dle § 867 občanského zákoníku.[51]

K podpoře komunitní péče o děti se zdravotním postižením se přiklonil také Nejvyšší správní soud, jehož rozhodnutím bylo uznáno právo dětí se zdravotním postižením na přístup ke komunitní pobytové péči.[52]

Doporučení úpravy legislativy ČR

Vzhledem ke stávajícímu stavu péče o děti se zdravotním postižením Zpracovatel navrhuje zaměřit se na podporu procesu deinstitucionalizace. Základním nástrojem deinstitucionalizace je v případě dětí zavedení systému inkluzivního vzdělávání. Cílem legislativních úprav by mělo být dosažení dostatečného právního rámce zaručujícího dětem se zdravotním postižením přístup ke komunitní péči. Dle znění odst. 16 písm. d) obecného komentáře k článku 19 je institucionální výchova, i ve formě malých skupinových domovů, nebezpečná pro děti, kterým nijak nemůže nahradit potřebu vyrůstat v rodině. Změny by měly vést ke zlepšení systému sociální péče o děti s postižením, jenž by měl směřovat zejména k prevenci před institucionalizací dětí a k jejich ochraně před násilím a zneužíváním. Cílem by mělo být dosažení odpovídajících podpůrných opatření pro rodiny s dětmi se zdravotním postižením.

Za základní bariéry deinstitucionalizace lze považovat zejména problematickou dopravní dostupnost služeb pro děti s postižením a pro jejich rodiny ve venkovských oblastech, nízkou informovanost rodičů, nízkou kapacitu služeb pro děti se zdravotním postižením a parcializaci (neprovázanost) sociálních služeb.[53] Institucionalizace dětí s postižením je dle odst. 38 obecného komentáře k článku

[44] Čl. 24 Listiny základních práv Evropské unie.
[45] § 971 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
[46] § 13 a § 13a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.
[47] § 452 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.
[48] § 14 odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.
[49] § 474 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.
[50] § 100 odst. 3 zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.
[51] § 867 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občansky zákoník.
[52] Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, spisová značka 4 Ads 134/2014-29.
[53] Děti v ústavech, Národní centrum podpory transformace sociálních služeb, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Dostupné z: http://www.trass.cz/index.php/dokumenty/deti-v-ustavech/

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

5 diskriminačním jednáním. Úmluva dává za povinnost ČR, aby umožnila dětem a mladším lidem možnost volby, kde a jak budou žít. Děti a mladší lidé nesmí být nuceni žít v zařízeních určených pro starší lidi se zdravotním postižením.[54] ČR by měla dle odst. 38 obecného komentáře k článku 5 vytvořit inovativní formy podporných a přístupných služeb pro děti a dospívající s postižením osobně nebo prostřednictvím svých organizací. Dále jsou při podpoře nezávislého života klíčové ty služby, které usnadňují přechod mladých lidí do dospělosti, včetně podpory při přestěhování z rodinného domu, při nástupu do zaměstnání a při získávání vyššího vzdělání.

Dále by se ČR měla zaměřit na poskytování asistenčních pomůcek a technologií, které usnadňují inkluzi dospívajících se zdravotním postižením v jejich vrstevnických sítích.

5.3.8 Článek 8 Zvyšování povědomí

Znění čl. 8

Dle čl. 8 by měla ČR, stejně jako ostatní smluvní státy Úmluvy, přijmout opatření vedoucí k podpoře práv a zvýšení povědomí o situaci osob se zdravotním postižením. Ke zvýšení povědomí by měla ČR přistoupit prostřednictvím výchovy dětí, podpory osvětových kampaní a sdělovacích prostředků informujících o situaci osob se zdravotním postižením.

Úprava znění čl. 8 v mezinárodní, evropské a české legislativě

Znění čl. 8 Úmluvy není zakotveno v mezinárodní ani české legislativě. V rámci EU i ČR probíhají aktivity, které se zaměřují na podporu zvyšování povědomí o situaci osob se zdravotním postižením. V rámci Evropské strategie pro pomoc osobám se zdravotním postižením 2010–2020 EU realizuje a financuje informační kampaně zaměřené na osvětu v oblasti osob se zdravotním postižením.[55] Obdobné informační kampaně realizuje i MPSV.[56] Dle Zpracovatele je implementace tohoto článku Úmluvy dostačující, bez nutnosti úpravy legislativy ČR vzhledem k předmětu znění čl. 8 Úmluvy.

Doporučení pro ČR

Dle zjištění Zpracovatele nepatří mezi hlavní problémy v této oblasti existující nedostatky české legislativy. Stěžejním problémem je vžitá představa většinové české populace o rozdílnosti lidí s handicapem, která je hlavní překážkou pro osoby se zdravotním postižením. Dle Zpracovatele by v souladu se zněním odst. 3 obecného komentáře k článku 9 mělo dojít k přijmutí takových opatření, jež zajistí rovnocenné vnímání osob se zdravotním postižením většinovou populací. Na základě znění odst. 39 obecného komentáře k článku 5 by měla ČR být aktivní při podpoře kampaní zvyšujících povědomí většinové populace o životě osob se zdravotním postižením.

Cílem je dosažení takové úrovně nezávislosti, kdy osoby bez zdravotního postižení nebudou považovat osoby se zdravotním postižením za odlišné. Stereotypy, předsudky vůči lidem se zdravotním postižením a falešné dojmy, které brání lidem se zdravotním postižením žít nezávisle, musí být

[54] Odst. 22 obecného komentář k článku 19. Výbor pro práva osob se zdravotním postižením Organizace spojených národů, 2017.
[55] Evropská strategie pro pomoc osobám se zdravotním postižením 2010–2020, Evropská komise, 2010. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0636:FIN:cs:PDF
[56] Tisková zpráva kampaně Život jako každý jiný, MPSV, 2018. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/34479/TZ_-_MPSV_spustilo_informacni_kampan_o_pravech_osob_se_zdravotnim_postizenim__1_.pdf

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

vymýceny a musí být prosazován pozitivní obraz lidí s handicapem včetně jejich přínosů pro společnost.[57] Například by mělo být docíleno systému inkluzivního vzdělávání v takové míře, aby se děti již od nejmladšího věku sžili s realitou, že ne všechny osoby v populaci se mohou bezproblémově pohybovat či se soustředit na výuku. Návrhy aktivit zaměřující se na zvyšování povědomí by měly být vypracovány ve spolupráci s osobami se zdravotním postižením nebo prostřednictvím jejich zastupujících organizací.

5.3.9 Článek 9 Přístupnost

Znění čl. 9

Dle znění čl. 9 Úmluvy je povinností smluvních států Úmluvy zajištění přístupu osob se zdravotním postižením, na rovnoprávném základě s ostatními, k hmotným životním podmínkám, dopravě, informacím a komunikaci, včetně informačních a komunikačních technologií a systémů. K dosažení výše zmíněného povedou opatření zabývající se zejména budovami, dopravní sítí a dopravou a dalšími vnitřními i venkovními zařízeními, včetně škol, obytných budov, zdravotnických zařízení a pracovišť. Z pohledu přístupnosti služeb se opatření musí zabývat informačními, komunikačními a dalšími službami, a to včetně služeb elektronických a záchranných.

Úprava znění čl. 9 v mezinárodní a evropské legislativě

V legislativě EU se přístupností zabývá Evropský akt přístupnosti, který zohledňuje požadavky čl. 9 Úmluvy. Zejména se tato směrnice zabývá přístupností informačních technologií, dopravy, služeb a produktů a dále zaručením přístupnosti vzdělávání a pracovního trhu z hlediska potřeb osob se zdravotním postižením.

Platná legislativa EU zabývající se přístupností dopravy pro osoby se zdravotním postižením dále zmiňuje osoby se sníženou schopností orientace a pohybu. Přístupnost železniční,[58] letecké[59] a autobusové[60] dopravy je zajištěna nařízeními, která osobám s omezenou schopností pohybu nebo orientace zaručují srovnatelné možnosti využití služeb dopravců jako mají osoby bez zdravotního postižení.

Úprava znění čl. 9 v české legislativě

K dosažení souladu české legislativy s výše zmíněným zněním čl. 9 Úmluvy povedou opatření zabývající se zejména budovami, dopravními sítěmi a dopravou a dalšími vnitřními i venkovními zařízeními, včetně škol, obytných budov, zdravotnických zařízení a pracovišť. Z pohledu přístupnosti služeb se opatření musí zabývat informačními, komunikačními a dalšími službami, a to včetně služeb elektronických komunikací a záchranných služeb.

[57] Odst. 78 obecného komentáře k článku 19. Výbor pro práva osob se zdravotním postižením Organizace spojených národů, 2017.
[58] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1371/2007 ze dne 23. října 2007 o právech a povinnostech cestujících v železniční přepravě.
[59] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2006 ze dne 5. července 2006 o právech osob se zdravotním postižením a osob s omezenou schopností pohybu a orientace v letecké dopravě.
[60] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 181/2011 ze dne 16. února 2011 o právech cestujících v autobusové a autokarové dopravě a o změně nařízení (ES) č. 2006/2004.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

Ve smyslu odstraňování bariér přístupnosti budov je stěžejním zákonem české legislativy zákon č. 183/2006 Sb., stavební zákon[61] a další vyhlášky specifikující bezbariérovost.[62,63,64,65] Dle znění § 132 odst. 3 stavebního zákona se za veřejný zájem považuje odstranění překážek bezbariérového užívání stavby.[66] Prováděcí vyhlášky stavebního zákona dále specifikují podmínky dosažení přístupnosti veřejných prostranství a dopravních staveb. Dle § 6 Vyhlášky č. 398/2009 musí být veškeré budovy občanské vybavenosti bezbariérově zpřístupněny.[67] Obdobně, dle § 12 a § 13 vyhlášky č. 398/2009 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb musí stavby pro výkon práce býti bezbariérovými. Vyhláška č. 398/2009 umožňuje vymáhat jí stanovené minimální požadavky na vymezení vyhrazených stání pouze při aplikaci stavebního zákona, a to výlučně v případě stavebních a rekonstrukčních zásahů do infrastruktury nebo využití komunikací. Cílem legislativních aktivit v ČR by mělo být vytvoření takového právního rámce, který povede k vytvoření univerzální a bezbariérové infrastruktury.

Přístupností veřejné dopravy se zabývá zákon č. 194/2010 Sb., o veřejných službách v přepravě cestujících a o změně dalších zákonů[68] a nařízení vlády č. 63/2011 Sb., o stanovení minimálních hodnot a ukazatelů standardů kvality a bezpečnosti a o způsobu jejich prokazování v souvislosti s poskytováním veřejných služeb v přepravě cestujících.[69] Tyto legislativní předpisy definují podmínky při poskytování veřejných služeb a vymezují typy vozidel, která musí umožňovat přepravu osob s omezenou schopností pohybu a orientace. ČR těmito nařízeními zpřístupňuje veřejnou dopravu pro osoby se zdravotním postižením a pro osoby s omezenou schopností pohybu a orientace.

Dle znění § 43 zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů má poskytovatel univerzální služby, jemuž byla tato povinnost uložena, povinnost zajistit zdravotně postiženým osobám bezbariérový přístup k vybraným telefonním automatům[70] a dále podle § 43, odst. 2, písm. a) téhož zákona „pronajmout nebo prodat, požádají-li o to, jedno speciálně vybavené telekomunikační koncové zařízení přiměřené jejich zdravotnímu postižení za cenu standardního telekomunikačního koncového zařízení“. Tato povinnost je v současnosti uložena rozhodnutím Českého telekomunikačního úřadu Čj. ČTÚ-64 180/2017-610/XI. vyř.

Možnost zdravotně postižených osob využít tohoto rozhodnutí je podmíněna držbou průkazu ZTP z důvodu úplné nebo praktické hluchoty, držbou průkazu ZTP/P pro potřeby zrakově postižených osob nebo jiného konkrétního postižení (podle vyhlášky č. 161/2005 Sb., o stanovení charakteristik funkcí speciálně vybavených telekomunikačních koncových zařízení pro různé druhy zdravotního postižení), resp. skutečností, že se jedná o osobu závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II-IV. Obdobně rozhodnutí neopomíjí nezletilé postižené osoby.

Dle znění § 38 a následujících zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů mají zdravotně postižení nárok na tzv. zvláštní ceny. V praktické

[61] Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu.
[62] Vyhláška č. 398/2009 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb.
[63] Vyhláška č. 499/2006 Sb., o dokumentaci staveb.
[64] Vyhláška č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využití území.
[65] Vyhláška č. 503/2006 Sb., o podrobnější úpravě územního řízení, veřejnoprávní smlouvy a územního opatření.
[66] § 132 odst. 3 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu
[67] § 6 vyhlášky č. 398/2009 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb.
[68] Zákon č. 194/2010 Sb., o veřejných službách v přepravě cestujících a o změně dalších zákonů.
[69] Nařízení vlády č. 63/2011 Sb., o stanovení minimálních hodnot a ukazatelů standardů kvality a bezpečnosti a o způsobu jejich prokazování v souvislosti s poskytováním veřejných služeb v přepravě cestujících.
[70] § 43 zákona č. 127/2005 Sb., zákon o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

rovině se jedná o nárok na státní příspěvek ve výši 200 Kč měsíčně, jehož čerpání je podmíněno využíváním vybraných služeb poskytovaných provozovateli mobilních a pevné telefonní sítě. Nezbytnou podmínkou je držba průkazu ZTP/P, ZTP z důvodu úplné nebo praktické hluchoty, skutečnost, že uživatel je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby se stupněm závislosti II, III, IV ve smyslu zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách či osobou, která vychovává nebo osobně pečuje o nezletilou osobu, jež mu byla svěřena do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu a jež splňuje předchozí podmínky.

Přístupnost informací osobám se zdravotním postižení je zaručena § 42 zákona o sociálních službách, na jehož základě jsou osobám se zdravotním postižením poskytovány průvodcovské a předčitatelské služby.[71]

V blízké době bude nutné do české legislativy implementovat směrnici Evropský akt přístupnosti.[72]

Doporučení úpravy legislativy ČR

Dle Zpracovatele je potřebné, aby nadále docházelo k soustavnému odstraňování bariér přístupnosti budov i všech druhů dopravy, neboť legislativní požadavky nejsou v praxi vždy splněny. To ostatně dokládá i Zpráva o plnění opatření Národního plánu podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2015–2020 z roku 2017, která uvádí následující: „Pro plné zpřístupnění veřejných budov je třeba zajistit jejich vybavení evakuačními výtahy, vizuální signalizací a značením ve snadno srozumitelné formě, což se většině resortů nedaří.“

Výše zmíněná zpráva k situaci v odstraňování bariér v dopravě mimo jiné uvádí: „V prosinci roku 2019 většině krajů končí smlouvy o veřejných službách v přepravě cestujících o zajištění dopravní dostupnosti železniční dopravy. Kraje proto musí uzavřít nové smlouvy k zajištění této dopravy. Je třeba v rámci soutěže zohlednit i požadavky na bezbariérovou dopravu, minimálně na stejné úrovni, jako ji doposud zajišťují […] Někteří noví soukromí dopravci, kteří již na trhu působí, však nemají vyhovující vybavení, často používají zastaralé vozy, které nesplňují podmínky bezbariérového cestování.“

V rámci legislativy ČR by měla dojít k uzákonění podmínek bezbariérovosti umožňujících přístupnost budov i dopravy pro všechny druhy zdravotního postižení. Taková opatření by měla navazovat na definici osob se zdravotním postižením (viz část 4.3.1 Článek 1 Účel). Zejména by mělo dojít k zajištění bezbariérovosti pro neslyšící osoby, nevidomé osoby a osoby s mentálním postižením, a to vhodnými komunikačními prostředky, formami komunikace a dalšími prostředky, jež zpřístupňují budovy, prostranství a dopravu všem typům zdravotně postižených osob. Zároveň by dle zjištění Zpracovatele mělo dojít k revizi znění § 4 vyhlášky o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb. Mělo by dojít ke změně pravidel stanovujících počet vyhrazených stání pro vozidla přepravující osoby těžce pohybově postižené, kdy Zpracovatel doporučuje zvýšení počtu hrazených stání u staveb občanského vybavení dle § 6 této vyhlášky.

V rámci legislativy by měl být zajištěn přístup osob se zdravotním postižením k informacím a komunikačním technologiím. Obzvláště by se měly legislativní změny zaměřit na dostupnost, výrobu,

[71] § 42 zákona č. 108/2006 sb. o sociálních službách.
[72] European Accessibility Act. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2015:0615:FIN

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

vývoj, plánování a distribuci informací veřejné správy prostřednictvím internetu a dalších komunikačních a informačních technologií.

Legislativa ČR by se měla soustředit na uplatnění univerzálního designu v praxi. Univerzální design zvyšuje přístupnost prostředí pro všechny osoby, nejen pro osoby se zdravotním postižením dle znění odst. 15 obecného komentáře k článku 9. Zejména by měly být navrženy takové produkty, služby a prostředí, aby je mohlo využívat co nejvíce lidí bez ohledu na jejich věk a tělesné vlastnosti.

Jedinou platnou legislativou ČR, která v současnosti aplikuje podstatu univerzálního designu, je vyhláška o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb. Dle obecného komentáře k článku 9 by měla ČR aplikovat pravidlo univerzálního designu prostřednictvím legislativních změn. Toto pravidlo by se vztahovalo na všechny druhy nového zboží, produktů, zařízení, technologií a služeb. Těmito změnami by mělo dojít k zajištění plného, rovného a neomezeného přístupu pro všechny potenciální spotřebitele (včetně osob se zdravotním postižením) způsobem, který plně zohlední jejich přirozenou důstojnost a rozmanitost.[73]

Výše uvedené legislativní úpravy by měly dle názoru Zpracovatele uvést legislativu ČR určující přístupnost nabízených služeb veřejnosti do souladu se zněním odst. 16 písm. b) obecného komentáře k článku 19 a odst. 23 obecného komentáře k článku 9. ČR by dle odst. 33 obecného komentáře k článku 9 měla při úpravách legislativy vycházet ze zjištění stávajícího stavu a k němu vhodně navrhnout změny vedoucí k odstranění existujících bariér v přístupnosti.

5.3.10 Článek 10 Právo na život

Znění čl. 10

Smluvní státy Úmluvy potvrzují na základě čl. 10, že každá lidská bytost má přirozené právo na život, a přijímají opatření k zajištění požívání tohoto práva osobami se zdravotním postižením na rovnoprávném základě s ostatními.

Úprava znění čl. 10 v mezinárodní a evropské legislativě

Listina EU zaručuje právo na život v čl. 2 Právo na život.[74] Obdobně je právo na život ukotveno i v Úmluvě Rady Evropy, kde je právo na život stanoveno ve čl. 2 Právo na život.[75]

Úprava znění čl. 10 v české legislativě

Právo na život je v ČR zaručeno, a to i na základě čl. 6 Listiny základních práv a svobod.[76] V českém právním řádu požívá lidský život jisté ochrany ještě před narozením, jak je patrné jednak z deklaratorního prohlášení právě zmíněného čl. listiny, jednak z § 25 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který uvádí: „Na počaté dítě se hledí jako na již narozené, pokud to vyhovuje jeho zájmům. Má se za to, že se dítě narodilo živé. Nenarodí-li se však živé, hledí se na ně, jako by nikdy nebylo.“

[73] Odst. 15 Obecného komentáře k článku 9. Výbor pro práva osob se zdravotním postižením Organizace spojených národů, 2017.
[74] Čl. 2 Listiny základnách práv Evropské unie.
[75] Čl. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod Rady Evropy.
[76] Čl. 6 ústavního zákona č. 23/1991 Sb., Listina základních práv a svobod.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

Zpracovatel má za to, že analýza se má věnovat nezávislosti života osob, a proto se dále nevěnuje fundamentálnímu tématu umělého přerušení těhotenství ze zdravotních důvodů, včetně zdravotního postižení plodu.

5.3.11 Článek 11 Rizikové situace a humanitární krize

Znění čl. 11

Dle čl. 11 musí smluvní státy přijmout veškerá nezbytná opatření k zajištění ochrany a bezpečnosti osob se zdravotním postižením v rizikových situacích, včetně ozbrojených konfliktů, humanitárních krizí a přírodních katastrof.

Úprava znění čl. 11 v mezinárodní a evropské legislativě

V legislativě EU se rizikovými situacemi a humanitární pomocí zabývá čl. 214 smlouvy o EU[77] a nařízení Rady EU č. 1257/96.[78] Tyto právní předpisy zmiňují, jakým způsobem EU postupuje ve spolupráci se členskými státy v oblasti humanitární pomoci a rizikových situací.

Úprava znění čl. 11 v české legislativě

V případě rizikové situace a humanitární krize je postup orgánů v ČR upraven zněním zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému[79] a zákona č. 240/200 Sb., krizového zákona.[80] Tyto zákony definují, jakými způsoby jsou informováni obyvatelé o vzniku havarijních nebo krizových situací.

Doporučení úpravy legislativy ČR

Stávající znění zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a zákona č. 240/2000 Sb., krizového zákona nejsou vzhledem ke znění čl. 11 Úmluvy dostačující. Dle Zpracovatele by mělo dojít k uzákonění způsobů, kterými bude docílena informovanost všech obyvatel bez ohledu na jejich zdravotní postižení. Zohledněny by měly být komunikační potřeby osob se zdravotním postižením. Při tvorbě krizových plánů by měly být zohledněny potřeby osob se zdravotním postižením. Právě tyto osoby by měly být prioritou při organizováni pomoci v případě vzniku nebezpečí.

5.3.12 Článek 12 Rovnost před zákonem

Znění čl. 12

Smluvní státy dle znění čl. 12 uznávají, že osoby se zdravotním postižením mají právní způsobilost ve všech oblastech života na rovnoprávném základě s ostatními. Smluvní státy by zároveň měly umožnit přístup k asistenci v případě potřeby uplatnění právní způsobilosti osoby se zdravotním postižením. Zároveň mají osoby se zdravotním postižením rovné právo a přístup v majetkoprávních vztazích.

[77] Čl. 214 Smlouvy o fungování Evropské unie.
[78] Nařízení Rady (ES) č. 1257/96 ze dne 20. června 1996 o humanitární pomoci.
[79] § 32 zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů.
[80] § 22 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

Úprava znění čl. 12 v mezinárodní a evropské legislativě

Rovnosti před zákonem se věnuje čl. 20 Listiny EU, jež hovoří o rovnosti všech před zákonem.[81] Obdobně se vyjadřuje i Směrnice Rady 2000/78/ES.[82]

Úprava znění čl. 12 v české legislativě

V české legislativě se rovnosti před zákonem věnuje čl. 1 a čl. 37 Listiny základních práv a svobod.[83] Detailněji se rovnosti před zákonem osob se zdravotním postižením věnuje občanský zákoník, který stanovuje podpůrné způsoby pro osoby se zdravotním postižením při právním jednání. Přijetím nového znění občanského zákoníku v roce 2014 došlo k posunu od paradigmatu náhradního rozhodování k paradigmatu rozhodování s podporou. V souladu se zněním čl. 12 odst. 3 Úmluvy obsahuje občanský zákoník tři podpůrná opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat:

- předběžné prohlášení;
- nápomoc při rozhodování;
- zastoupení členem domácnosti.

Předběžné prohlášení je institut určený pro případy, kdy se u dané osoby očekává změna zdravotního nebo psychického stavu. Následkem očekávaných změn by již osoba v budoucnu nebyla schopna samostatně právně jednat, ztratila by svéprávnost nebo by se jí snížila schopnost chápání a úsudku. Osoba očekávající změnu svého stavu prohlašuje prostřednictvím prohlášení osobu, jež bude v budoucnu spravovat záležitosti prohlašující osoby nebo se stane jejím opatrovníkem. Předběžné prohlášení je vymezeno § 38 až § 44 občanského zákoníku.

Prostřednictvím institutu nápomoci při rozhodování je možné nechat právně jednat osobu s duševní chorobou, která není omezena na svéprávnosti, dle její svobodné vůle. Osoba s duševní chorobou, která jí působí potíže při rozhodování, si může na základě sjednané smlouvy o nápomoci odsouhlasené soudem zvolit podpůrce, který této osobě poskytne podporu při rozhodování. Nápomoc při rozhodování je legislativně upravena § 45 až § 48 občanského zákoníku. Smlouva o nápomoci při rozhodování je nadřazená dohodě o zastoupení členem domácnosti. Institut nápomoci při rozhodování představuje dle znění čl. 12 odst. 3 Úmluvy podporu při rozhodování pro osoby se zdravotním postižením v ČR.

Institut zastoupení členem domácnosti představuje možnost, aby osoba s duševní poruchou, která brání této osobě samostatně právně jednat, mohla být zastoupena členem domácnosti. Člena domácnosti definuje § 49 odst. 1 a může jím být potomek, předek, sourozenec, manžel, partner nebo osoba, která se zastoupeným žila před vznikem zastoupení ve společné domácnosti alespoň tři roky. Zastoupení vzniká na základě dohody mezi zástupcem a zastoupeným, která obsahuje povahu a následky zastoupení. Dohodu musí odsouhlasit soud. Soud je dle znění § 50 občanského zákoníku povinen vždy zjišťovat názor zastoupeného. Dle znění § 52 odst. 1 se zastoupení vztahuje na obvyklé záležitosti, jak to odpovídá životním poměrům zastoupeného, a zástupce není oprávněn udělit souhlas k zásahu do duševní nebo tělesné integrity člověka s trvalými následky. Dle znění § 52 odst. 2 může

[81] Čl. 20 Listiny základních práv Evropské unie.
[82] Odst. 4 směrnice Rady 2000/78/ES ze dne 27. listopadu 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání.
[83] Čl. 1 a čl. 37 ústavního zákona č. 23/1991 Sb., Listina základních práv a svobod.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

zástupce nakládat s příjmy zastoupeného v rozsahu potřebném pro obstarání obvyklých záležitostí. S peněžními prostředky na účtu zastoupeného pak může zástupce nakládat jen v rozsahu nepřesahujícím měsíčně výši životního minima jednotlivce. Zastoupení členem domácnosti je legislativně ukotveno v § 49 až § 54 občanského zákoníku.

Občanský zákoník zavedením výše zmíněných podpůrných opatření umožňuje osobám se zdravotním postižením svobodně jednat dle jejich vůle. Tato opatření garantují osobám se zdravotním postižením respektování a uznání jejich právní osobnosti v souladu se zněním čl. 12 odst. 1 a odst. 2 Úmluvy. Tato opatření představují oproti institutu omezení svéprávnosti méně restriktivní opatření, reflektují různorodost potřeb osob se zdravotním postižením a umožňují osobám se zdravotním postižením požívat práva dle čl. 12 odst. 5 Úmluvy.

Pokud však výše uvedená opatření nepostačují potřebám konkrétní osoby se zdravotním postižením, respektive stav nebo fáze zdravotního postižení dané osoby neumožňuje jejich využití, lze přistoupit k silnějšímu zásahu do přirozených práv osoby a soud může rozhodnout o omezení její svéprávnosti. Institut omezení svéprávnosti je definován § 55 až § 65 občanského zákoníku.

Dle § 55 občanského zákoníku lze přistoupit k omezení svéprávnosti osoby jen v zájmu této osoby a pouze tehdy, hrozila-li by jí jinak závažná újma a nepostačí-li vzhledem k jejím zájmům mírnější a méně omezující opatření. Soud se rozhoduje na základě vypracovaného soudního posudku znalcem jmenovaným soudem. Dle § 471 odst. 1 omezení svéprávnosti rozhoduje po zhlédnutí osoby opět pouze soud, přičemž v rozsudku vždy vymezí rozsah omezení a zároveň jmenuje opatrovníka, který jedná za opatrovance.

Opatrovník je dle § 62 a dle § 471 odst. 2 jmenován s přihlédnutím soudu k přání opatrovance, k jeho potřebě i k podnětům osob opatrovanci blízkých, sledují-li jeho prospěch. Soud zároveň dbá na to, aby výběrem opatrovníka nezaložil nedůvěru opatrovance k opatrovníkovi. Dle § 63 nelze opatrovníkem jmenovat osobu nezpůsobilou právně jednat, osobu, jejíž zájmy jsou v rozporu se zájmy opatrovance, provozovatele zařízení, kde opatrovanec pobývá nebo které mu poskytuje služby, ani osobu závislou na takovém zařízení. V případě, že není možné za opatrovníka jmenovat jinou osobu, jmenuje soud dle § 471 odst. 2 veřejného opatrovníka, kterým se stává dle § 471 odst. 3 obec, kde má opatrovanec bydliště, anebo právnická osoba zřízená touto obcí k plnění úkolů tohoto druhu. V roce 2016 představoval podíl soukromého opatrovnictví při omezení svéprávnosti 70,4 % a podíl veřejného opatrovnictví činil ve stejném roce 29,6 % ze všech omezení svéprávnosti.[84]

Opatrovníka pak u větších obcí vykonává sociální pracovník obce nebo v případě menších obcí starosta. Ke kontrole opatrovníka může být ustanovena dle § 472 opatrovnická rada, která je složena z osob blízkých opatrovanci a dává dle § 480 souhlas opatrovníkovi k výkonu některých rozhodnutí.

Další možností je jmenování opatrovníka bez omezení svéprávnosti, kdy v takovém případě soud neomezuje osobu na svéprávnosti a právně pak může jednat opatrovanec i opatrovník. Dle § 469 odst. 1 osobě, jíž působí zdravotní stav při správě jeho jmění nebo při hájení jeho práv obtíže, jmenuje soud na jeho návrh opatrovníka a ve shodě s takovým návrhem určí opatrovníkovi rozsah působnosti. Na návrh opatrovance soud opatrovníka také odvolá. Opatrovník jedná dle § 469 odst. 2

[84] Rozhodování o svéprávnosti: Statistická data z období 2014–2016 s komentářem. Ministerstvo spravedlnosti. Dostupné z: https://www.justice.cz/documents/12681/724488/Zpr%C3%A1va+ke+sv%C3%A9pr%C3%A1vnostem_final_pro+web.pdf/82964de5-60af-4a24-bb78-ba6c0ed48586

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

zpravidla společně s opatrovancem; jedná-li opatrovník samostatně, jedná v souladu s vůlí opatrovance. Nelze-li vůli opatrovance zjistit, rozhodne na návrh opatrovníka soud. Opatrovnictví bez omezení svéprávnosti je vykonáváno v 88 % případů soukromými opatrovníky a ve 12 % případů veřejnými opatrovníky.

Významným faktorem je vzájemná důvěra mezi opatrovníkem a opatrovancem. Opatrovník nerozhoduje namísto opatrovance, ale v souladu se zněním čl. 12 Úmluvy je opatrovnictví nutno chápat jako podporované rozhodování založené na předpokladu, že každá osoba je schopná se rozhodovat. K rozhodnutí však může osoba potřebovat větší či menší míru podpory.

Při rozhodování o omezení svéprávnosti by měl soud přihlížet k individuálním potřebám (§ 56 odst. 2) a k názorům osoby se zdravotním postižením (§ 471 odst. 1) a uzpůsobit tomu formu jednání s postiženou osobou. Soudy mohou dle § 57 omezit svéprávnost osob pouze na vymezená právní jednání, která nemůže osoba s ohledem na její zdravotní postižení vykonávat, a uvést rozsah tohoto omezení. Rozhodnutí o omezení svéprávnosti dle § 64 osobu nezbavuje práva samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života (např. používání hromadné dopravy a placení jízdného; kupování si věcí, které slouží k běžné osobní spotřebě).

Dle § 59 odst. 1 může soud omezit svéprávnost osoby v souvislosti s určitou záležitostí na dobu nutnou pro její vyřízení, nebo na jinak určenou určitou dobu, nejdéle však na tři roky. Je-li zjevné, že se stav člověka v této době nezlepší, může soud svéprávnost omezit na dobu delší, nejdéle však na pět let. Omezení svéprávnosti dle § 59 odst. 2 uplynutím doby zaniká a v případě, že dojde k zahájení v této době řízení o prodloužení doby omezení, trvají právní účinky původního rozhodnutí až do nového rozhodnutí, nejdéle však jeden rok.

Doporučení úpravy legislativy ČR

Zpracovatel považuje za legislativně nedořešenou návaznost na institut veřejného opatrovníka, který ustavuje § 471 občanského zákoníku. Podle tohoto ustanovení má způsobilost být veřejným opatrovníkem obec příslušná podle bydliště opatrovance. Zároveň však absentují navazující kompetenční vymezení, včetně dořešení financování činnosti veřejného opatrovníka a případné přenesené působnosti při zajišťování veřejného opatrovníka jinou obcí ustanovené např. formou speciálního zákona o veřejném opatrovnictví.

Dle názoru Zpracovatele je stávající vymezení podpůrných opatření pro osoby se zdravotním postižením definované občanským zákoníkem v souladu se zněním čl. 12 Úmluvy a obecného komentáře k čl. 12 Úmluvy. ČR by měla, dle Zpracovatele a v souladu se zněním obecného komentáře k článku 12, poskytnout osobám se zdravotním postižením přístup k široké škále možností podpory při výkonu jejich právní způsobilosti. Podpora musí vycházet z respektu k právům, vůli a preferencím osob se zdravotním postižením a naplnit kritéria určená odst. 29 obecného komentáře k článku 12.

Dle Zpracovatele je ustanovení modelu náhradního rozhodování, zejména institutu omezení svéprávnosti, vhodně definováno v občanském zákoníku, přestože odst. 28 obecného komentáře k čl. 12 Úmluvy vyžaduje, aby smluvní státy upustily od modelů náhradního rozhodování za účelem dosažení souladu s čl. 12 Úmluvy. Zpracovatel tento názor opírá zejména o povinnost soudů přistoupit k mírnějším opatřením, než je omezení svéprávnosti. To by mělo být soudy využíváno až v případě odpovídajícím § 55 odst. 1 občanského zákoníku. Přesto ČR musí, za účelem dosažení souladu

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

legislativního rámce ČR, zrušit režim náhradního rozhodování a mechanismů, které odepírají právní způsobilost osobám se zdravotním postižením a které je diskriminují, ať už záměrně či nikoli. Proto musí ČR uznat osoby se zdravotním postižením jako subjekty práva mající právní osobnost a svéprávnost ve všech aspektech života a na rovnoprávném základě s ostatními.

Přijetím nového občanského zákoníku byl zrušen institut omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům. Soudy mají nově dle § 3033 občanského zákoníku povinnost vykonat přezkum rozhodnutí o omezení svéprávnosti do 31. 12. 2019. Dle dostupných údajů MS žilo v ČR v roce 2016 celkem 35 666 osob omezených ve svéprávnosti.[85] V letech 2014 až 2016 došlo k rozhodnutí o omezení svéprávnosti celkem ve 29 012 případech, kdy naprostou většinu tvořila rozhodnutí na základě přezkumu svéprávnosti soudy dle znění občanského zákoníku.

Graf 1 Vývoj počtu omezení svéprávnosti dle přezkumů rozhodnutí soudů v letech 2014 až 2016 v ČR

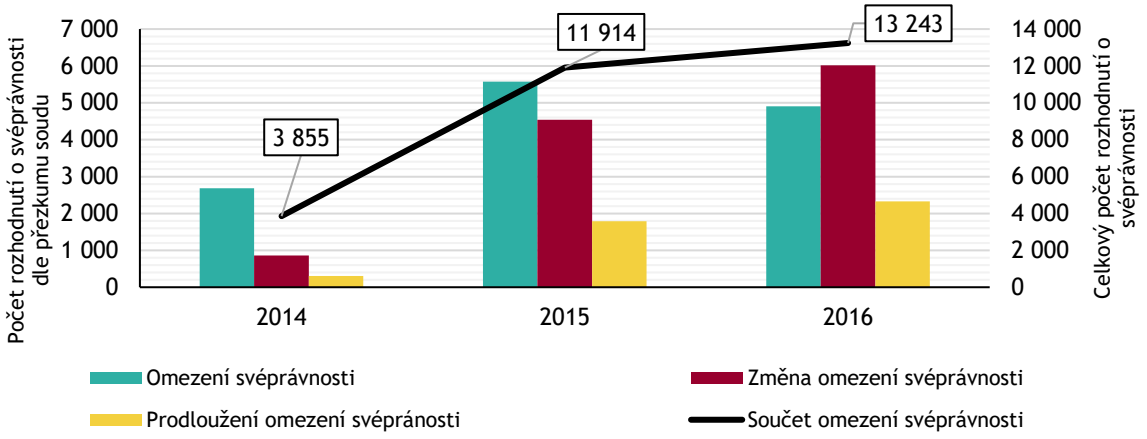

Zdroj: MS[86]

Z výše uvedeného grafu je patrné, že se v návaznosti na vstup nového občanského zákoníku v platnost měnila omezení svéprávnosti v důsledku realizovaných soudních přezkumů rozhodnutí o omezené nebo zbavené způsobilosti osob k právním úkonům.

Ve stejném období došlo k navrácení svéprávnosti ve 2 154 případech. Na základě této statistiky lze přijmout závěr, že soudy rozhodující o omezené svéprávnosti využily možnost navrácení svéprávnosti minimálně. Dle Zpracovatele je důvodné se domnívat, že soudy na základě současného znění občanského zákoníku neshledaly situaci osob, které již měly do 31. 12. 2013 omezenou způsobilost k právním úkonům, takovou, aby rozhodly o navrácení jejich svéprávnosti nebo o využití mírnějších a méně omezujících opatřeních.

Nejčastěji využívaným mírnějším a méně omezujícím opatřením byl dle údajů MS v letech 2014 až 2016 institut opatrovnictví bez omezení svéprávnosti. Celkem byl v tomto období aplikován ve 5 572 případech. Druhým nejčastěji využívaným méně omezujícím opatřením byl institut zastoupení členem domácnosti, který byl v uvedeném období uplatněn celkem ve 1 338 případech. Nejméně využívaným

[85] Rozhodování o svéprávnosti: Statistická data z období 2014-2016 s komentářem. Ministerstvo spravedlnosti. Dostupné z: https://www.justice.cz/documents/12681/724488/Zpr%C3%A1va+ke+sv%C3%A9pr%C3%A1vnostem_final_pro+web.pdf/82964de5-60af-4a24-bb78-ba6c0ed48586
[86] Dtto.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

mírnějším opatřením byl institut nápomoci při rozhodování. Za sledované období bylo vydáno celkem 155 rozhodnutí o schválení smlouvy o nápomoci při rozhodování. Z údajů MS o omezení svéprávnosti jsou patrné významné regionální rozdíly týkající se rozhodnutí o svéprávnosti či podpůrných opatřeních pro osoby se zdravotním postižením. Zpracovatel doporučuje, aby ČR prostřednictvím MS zajistila dodržování platných právních norem ukotvených v občanském zákoníku všemi soudy, které rozhodují o právní způsobilosti osob se zdravotním postižením. Cílem by mělo být nastavení stejného rozhodovacího rámce a eliminace možnosti rozdílné interpretace práva napříč regiony ČR.

5.3.13 Článek 13 Přístup ke spravedlnosti

Znění čl. 13

Dle znění čl. 13 Úmluvy smluvní státy zajistí osobám se zdravotním postižením přístup ke spravedlnosti prostřednictvím úprav usnadňujících plnění jejich role jako přímých nebo nepřímých účastníků při vyšetřování a soudních řízeních. Smluvní státy by měly za účelem naplnění čl. 13 podporovat proškolení osob pracujících v justici, pracovníků policie a vězeňské služby.

Úprava znění čl. 13 v mezinárodní a evropské legislativě

Listina EU zaručuje přístup ke spravedlnosti v čl. 47 Právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces.[87] K obětem se zdravotním postižením je přistupováno podle čl. 3 odst. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU[88] bez jakékoliv diskriminace. Členské státy by měly zaručit osobám se zdravotním postižením přístup k informacím prostřednictvím vzájemně srozumitelné komunikace.[89] Osoby se zdravotním postižením mají, stejně jako ostatní osoby dle znění čl. 3 odst. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/13/EU, právo na informace o právech vyjádřené srozumitelně a přístupně s ohledem na zvláštní potřeby obviněných nebo podezřelých.[90]

Úprava znění čl. 13 v české legislativě

Rovnému přístupu ke spravedlnosti se věnuje čl. 37 listiny základních práv,[91] který stanovuje, že všichni účastníci soudního řízení jsou si rovni. Způsobilým účastníkem je dle § 19 občanského soudního řádu ten, kdo má právní osobnost (právní subjektivitu, pozn. Zpracovatele) nebo opatrovník v případě, že je účastníkem opatrovanec.[92] Dle § 18 občanského soudního řádu může soud na základě potřeby ustanovit tlumočníka pro osoby se zdravotním postižením, se kterými se nelze dorozumět jinak, než některým z komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob.[93]

V ČR jsou zajištěny podmínky rovného a účinného přístupu ke spravedlnosti. Stěžejními podmínkami přístupu ke spravedlnosti je právo na bezplatnou právní pomoc, podporu a procesní a věku odpovídající úpravy v souladu se zněním odst. 82 obecného komentáře článku 19 a odst. 37 obecného komentáře k článku 12.

[87] Čl. 47 Listiny základních práv Evropské unie.
[88] Čl. 3 odst. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV.
[89] Dtto.
[90] Čl. 3 odst. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/13/EU ze dne 22. května 2012 o právu na informace v trestním řízení.
[91] Čl. 37 ústavního zákona č. 23/1991 Sb., Listina základních práv a svobod.
[92] § 19 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.
[93] § 18 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

Doporučení úpravy legislativy ČR

Dle Zpracovatele je žádoucí, aby došlo k obdobným změnám legislativy související s přístupností k informacím a bezbariérovostí přístupu, jaké Zpracovatel uvádí ve čl. 9 Přístupnost. Změny legislativy by měly sjednotit přístup k informacím soudů, policie a dalších bezpečnostních orgánů komunikační formou reflektující potřeby osob přímo i nepřímo zapojených do jednání těchto orgánů dle odst. 37 obecného komentáře k článku 9. Přístup ke spravedlnosti by měl být dosažen prostřednictvím dokumentů poskytnutých v komunikační formě odpovídající potřebám osoby se zdravotním postižením nebo v podobě tlumočnických služeb během jednání daného orgánu. Potřebám tlumočnických služeb by měl odpovídat počet tlumočníků různých forem komunikací pro potřeby osob se zdravotním postižením.

Cílem legislativních změn by měla být taková opatření, která by maximálně umožnila všem osobám se zdravotním postižením přístup k informacím a možnostem se vyjádřit.

Zároveň by mělo v souladu s odst. 39 obecného komentáře k článku 12 docházet k proškolování zaměstnanců orgánů justice a bezpečnostních složek v oblasti komunikace se zdravotně postiženými osobami, se kterými mohou přijít během výkonu své služby do kontaktu. Cílem proškolení by mělo být zajištění rovnoprávné účasti zdravotně postižených osob při soudních řízeních, podáních svědectví a dalších úkonech.

Obdobně by mělo dojít k zajištění bezbariérovosti budov justičních a bezpečnostních orgánů. Na přístup ke spravedlnosti se vztahují rovněž poznatky a doporučení prezentované v části zprávy věnující se přístupnosti.

ČR musí navíc zajistit, že všechna rozhodnutí týkající se nezávislého života v komunitě budou moci být napadena odvoláním. Podpora pro umožnění nezávislého života v komunitě musí být, za účelem souladu se zněním Úmluvy, vymahatelná jako práva a nároky.

5.3.14 Článek 14 Svoboda a osobní bezpečnost

Znění čl. 14

Smluvní státy dle znění čl. 14 zajistí, aby osoby se zdravotním postižením na rovnoprávném základě užívaly práva na svobodu a osobní bezpečnost. Současně by existence zdravotního postižení osob neměla být za žádných okolností důvodem ke zbavení jejich svobody.

Úprava znění čl. 14 v mezinárodní a evropské legislativě

Dle čl. 6 Listiny EU má každý právo na svobodu a osobní bezpečnost.[94] Obdobně je právo na život předmětem čl. 2 Úmluvy Rady Evropy, v jehož rámci je zákonem chráněno právo každé osoby na život s výjimkou protiprávně konajících osob.[95]

[94] Čl. 6 Listiny základních práv Evropské unie.
[95] Čl. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod Rady Evropy.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

Úprava znění čl. 14 v české legislativě

V české legislativě je svoboda a osobní bezpečnost zaručena zněním čl. 8 Listiny základních práv, díky kterému nemůže být nikdo zbaven svobody jinak než z důvodu stanoveného zákonem.[96] Omezena však může být osoba v případech stanovených zákonem.[97] V rámci sociálních služeb dochází k omezování svobody pohybu klientů sociálních služeb na základě § 89 zákona o sociálních službách, kdy mohou být osoby omezeny na pohybu v případě ohrožení zdraví příslušné osoby nebo dalších osob, a to vždy za použití nejmírnějšího řešení.[98] Obdobně se omezením volného pohybu pacienta na základě jeho zdravotního stavu zabývají § 38 až § 40 zákona o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování.[99] Omezením volného pohybu na základě zdravotního stavu osoby se zabývá také § 75 až § 83 zákona o zvláštních řízeních soudních.[100] Dle znění § 99 trestního zákoníku je možné osobě trpící duševní poruchou uložit ochranné léčení, a to po dobu vyžadovanou jeho účelem.[101]

Doporučení úpravy legislativy ČR

Stávající podoba legislativy ČR upravující svobodu a osobní bezpečnost osob dle jejich zdravotního stavu, a tudíž i osob se zdravotním postižením, obsahuje opatření, jež jsou dle přesvědčení Zpracovatele v souladu se zněním čl. 14 Úmluvy. Zamezení volného pohybu by dle znění zákonů mělo být odůvodněno, a to eskalujícím stavem nebezpečí, kdy je chování osoby nebezpečné nejen pro její zdraví, ale i pro její okolí. V takovém případě se přistupuje k institutu zamezení volného pohybu. Tento postup je zcela v souladu s čl. 14 Úmluvy, jelikož dle znění české legislativy nedochází k zamezení svobody ani osobní bezpečnosti cíleně na základě zdravotního postižení, ale pouze v případě, kdy dochází ke vzniku zdraví nebezpečných situací.

ČR by měla v souladu se zněním odst. 40 obecného komentáře k článku 12 vytvořit mechanismus k přezkoumání případů, kdy osoby se zdravotním postižením byly umístěny do zařízení bez jejich výslovného souhlasu.

5.3.15 Článek 15 Ochrana proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání

Znění čl. 15

Dle znění čl. 15 Úmluvy nemůže být nikdo podroben mučení nebo dalšímu nelidskému zacházení. Nikdo nesmí být podroben bez svobodného souhlasu lékařským nebo vědeckým pokusům. Smluvní státy musí přijmout odpovídající legislativní opatření, aby na rovnoprávném základě s ostatními zabránily mučení, ponižujícímu zacházení nebo trestání osob se zdravotním postižením.

[96] Čl. 8 ústavního zákona č. 23/1991 Sb., Listina základních práv a svobod.
[97] Čl. 7 odst. 2 ústavního zákona č. 23/1991 Sb., Listina základních práv a svobod.
[98] § 89 zákona č. 108/2006 sb. o sociálních službách.
[99] § 38 až § 40 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování.
[100] § 75 až § 83 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.
[101] § 99 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

Úprava znění čl. 15 v mezinárodní a evropské legislativě

Dle čl. 4 Listiny EU nesmí být nikdo mučen ani podroben nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.[102] Naprosto ve stejném smyslu se vyjadřuje čl. 3 Úmluvy Rady Evropy.[103]

Úprava znění čl. 15 v české legislativě

Dle čl. 7 odst. 2 Listiny základních práv a svobod nesmí být nikdo mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.[104] Dle § 33 zákona o specifických zdravotních službách nemůže být ověřování nezavedené metody ve zdravotnictví provedeno bez souhlasu pacienta.[105] Obdobně je nutný svobodný souhlas osoby podstupující klinické hodnocení v případě testování léčiv.[106]

5.3.16 Článek 16 Ochrana před vykořisťováním, násilím a zneužíváním

Znění čl. 16

Dle znění čl. 16 Úmluvy přijmou smluvní státy veškerá příslušná legislativní, administrativní, sociální, vzdělávací a jiná opatření, aby chránily osoby se zdravotním postižením (doma i mimo domov) před všemi formami vykořisťování, násilí a zneužívání, a to i s ohledem na jejich genderový aspekt. Smluvní státy zabrání výskytu všech forem vykořisťování, násilí a zneužívání. Smluvní státy dále zajistí, aby všechna zařízení a programy pro osoby se zdravotním postižením byly účinně monitorovány nezávislými orgány.

Smluvní státy přijmou veškerá odpovídající opatření zahrnující i poskytování podpůrných služeb, aby podpořily tělesné, kognitivní a duševní zotavení, rehabilitaci a opětovné sociální začlenění osob se zdravotním postižením, které se staly oběťmi jakékoli formy vykořisťování, násilí nebo zneužívání. Toto zotavení a opětovné začlenění probíhá v prostředí, které podporuje zdraví, duševní pohodu, sebeúctu, důstojnost a nezávislost dané osoby a bere v úvahu i její specifické potřeby ve vztahu k pohlaví a věku.

Smluvní státy přijmou účinnou legislativu a politiku zaměřenou mimo jiné i na problematiku žen a dětí a zajistí, aby případy vykořisťování, násilí a zneužívání osob se zdravotním postižením byly identifikovány, vyšetřovány a v případně potřeby i trestně stíhány.

Úprava znění čl. 16 v mezinárodní a evropské legislativě

Dle znění čl. 1 Listiny EU je lidská důstojnost nedotknutelná a musí být respektována a chráněna.[107] Problematice zneužívání dětí se věnuje směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/92/EU.[108] Dle znění směrnice jsou trestné činy, které způsobují sexuální zneužívání, definovány mimo jiné s ohledem na zvláště zranitelnou situaci dítěte, včetně tělesného nebo duševního postižení. Směrnice

[102] Čl. 4 Listiny základních práv Evropské unie.
[103] Čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod Rady Evropy.
[104] Čl. 7 odst. 2 ústavního zákona č. 23/1991 Sb., Listina základních práv a svobod.
[105] § 33 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách.
[106] Zákon č. 378/2007 Sb., o léčivech a o změnách některých souvisejících zákonů.
[107] Čl. 1 lidská důstojnost Listiny základních práv Evropské unie.
[108] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/92/EU ze dne 13. prosince 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

výslovně vyžaduje, aby členské státy (pokud tak dosud neučinily) stanovily trestným činem angažování se v sexuálních aktivitách s dítětem, jehož zvláště zranitelná situace je zneužívána, zejména z důvodu duševního nebo tělesného postižení nebo z důvodu závislosti na péči.

Úprava znění čl. 16 v české legislativě

Legislativa ČR ochraňuje před vykořisťováním, násilím a zneužíváním zvláště prostřednictvím represe. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník[109] v oddíle věnovaném obecným zásadám pro ukládání trestů v § 42 stanovuje jako přitěžující okolnost skutečnost, kdy je trestný čin spáchán ke škodě osoby zdravotně postižené.

Zmíněné právní úpravy obsahují záruky zvláštní ochrany dětí realizovat opatření zaměřená na podporu rodiny v péči o dítě orgánem sociálně-právní ochrany dětí (tj. obecním úřadem obce s rozšířenou působností).[110]

5.3.17 Článek 17 Ochrana osobní integrity

Znění čl. 17

Dle znění čl. 17 Úmluvy má každá osoba se zdravotním postižením právo na zachování vlastní fyzické a duševní integrity na rovnoprávném základě s ostatními.

Úprava znění čl. 17 v mezinárodní a evropské legislativě

Dle čl. 3 Listiny EU má každý právo na to, aby byla respektována jeho fyzická a duševní nedotknutelnost.[111]

Úprava znění čl. 17 v české legislativě

Dle § 91 občanského zákoníku je člověk nedotknutelný.[112] Na základě znění § 101 lze do integrity člověka neschopného úsudku zasáhnout, a to způsobem zanechávajícím trvalé následky, pouze s přivolením soudu, pokud se nejedná o stav nouze, kdy je nutné okamžitě zakročit.[113]

Občanský zákoník rovněž stanovuje v § 104 až § 110 práva člověka převzatého do zdravotnického zařízení bez jeho souhlasu.[114] Převzít člověka do zařízení poskytujícího zdravotní péči a držet ho v něm je možné pouze z důvodu stanoveného zákonem, kdy podání návrhu na omezení svéprávnosti nezakládá samo o sobě důvod, aby byl člověk bez svého souhlasu do takového zařízení převzat nebo v něm držen.[115] Převzetí člověka je zařízení povinno oznámit zákonnému zástupci, opatrovníku, podpůrci, manželu nebo jiné blízké osobě a do 24 hodin rovněž soudu. Zdravotnické zařízení musí zajistit, aby se převzaté osobě dostalo dostatečného vysvětlení, v jakém postavení se nachází. Převzatá osoba bude mít podle nového občanského zákoníku rovněž právo, aby její zdravotní stav,

[109] § 99 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
[110] § 14 odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.
[111] Čl. 3 právo na nedotknutelnost lidské osobnosti Listiny základních práv Evropské unie.
[112] § 91 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
[113] § 101 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
[114] § 104 až § 110 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
[115] § 104 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

zdravotní dokumentaci a vyjádření ošetřujícího lékaře o neschopnosti úsudku a projevení přání přezkoumal nezávislý lékař.[116]

5.3.18 Článek 18 Svoboda pohybu a státní občanství

Znění čl. 18

Dle čl. 18 uznávají smluvní státy právo osob se zdravotním postižením na svobodu pohybu, svobodu zvolit si místo pobytu a právo na státní občanství, na rovnoprávném základě s ostatními, a zajistí, aby osoby se zdravotním postižením měly právo nabývat a měnit státní občanství a nebyly zbavovány svého státního občanství svévolně nebo na základě zdravotního postižení.

Úprava znění čl. 18 v mezinárodní a evropské legislativě

Svoboda pohybu občanů členských států EU je zaručena na základě čl. 20 Smlouvy o fungování EU, který garantuje všem občanům členských států právo svobodně se pohybovat a pobývat na území všech členských států.[117]

Úprava znění čl. 18 v české legislativě

V české legislativě se státnímu občanství věnuje zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství ČR a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství ČR). Tento zákon upravuje způsoby nabývání a pozbývání státního občanství ČR. Osoby se zdravotním postižením mají na základě tohoto zákona právo na svobodu pohybu a státní občanství ČR na rovnoprávném základě s ostatními.

5.3.19 Článek 19 Nezávislý způsob života a zapojení do společnosti

Znění čl. 19

Smluvní státy Úmluvy na základě čl. 19 uznávají rovné právo všech osob se zdravotním postižením žít v rámci společenství s možností volby na rovnoprávném základě s ostatními obyvateli. Smluvní státy by měly přijmout účinná a odpovídající opatření usnadňující plné užívání rovného práva a zajišťující osobám se zdravotním postižením plné začlenění a zapojení se do společnosti. V souladu se zněním čl. 19 smluvní státy zajistí, aby:

a) osoby se zdravotním postižením měly možnost si zvolit, na rovnoprávném základě s ostatními, místo pobytu, kde a s kým budou žít a nebyly nuceny žít ve specifickém prostředí;

b) osoby se zdravotním postižením měly přístup ke službám poskytovaným v domácím prostředí, rezidenčním službám a dalším podpůrným komunitním službám, včetně osobní asistence, která je nezbytná pro nezávislý způsob života a začlenění do společnosti a zabraňuje izolaci nebo segregaci;

c) komunitní služby a zařízení určená široké veřejnosti byly přístupné, na rovnoprávném základě s ostatními, i osobám se zdravotním postižením a braly v úvahu jejich potřeby.

[116] § 109 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
[117] Čl. 20 Smlouvy o fungování Evropské unie.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

Čl. 19 zahrnuje dva koncepty, a to právo na nezávislý život a právo být začleněn komunity.

Úprava znění čl. 19 v mezinárodní a evropské legislativě

Legislativa EU se explicitně nezabývá zněním čl. 19 Úmluvy. Legislativa EU se však zabývá oblastmi, které jsou stěžejní pro dosažení nezávislého života a začlenění osob se zdravotním postižením, které Zpracovatel uvádí u ostatních článků Úmluvy. Například se jedná o články zabývající se přístupností (viz část 5.3.9), osobní mobilitou (viz část 5.3.20), respektováním soukromí (viz část 5.3.22), respektováním obydlí a rodiny (viz část 5.3.23) a další.

Významnými nástroji EU pro potřeby nezávislého způsobu života jsou Evropské strukturální a investiční fondy (dále také „ESIF"). EU prostřednictvím nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1303/2013 stanovuje obecná ustanovení o ESIF pro programové období 2014–2020. Cíle členských států čerpajících finanční podporu z ESIF by měly být v souladu s článkem 10 Smlouvy o fungování EU a článkem 21 Listiny EU, přičemž zvláštní pozornost by se měla věnovat dostupnosti pro osoby se zdravotním postižením.[118] Nařízení o ESIF obsahuje nová ustanovení, která odráží znění článků Úmluvy a znamenají podporu rovnosti, nediskriminace, začlenění a dostupnosti pro osoby se zdravotním postižením prostřednictvím akcí v rámci fondů. Cílem programů by měla být podpora eliminace diskriminace na základě zdravotního postižení. Při vynakládání finančních prostředků by mělo docházet k zohlednění dostupnosti pro osoby se zdravotním postižením.[119]

Úprava znění čl. 19 v české legislativě

Ratifikací Úmluvy se ČR zavázala dosáhnout nezávislosti osob se zdravotním postižením. Zajištěním písm. a) až c) čl. 19 Úmluvy směřují signatářské státy k přijetí opatření vedoucích k deinstitucionalizaci péče o osoby se zdravotním postižením.[120]

Nezávislému způsobu života osob se zdravotním postižením se v ČR věnuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Zákon o sociálních službách dodržuje lidskoprávní princip svobodné volby formou pomoci a typu služby na základě specifických potřeb uživatele sociálních služeb. Prostřednictvím podmínek definovaných v zákonu o sociálních službách stát finančně podporuje poskytovatele služeb a zároveň přispívá na úhradu sociální služby v podobě příspěvku na péči.[121] Není však zajištěno sociálně-zdravotní pomezí. Základní nástroj dosažení nezávislého života v ČR představuje v souladu se zněním obecného komentáře k článku 19 osobní asistence dle § 39 zákona o sociálních službách a dle § 5 prováděcí vyhlášky k tomuto zákonu. Dalšími komunitními službami umožňujícími nezávislost osob se zdravotním postižení jsou denní stacionáře definované § 46 zákona o sociálních službách, odlehčovací služby dle § 44 zákona o sociálních službách a tlumočnické služby dle § 56 zákona o sociálních službách. Definované druhy sociálních služeb představují v souladu s odst. 29 obecného komentáře k článku 19 individualizované služby pro potřeby osob se zdravotním postižením.

Znění obecného komentáře k článku 19 dále specifikuje zaměření podpůrných služeb zmíněných v písm. b) čl. 19 Úmluvy. Dle odst. 29 obecného komentáře patří mezi podpůrné služby, které musí

[118] Odst. 13 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1303/2013 ze dne 17. prosince 2013 o ESIF.
[119] Čl. 7 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1303/2013 ze dne 17. prosince 2013 o ESIF.
[120] Obecný komentář k článku 19. Výbor pro práva osob se zdravotním postižením Organizace spojených národů, 2017.
[121] Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

být zajištěny pro dosažení nezávislého života osob se zdravotním postižením, i služby z oblasti zaměstnávání, vzdělávání nebo politické a kulturní participace, podpůrné služby posilující rodičovství a schopnost udržovat kontakt s příbuznými a dalšími osobami, služby z oblasti participace v politickém a kulturním životě, a někdy také služby v oblasti volnočasových zájmů a aktivit a cestování, stejně jako služby v oblasti rekreace. Způsobilost k právnímu jednání je základem pro realizaci nezávislého života v rámci komunity a Zpracovatel se této problematice věnuje v části Analýzy zabývající se čl. 12.

Těmito oblastmi se Zpracovatel zabývá v dalších částech Analýzy, kde rozebírá znění jednotlivých článků souvisejících s výše zmíněným podpůrným službami.

Doporučení úpravy legislativy ČR

Z pohledu Zpracovatele je stěžejní změna politiky ČR v oblasti zaměření finanční podpory sociálních služeb, kdy by mělo docházet k postupnému upouštění od financování sociálních služeb poskytovaných prostřednictvím pobytových služeb, a naopak by mělo dojít ke zvýšení výdajů na komunitní ambulantní a terénní sociální služby.

Současné znění zákona o sociálních službách z pohledu institucionalizace neupravuje ani závazek neinstitucionalizovat osoby se zdravotním postižením v zařízeních, ani závazek poskytovat péči a podporu v nejméně omezujícím prostředí. Tento fakt je dle Zpracovatele v nesouladu se zněním písm. a) článku 19. Cílem ČR by mělo být zajištění dostupnosti sociálních služeb, které umožní osobám se zdravotním postižením volbu o tom, jak, kde a s kým budou žít. V případě dětí je potřeba vytvořit takové nástroje deinstitucionalizační politiky, které budou směřovat ke snížení intenzity uplatňování ústavní péče. Velké i malé skupinové domovy jsou obzvláště nebezpečné pro děti, kterým nemohou nijak nahradit potřebu vyrůstat v rodině. Instituce „rodinného typu“ jsou stále instituce a nejsou náhradou za péči v rodině. Právo vyrůstat v rodině je předpokladem pro naplnění základního práva dětí žít nezávislý život.

Zpracovatel navrhuje, aby se MPSV za účelem dosažení nezávislosti osob se zdravotním postižením zaměřilo na celkovou změnu pojímání procesu deinstitucionalizace. MPSV, jakožto gestor zákona o sociálních službách, by se mělo věnovat celkové novele zákona o sociálních službách. Cílem a snahou by měl být odklon od investování zdrojů do institucí a namísto toho by měly být rozvíjeny možnosti pro lidi se zdravotním postižením žít nezávisle v komunitě.[122] Osoby se zdravotním postižením mají v souladu se zněním čl. 12 Úmluvy mít možnost žít nezávisle v komunitě, činit rozhodnutí a mít kontrolu nad svým každodenním životem. Novelizace zákona o sociálních službách by měla spočívat ve vytvoření legislativního předpisu, který by umožnil osobám se zdravotním postižením nezávisle žít, rozhodovat se a kontrolovat svůj život. Stát by měl vytvořit a poskytovat služby a formy podpory zvyšující nezávislost osob se zdravotním postižením, jako jsou osobní asistence a komunitní zařízení s univerzálním designem odpovídající potřebám obyvatel komunity.[123]

Další možnosti je dle Zpracovatele vypracování koncepce či plánu deinstitucionalizace sociálních služeb na úrovni MPSV v souladu s odst. 57 obecného komentáře k článku 19. Cílem by mělo být sestavení opatření, která povedou k faktickému procesu deinstitucionalizace. Všechny využívané

[122] Obecný komentář k článku 19. Výbor pro práva osob se zdravotním postižením Organizace spojených národů, 2017.
[123] Odst. 33 obecného komentář k článku 19. Výbor pro práva osob se zdravotním postižením Organizace spojených národů, 2017.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

podpůrné služby, a to zejména služby definované zákonem o sociálních službách, musí být navrženy tak, aby podporovaly život v komunitě, předcházely izolaci a segregaci od jiných v rámci komunity a musí za tímto účelem být skutečně vhodné.[124] ČR by měla vypracovat koncepci zakazující jakoukoli institucionální formu podpůrných služeb, která segreguje a omezuje osobní autonomii osob se zdravotním postižením. Koncepce by měla obsahovat stanovený harmonogram, financování, odpovědnost a další pravidla dle znění odst. 57 až odst. 69 obecného komentáře k článku 19.

Cílem obou výše zmíněných možností je vytvoření takových podmínek a opatření, která odporují institucionalizaci poskytovaných sociálních služeb a jejím definičním znakům. Finanční podpora ze strany ČR, potažmo MPSV nebo dalších ministerstev, by neměla směřovat ve prospěch služeb ani zařízení, která dle odst. 16 písm. c) obecného komentáře k článku 19 vykazují následující znaky institucionalizace:

- povinné sdílení asistentů s ostatními osobami se zdravotním postižením;[125]
- omezený vliv na to, od koho musí člověk asistenci přijmout;
- izolace a segregace z nezávislého života v rámci komunity;
- nedostatek kontroly nad každodenními rozhodnutími;
- nedostatek volby ohledně toho, s kým žít;
- rigidita každodenních činností bez ohledu na osobní vůli a preference;
- identické aktivity na stejném místě pro skupinu lidí pod určitou autoritou;
- paternalistický přístup k poskytování služeb;
- dohled nad životním uspořádáním;
- disproporce v počtu lidí se zdravotním postižením žijících ve stejném prostředí.

Stávající legislativní vymezení osobní asistence v zákoně o sociálních službách a v prováděcí vyhlášce je dle názoru Zpracovatele v souladu se zněním odst. 16 písm. d) obecného komentáře k článku 19. Osobní asistence jako stěžejní nástroj podpory nezávislosti je součástí komunitních sociálních služeb v ČR, které jsou v současné době z pohledu financování sociálních služeb výrazně podhodnoceny. Následující graf přináší přehled o vývoji výše výdajů na financování komunitních, pobytových a preventivních sociálních služeb v ČR v letech 2016 až 2018.[126]

[124] Odst. 30 obecného komentář k článku 19. Výbor pro práva osob se zdravotním postižením Organizace spojených národů, 2017.
[125] Sdílení asistentů je možné pouze se svobodným souhlasem osob se zdravotním postižením dle znění odst. 36 obecného komentář k článku 19 Výboru pro práva osob se zdravotním postižením Organizace spojených národů, 2017.
[126] Rozdělení sociálních služeb na jednotlivé kategorie bylo provedeno v souladu se Zhodnocením dotačních titulů MPSV na podporu sociálních služeb z pohledu deinstitucionalizace. Mezi komunitní sociální služby byly zařazeny denní stacionáře, odlehčovací služby, osobní asistence a tlumočnické služby. Mezi pobytové sociální služby byly zařazeny domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy se zvláštním režimem, domovy pro seniory. Mezi sociální služby prevence byly zařazeny azylové domy, domy na půl cesty, krizová pomoc, nízkoprahové denní centrum, odborné sociální poradenství, raná péče, služby následné péče, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením, sociální rehabilitace, telefonická krizová pomoc, terapeutické komunity, terénní programy a tísňová péče.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

Graf 2 Vývoj dotací na financování komunitních sociálních služeb, sociálních služeb prevence a pobytových sociálních služeb v letech 2016 až 2018 v České republice

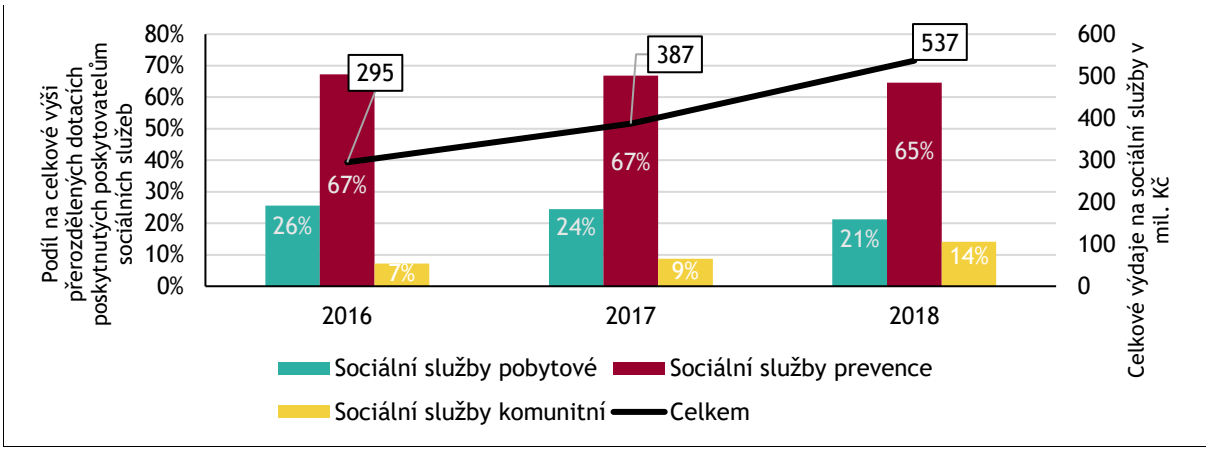

Zdroj: MPSV[127]

V roce 2018 představovaly výdaje na komunitní sociální služby dle dostupných údajů MPSV 14 % z celkových dotací poskytnutých na sociální služby. Výdaje na pobytové sociální služby pak činily 21 %. Ze zobrazených dat je patrné navyšování výdajů na komunitní sociální služby a pokles podílu dotací poskytnutých na pobytové sociální služby. Implementace Úmluvy se řídí principem progresivní realizace a tímto způsobem by dle Zpracovatele měla být implementována také v podmínkách ČR. Trend navyšování podílu dotací na komunitní sociální služby by měl dle Zpracovatele i nadále pokračovat. V ideálním případě by mělo ze strany ČR dojít k razantnímu navýšení alokace finančních dotací určených poskytovatelům komunitních služeb a k celkové změně politiky v oblasti institucionalizace sociálních služeb. Za účelem dosažení nezávislého života osob se zdravotním postižením by mělo být cílem ČR navýšit výdaje na komunitních sociální služby takovým způsobem, aby převyšovaly výši výdajů na institucionální péči v podobě pobytových služeb. Transformace sociálních služeb na deinstitucionalizovanou formu představuje nákladné řešení. ČR je však, jakožto smluvní stát Úmluvy, vázaná přijmout odpovídající opatření umožňující žít osobám se zdravotním postižením mimo instituce bez ohledu na nákladnost opatření souvisejících s odstraněním institucionalizujících regulací.[128]

V rámci transformace musí ČR přijmout opatření související s povinností zajistit dostatečný počet kvalifikovaných specialistů, kteří budou schopni identifikovat praktická řešení překážek pro nezávislý život v rámci komunity v souladu s požadavky a preferencemi jednotlivce.[129] Současný početní stav personálu zaměstnaného v oblasti sociálních služeb je dle zjištění Zpracovatele nedostačující a nedostatek personálu významně omezuje poskytovaní sociálních služeb i samotnou úroveň těchto služeb. Možností je navýšení maximální výše úhrad za poskytované služby, jež jsou stanoveny vyhláškou č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. Stanovené maximální výše úhrad v současnosti neodpovídají cenové hladině roku 2019, jelikož k jejich poslední aktualizaci došlo v roce 2013. Zpracovatel je toho názoru, že navýšení maximální výše úhrad

[127] Dotace na poskytování sociálních služeb, MPSV. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/cs/740
[128] Odst. 21 obecného komentář k článku 19. Výbor pro práva osob se zdravotním postižením Organizace spojených národů, 2017.
[129] Odst. 28 obecného komentář k článku 19. Výbor pro práva osob se zdravotním postižením Organizace spojených národů, 2017.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

by vedlo k navýšení odměn osob zaměstnaných u poskytovatelů sociálních služeb a ke zvýšení kvality poskytovaných služeb. Je však nutné podotknout, že výše úhrad by měla být valorizována na pravidelné bázi, a to v souvislosti s inflačním vývojem nebo v návaznosti na valorizaci důchodů a finančních dávek.

K zajištění dostatečné dostupnosti a nabídky podpůrných služeb odpovídající lokální poptávce by mělo dojít k uzákonění povinnosti obcí vytvářet střednědobé plány rozvoje sociálních služeb. Do procesu tvorby plánu by měly být aktivně zapojeny osoby se zdravotním postižením. Zpracovatel tedy navrhuje úpravu znění § 94 písm. d) zákona o sociálních službách. Cílem by mělo být, aby každá obec s rozšířenou působnosti nebo s pověřeným obecním úřadem disponovala pro svůj správní obvod plánem podpůrných služeb, který reflektuje lokální poptávku po podpůrných službách. Prostřednictvím plánování by mělo dojít k zajištění dostupnosti podpůrných služeb v rámci městských i venkovských oblastí.[130] Úprava § 94 písm. d) zákona o sociálních službách by měla být v souladu se zněním odst. 38 obecného komentář k článku 19. Stávající povinnost krajů mít zpracované plány rozvoje sociálních služeb je, dle názoru Zpracovatele, nedostatečná, a to zejména z důvodu rozlohy jednotlivých krajů.

Odstavec 32 obecného komentáře k článku 19 explicitně jmenuje specifické podpůrné služby, které jsou zásadní pro dosažení nezávislého života. Podpůrnými službami se rozumí služby komunitního charakteru i služby poskytované veřejnosti, jež musí být přizpůsobeny osobám se zdravotním postižením. Základní podmínkou pro dosažení nezávislého života osob se zdravotním postižením a jejich zapojení do společnosti je přístupnost práv na přístupné zaměstnávání, vzdělávání a zdravotní péči. V případě zdravotních služeb a sociálních služeb by v ČR mělo dojít k vytvoření pravidel sociálně-zdravotního pomezí, jehož aktuální stav je nevyhovující pro potřeby osob se zdravotním postižením. Specificky se těmto službám Zpracovatel věnuje v jiných článcích, které se zabývají věcným vymezením článků Úmluvy.

Z obecného hlediska jsou podpůrné služby osobám se zdravotním postižením poskytovány. Dle Zpracovatele je však stěžejní, aby pro všechny osoby se zdravotním postižením byla bez ohledu na místo jejich bydliště garantována geografická a cenová dostupnost podpůrných služeb, která lidem s handicapem zajistí možnost volby, kde a s kým budou žít. Zároveň musí poskytované služby respektovat standardní úroveň kvality a být genderově, věkově a kulturně citlivé.

Poskytování dalších podpůrných a přístupných služeb osobám se zdravotním postižením by mělo přispět k jejich plnému společenskému životu s cílem umožnit těmto osobám plné začlenění a participaci ve všech sférách života. Podpůrné služby by se měly vztahovat k bydlení, dopravě, nakupování, vzdělávání, zaměstnávání, volnočasovým aktivitám a dalším zařízením a službám nabízeným veřejnosti, včetně sociálních médií. Osoby se zdravotním postižením mají dle Úmluvy právo na přístup ke všem opatřením politického a kulturního života v komunitě. Mezi tato opatření by měla být zahrnuta široká škála služeb, jako jsou bydlení, veřejné knihovny, nemocnice, školy, doprava, obchody, trhy, muzea, internet, sociální média a podobná zařízení a služby. Služby musí být, v souladu se zněním Úmluvy, dostupné, univerzálně přístupné, přijatelné a přizpůsobitelné všem lidem se zdravotním postižením v rámci komunity.

Celkově by měly podpůrné služby směřovat k zajištění možnosti, aby se osoba se zdravotním postižením mohla účastnit všech aktivit, kterých se účastnit chce. Mezi takové aktivity se řadí veřejná

[130] Odst. 35 obecného komentář k článku 19. Výbor pro práva osob se zdravotním postižením Organizace spojených národů, 2017.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

shromáždění, sportovní události, kulturní a náboženské festivaly a jakékoliv další aktivity, jichž by se člověk se zdravotním postižením chtěl účastnit. Na základě zjištění je Zpracovatel toho názoru, že by mělo dojít k vytvoření legislativní opory pro komunitní služby. Nejprve prostřednictvím definice komunitní služby a dále pak stanovením koeficientů pro přidělování dotací, které by zvýhodňovaly komunitní typ sociální služby.

Kraje mají dle § 95 písm. g) zákona o sociálních službách povinnost zajistit dostupnost vhodných sociálních služeb pro osoby se zdravotním postižením nacházející se v nepříznivé sociální situaci. Tuto povinnost potvrzuje i nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2637/17.[131] Tímto ústavním nálezem došlo ke zrušení rozsudku Nejvyššího správního soudu (dále také „NSS“) ze dne 14. 6. 2017 č. j. 3 Ads 151/2016-59, který porušoval základní práva osoby se zdravotním postižením (dále také „Stěžovatel“) ve sporu se Středočeským krajem o nečinnosti kraje v případě poskytnutí a dostupnosti adekvátních sociálních služeb. Rozsudek NSS porušil právo Stěžovatele na nezávislý způsob života a jeho zapojení do společnosti dle čl. 19 Úmluvy.

Ústavní nález představuje pro budoucí praxi precedentní a závazný výklad práva osob se zdravotním postižením na nezávislý způsob života a jejich zapojení do společnosti. Kraje jsou povinny na svém území zabezpečit osobám v nepříznivé sociální situaci dostupnost potřebné sociální služby, a to včetně služeb sociální péče. Takové služby musí být adekvátní stavu a situaci osob se zdravotním postižením a mohou jim pomoci vést důstojný a co nejméně závislý život, a to při zachování maxima osobní autonomie, bez sociálního vyloučení a při maximálním sociálním začlenění. Nelze přitom opomíjet ani osoby s atypickým či těžším zdravotním postižením vyžadujícím náročnější sociální péči.

Bydlení ovlivňuje i úhradová vyhláška sociálních služeb, jelikož zařízení poskytovatelů pobytových sociálních služeb nabízí možnosti bydlení pro osoby se zdravotním postižením. Deinstitucionalizace sociálních služeb usiluje o nezávislý život osob se zdravotním postižením, kdy tyto osoby žijí v malokapacitních zařízeních komunitního typu s určitou mírou samostatnosti a dle vlastních potřeb.

Dle odst. 34 obecného komentáře k článku 19 je povinností ČR zajistit pro osoby se zdravotním postižením cenově dostupné bydlení, které je bezbariérové a nachází se ve všech oblastech komunity, aby bylo skutečně možné zajistit nezávislý způsob života. K dosažení nezávislého života je dle odst. 4 obecného komentář k článku 19 třeba, aby komunitní zařízení a služby odpovídaly neodvolatelnému právu na univerzální design pro všechny uživatele včetně osob se zdravotním omezením. Zajištěním a prosazováním vymahatelnosti univerzálního designu by mělo dojít k eliminaci bariér ve veřejném prostoru a v domácím prostředí. Univerzální design upravuje v případě veřejného prostoru a domácího prostředí vyhláška o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb. V současné době je dostupnost vhodného bydlení pro osoby se zdravotním postižením (tj. běžných nájemních bytů, sociálních bytů, bezbariérových bytů a komunitního bydlení) dle zjištění Zpracovatele nedostatečná. Problémovým aspektem dostupnosti bydlení se jeví cenová dostupnost bydlení pro osoby se zdravotním postižením. V tomto ohledu je stěžejní zajistit dostatečné financování projektů transformace sociálních služeb a bytové výstavby. V úvahu připadá také možnost zavést legislativní povinnost vůči územně samosprávným subjektům finančně se podílet na investicích do realizace výstavby malokapacitních zařízení a podporovaného

[131] Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2637/17 ze dne 23. 1. 2018. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezy/2018/I._US_2637_17_an.pdf

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

bydlení pro osoby se zdravotním postižením a současně také vytvoření dotačních titulů umožňujících menším obcím budovat bezbariérové bydlení.

Univerzální design by se neměl zaměřit pouze na oblast bezbariérovosti a přístupnosti prostředí. Pravidlu o univerzálním designu by měly podléhat také informace nebo i samotné služby a produkty poskytované zdarma veřejnou správou. Univerzálním designem je v tomto případě myšlena srozumitelnost informací poskytovaných osobám se zdravotním postižením a možnost využití takových služeb osobou se zdravotním postižením samostatně nebo prostřednictvím asistence. Mezi takové služby veřejné správy patří sociální služby, zdravotní služby, služby samospráv, dopravní služby, vzdělávání a další služby. Univerzální design by měly také zohledňovat služby a produkty poskytované za poplatek soukromými subjekty. Cílem uplatňování univerzálního designu by mělo být zajištění podmínek pro nezávislý život osob se zdravotním postižením a vytvoření inkluzivního prostředí, ve kterém by neměly existovat překážky při každodenních aktivitách osob se zdravotním postižením.

5.3.20Článek 20 Osobní mobilita

Znění čl. 20

Smluvní státy se čl. 20 zavazují přijmout taková opatření, jež povedou k zajištění osobní mobility osob se zdravotním postižením tak, aby se mohly pohybovat s maximální možnou nezávislostí. Zdravotně postižené osoby by měly mít možnost svobodně si zvolit, jakou formou a v jakém čase se budou pohybovat, a to za přijatelnou cenu. Dále se smluvní státy zavazují k tomu, že zdravotně postiženým lidem bude umožněn finančně dostupný přístup ke kvalitním pomůckám podporujícím mobilitu (jedná se především o kompenzační pomůcky, podpůrné technologie, zařízení a různé formy asistence) a že budou motivovat výrobce těchto pomůcek tak, aby při navrhování a výrobě zohledňovali všechny druhy potřeb, které vyvstávají při mobilitě zdravotně postižených osob.

Úprava znění čl. 20 v mezinárodní a evropské legislativě

Dopravu osob v silniční a železniční dopravě upravuje nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1370/2007 o veřejných službách v přepravě cestujících po železnici a silnici a o zrušení nařízení Rady (EHS) č. 1191/69 a č. 1107/70.

V silniční dopravě platí nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 181/2011 o právech cestujících v autobusové a autokarové dopravě a o změně nařízení (ES) č. 2006/2004 a předpis EHK OSN č. 107, o jednotných ustanovení pro schvalování vozidel kategorie M2 nebo M3 z hlediska jejich celkové konstrukce. Používání parkovacích karet pro invalidy a s tím spojené právo parkovat na vyhrazených místech upravuje doporučení Rady 98/376/EC, které rozšiřuje doporučení Rady 2008/205 /EC, jímž se v důsledku přistoupení Bulharské republiky, ČR, Estonské republiky, Kyperské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Rumunska, Republiky Slovinsko a Slovenské republiky upravuje doporučení 98/376/ES o parkovací kartě pro osoby se zdravotním postižením.

V letecké dopravě upravuje mobilitu zdravotně postižených osob nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2006 ze dne 5. července 2006 o právech osob se zdravotním postižením a osob s omezenou schopností pohybu a orientace v letecké dopravě. Nařízení definuje povinnosti

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

provozovatele letiště a leteckého dopravce při přepravě zdravotně postižené osoby. Tyto osoby mají právo používat leteckou dopravu srovnatelným způsobem jako ostatní cestující bez dalších poplatků.

V námořní a vnitrozemské lodní dopravě upravuje mobilitu zdravotně postižených osob nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1177/2010 ze dne 24. listopadu 2010 o právech cestujících při cestování po moři a na vnitrozemských vodních cestách. Toto nařízení stanovuje podmínky poskytovaných služeb osobám se zdravotním postižením a zakazuje diskriminaci osob se zdravotním postižením a osob se sníženou pohyblivostí.

Úprava znění čl. 20 v české legislativě

Mobilita je důležitou podmínkou pro integraci osob se zdravotním postižením do společnosti. Bez umožnění volného pohybu se mohou tyto osoby jen stěží účastnit pracovního života, vzdělávacích a kulturních aktivit apod. ČR podporuje používaní vhodných pomůcek a nástrojů, které zlepšují mobilitu a orientaci zdravotně postižených osob. Některé pomůcky nebo nástroje označované jako zdravotnické prostředky mohou být v některých případech částečně nebo plně hrazeny ze systému zdravotního pojištění.

Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením stanovuje dvě formy podpory pro osoby se zdravotním postižením. Jde o příspěvek na mobilitu, na který má nárok osoba starší jednoho roku, která má nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením označený symbolem ZTP (dále také „průkaz ZTP“) nebo ZTP/P (dále také „průkaz ZTP/P“), který byl přiznán podle předpisů účinných od 1. ledna 2014, opakovaně se v kalendářním měsíci za úhradu dopravuje nebo je dopravována a nejsou jí poskytovány pobytové sociální služby podle zákona o sociálních službách v domově pro osoby se zdravotním postižením, v domově pro seniory, v domově se zvláštním režimem nebo ve zdravotnickém zařízení ústavní péče. Výše příspěvku činí 550 Kč za měsíc.

Druhou formou podpory, kterou upravuje zákon č. 329/2011, je příspěvek na zvláštní pomůcku. Ten se poskytuje osobě, která má těžkou vadu nosného nebo pohybového ústrojí nebo těžké sluchové nebo zrakové postižení. Maximální výše příspěvku je 350 000 Kč, s výjimkou příspěvku na zvláštní pomůcku poskytovaného na pořízení svislé zdvihací plošiny nebo šikmé zvedací plošiny, jehož maximální výše činí 400000 Kč. V případě pořízení motorového vozidla činí výše příspěvku 200 000 Kč. Pomůcky se poskytují s cílem usnadnit život v přirozeném prostředí osoby a umožnit jí rozvoj sociálních kontaktů. Držitelé průkazů těžkého postižení (dále také „TP“), ZTP a ZTP/P mají nárok na vyhrazené místo k sezení v dopravních prostředcích veřejné hromadné dopravy a přednost při osobním projednávání jejich záležitostí.[132]

Držitel průkazu ZTP má nárok na výhody držitele průkazu TP, bezplatnou dopravu pravidelnými spoji místní veřejné hromadné dopravy osob (tramvajemi, trolejbusy, autobusy, metrem), slevu 75 % jízdného ve druhé vozové třídě osobního vlaku a rychlíku ve vnitrostátní přepravě a slevu 75 % v pravidelných vnitrostátních spojích autobusové dopravy.[133]

Držitel průkazu ZTP/P má nárok na výhody držitele průkazu TP a ZTP, bezplatnou dopravu průvodce veřejnými hromadnými dopravními prostředky v pravidelné vnitrostátní osobní hromadné dopravě

[132] § 6 až § 12 a § 34 až § 36 zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením.
[133] § 36 odst. 2 zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

a bezplatnou dopravu vodicího psa, je-li držitel průkazu úplně nebo prakticky nevidomý a pokud ho nedoprovází průvodce.[134]

Zdravotně postižené osoby mají zvláštní práva v letecké, železniční i silniční dopravě. Železniční dopravu upravuje nařízení vlády č. 63/2011 Sb., o stanovení minimálních hodnot a ukazatelů standardů kvality a bezpečnosti veřejných služeb v přepravě cestujících, které vymezuje vozidla, jež musí umožňovat přepravu osob s omezenou schopností pohybu a orientace. Nařízení ukládá povinnost poskytovat ve vlakové soupravě alespoň jeden vagón přístupný osobám s omezenou schopností pohybu a orientace (pokud je souprava alespoň z poloviny složena z vozů uvedených do provozu po 1. 4. 2011). V silniční dopravě platí konstrukční podmínky pro vozidla hromadné dopravy.

Výhody pro osoby se zdravotním postižením při přepravě v silniční dopravě stanovuje zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů. Zákon stanovuje v § 67 podmínky přidělení speciálního označení vozidel a osob, které umožňuje využívat hrazené parkovaní a upravuje podmínky vjezdu do silničních omezení.

Dle § 85 odst. 7 zákona o dani z přidané hodnoty mají osoby se zdravotním postižením nárok na vrácení daně z přidané hodnoty při pořízení motorových vozidel.

Dle § 20a odst. 1 písm. h) zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích jsou osoby se zdravotním postižením osvobozeny od poplatků za využívání dálnic. Přesněji zpoplatnění nepodléhá užití zpoplatněné pozemní komunikace silničním motorovým vozidlem přepravujícím držitele průkazu ZTP, s výjimkou postižených úplnou nebo praktickou hluchotou, nebo průkazu ZTP/P, pokud držitelem silničního motorového vozidla je postižená osoba sama nebo osoba jí blízká dle znění občanského zákoníku.

Doporučení úpravy legislativy ČR

V ČR je omezený přístup ke kvalitním kompenzačním pomůckám hrazeným z veřejného zdravotního pojištění. Pomůcky nejsou zapůjčovány v požadovaném množství a struktuře. Problematické je především získat některé zdravotní prostředky do souběžného používání. Praxí pojišťoven v některých případech bývá odmítnutí úhrady těchto prostředků s argumentem, že je není možné souběžně používat. Úhrady některých zdravotnických prostředků nejsou dostatečné a ne vždy správně reflektují potřeby a aktuální vývoj.[135] Prostor pro zlepšení podmínek pro mobilitu osob se zdravotním postižením a pro zvýšení jejich informovanosti představuje legislativního ukotvení vedoucí k povinnosti vybavit prostředky informačními zařízeními. Jednou z možností je zabudování většího počtu audio zařízení do vozidel hromadné dopravy, které ohlašuje informace o čísle linky, spoji, zastávce apod.

5.3.21 Článek 21 Svoboda projevu a přesvědčení a přístup k informacím

Znění čl. 21

Z čl. 21 Úmluvy vyplývá pro smluvní státy povinnost přijmout veškerá možná opatření, která zajistí osobám se zdravotním postižením možnost uplatnit jejich právo na svobodu projevu a přesvědčení,

[134] § 36 odst. 3 zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů.
[135] Informace neziskových organizací Výboru OSN pro práva osob se zdravotním postižením: K úvaze při sestavování seznamu otázek (List of Issues) k první zprávě České republiky o plnění Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

jakožto i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky ve stejném rozsahu, jako mají ostatní osoby. Smluvní státy se tímto článkem zavazují především poskytovat veřejné informace ve vhodných formátech zohledňujících různé typy zdravotního postižení. Článek 21 zaručuje možnost zdravotně postiženým osobám při úředních jednáních užívat speciální druhy komunikace, jako je užití Braillova písma, augmentativní a alternativní komunikace a dalších způsobů komunikace dle volby těchto osob. Od soukromých subjektů poskytujících služby široké veřejnosti včetně masmédií je požadováno, aby komunikace z jejich strany vyhovovala potřebám zdravotně postižených osob, přičemž se podporuje užívání znakové jazyka.

Úprava znění čl. 21 v mezinárodní a evropské legislativě

Svobodu projevu a informací zaručuje čl. 11 Listiny EU, na jehož základě má každá osoba právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace či myšlenky bez zasahování veřejné moci a bez ohledu na hranice.

Úprava znění čl. 21 v české legislativě

Svobodný přístup k veřejným informacím zajišťuje v ČR zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. Zákon je v gesci Ministerstva vnitra (dále také „MV“) a udává sankce při odepření informací od povinných subjektů. Internetové stránky institucí veřejné správy podléhají zákonu č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů a zákonu 99/2019 Sb., o přístupnosti internetových stránek a mobilních aplikací a o změně zákona č. 365/2000., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů.

Masmédia v ČR mají povinnost dle zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílán zpřístupňovat informace osobám se zdravotním postižením. Znění § 32 udává, že provozovatel celoplošného televizního vysílání je povinen zpřístupnit část vysílaných pořadů sluchově a zrakově postiženým osobám.[136] Zákon č. 132/2010 Sb., o audiovizuálních mediálních službách na vyžádání a o změně některých zákonů ukládá provozovateli audiovizuální služby na vyžádání povinnost poskytnout k pořadu skryté nebo otevřené titulky nebo tlumočení do českého znakového jazyka pro osoby se sluchovým postižením a zvukovou stopu určenou pro osoby se zrakovým postižením.[137]

Policie ČR je přístupná pro zdravotně postižené osoby. Při komunikaci je možné používat Braillovo písmo a jiné formy komunikace prostřednictvím tlumočníků. Informace na internetových stránkách jsou zveřejňovány ve formách, které jsou vhodné pro tyto osoby a jsou přívětivé vůči různým druhům omezení.

Ve vlakové dopravě jsou sdělovány informace o dopravě vizuální a audio formou dle § 73 odst. 5 vyhlášky 173/1995 Sb., kterou se vydává dopravní řád drah. Ten dále uvádí, že tyto informace jsou na hlavních komunikačních cestách ve stanicích doplňovány akustickými, taktilními a viditelnými prvky sloužícími osobám se sníženou schopností pohybu a orientace.[138]

[136] § 32 odst. 2 zákona 231/2001: Provozovatel celoplošného televizního vysílání s licencí je povinen opatřit alespoň 15 % vysílaných pořadů skrytými nebo otevřenými titulky pro osoby se sluchovým postižením a alespoň 2 % vysílaných pořadů zpřístupnit pro osoby se zrakovým postižením. Provozovatel celoplošného televizního vysílání je ze zákona povinen opatřit alespoň 70 % vysílaných pořadů skrytými nebo otevřenými titulky a alespoň 2 % vysílaných pořadů vyrobit v českém znakovém jazyce nebo simultánně tlumočit do českého znakového jazyka pro osoby se sluchovým postižením a dále je povinen zpřístupnit alespoň 10 % vysílaných pořadů pro osoby se zrakovým postižením.
[137] § 6 odst. 4 zákona 132/2010 Sb., zákon o audiovizuálních mediálních službách na vyžádání.
[138] §73 odst. 5 vyhlášky 173/1995 Sb., kterou se vydává dopravní řád drah.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

Ve zdravotnictví má dle § 30 odst. 1 zákona 372/2011 o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách) pacient se smyslovým postižením nebo těžkými komunikačními problémy při komunikaci související s poskytováním zdravotních služeb právo dorozumívat se způsobem pro něj srozumitelným a dorozumívacími prostředky, které si sám zvolí, včetně způsobů založených na tlumočení druhou osobou.

Ve školství upravuje podporu vzdělávání osob se speciálními vzdělávacími potřebami § 16 zákona 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Více informací o této oblasti je obsaženo v čl. 24 o vzdělávání.

V případě soudního nebo civilního řízení definuje § 18 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád právo na ustanovení tlumočníka pro osoby, se kterými se nelze dorozumět jinak než některým z komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob.

Doporučení úpravy legislativy ČR

Dle odst. 86 obecného komentář k článku 19 je potřebné, aby informace o podpůrných službách a schématech sociální ochrany, včetně mechanismů vztahujících se ke zdravotnímu postižení, byly dostupné v různých formátech komunikace (např. v podobě Braillova písma, českého znakového jazyka, hmatu, easy-to-read formátů a alternativních způsobů, prostředků a formátů komunikace). Podobně by měly být přístupné i mechanismy pro podávání zpětné vazby a stížností ze strany osob se zdravotním postižením.

Dle Zpracovatele by mělo dojít k úpravě znění zákona o sociálních službách a prováděcí vyhlášky k tomuto zákonu. Například jde o doplnění znění § 2 odst. 2 zákona o sociálních službách. Zejména by mělo dojít k začlenění práva na sebeurčení a sebekontrolu prostřednictvím komunikace nereprezentativními prostředky.[139] Mezi nereprezentativní prostředky se řadí výraz tváře, postavení těla a vokalizace. Cílem je, aby mohla být osobě se zdravotním postižením poskytnuta odpovídající podpora a umožněna formulace a sdělení pokynů, rozhodnutí, voleb nebo preferencí. Názor vyjádřený nereprezentativními prostředky musí být dle znění Úmluvy respektován.

5.3.22 Článek 22 Respektování soukromí

Znění čl. 22

Dle znění čl. 22 Úmluvy je povinností smluvních států zaručit právo zdravotně postiženým osobám na ochranu soukromí. Toto základní právo by mělo umožnit těmto osobám mít svůj soukromý prostor, nenarušovaný nežádoucími zásahy druhé osoby a ani státem.

Úprava znění čl. 22 v mezinárodní a evropské legislativě

Článek 7 Listiny EU stanovuje, že každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a komunikace.

Článek 8 Listiny EU je věnován ochraně údajů osobního charakteru. Od roku 2016 platí nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob

[139] Odst. 17 obecného komentář k článku 19. Výbor pro práva osob se zdravotním postižením Organizace spojených národů, 2017.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů), tedy tzv. GDPR (General Data Protection Regulation). Jedná se o nový právní rámec ochrany osobních údajů s celoevropskou působností. GDPR má za cíl v maximální míře chránit práva občanů EU a týká se všech firem a institucí.

Úprava znění čl. 22 v české legislativě

Právo na soukromí je dáno čl. 10 listiny základních práv a svobod, která stanovuje, že každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života a před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě. Dále uvádí právo každého, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.

Občanský zákoník upravuje právo na soukromí a ochranu osobnosti zněním § 86 tak, že nikdo nesmí zasáhnout do soukromí jiného, nemá-li k tomu zákonný důvod. Zejména nelze bez svolení člověka narušit jeho soukromé prostory, sledovat jeho soukromý život nebo pořizovat o tom zvukový nebo obrazový záznam, využívat takové či jiné záznamy pořízené o soukromém životě člověka třetí osobou, nebo takové záznamy o jeho soukromém životě šířit. Ve stejném rozsahu jsou chráněny i soukromé písemnosti osobní povahy.

Ochrana soukromí v trestněprávní rovině je poskytována § 180 až § 184 zákona č. 40/2009, trestní zákoník. Zákon definuje trestné činy neoprávněného nakládání s osobními údaji, poškození cizích práv, porušení tajemství dopravovaných zpráv, porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí a pomluvy. Znění § 354 pak definuje poměrně nový trestný čin nebezpečné sledování, tzv. stalking.

Doporučení úpravy legislativy ČR

Právo na soukromí a jeho dodržování je problematické v případě institucionalizovaných osob, a to v oblasti sociálních služeb a zdravotnictví, především však v psychiatrických nemocnicích a klinikách. Ubytování v mnohalůžkových pokojích nesplňuje požadavek na soukromí definovaný Úmluvou. Některé pokoje mohou být monitorovány bez předchozího souhlasu pacientů a v některých případech nejsou dostatečně chráněny lékařské údaje v průběhu vizit. Je proto nutné upravit podmínky v těchto zařízeních tak, aby splňovaly nároky na právo na soukromí osob s mentálním postižením. Cílem by i pro dosažení respektování soukromí měla být snaha přijmout opatření vedoucích k deinstitucionalizaci, kterými se Zpracovatel zabývá v čl. 19 Nezávislý způsob života a zapojení do společnosti.

5.3.23 Článek 23 Respektování obydlí a rodiny

Znění čl. 23

Dle čl. 23 Úmluvy je povinností smluvních států přijmout příslušná opatření, která zrovnoprávní zdravotně postižené osoby v oblastech manželství, rodiny, rodičovství a osobních vztahů s ostatními osobami a odstraní diskriminaci. Zdravotně postižené osoby mají podle čl. 23 právo na uzavření sňatku (po dosažení plnoletosti) a založení rodiny, právo svobodně se rozhodnout o počtu svých dětí a právo

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

na zachování reprodukčních schopností. Dětem se zdravotním postižením se poskytuje právo na život v jejich rodinném prostředí. V případě, že nejsou nejbližší příbuzní schopni o dítě pečovat, bude dítěti zajištěna náhradní péče nejlépe v širším kruhu rodiny.

Úprava znění čl. 23 v mezinárodní a evropské legislativě

EU nemá přímou kompetenci v oblasti rodinného práva, která tak zůstává víceméně výsadou jednotlivých členských států. Zmínku týkající se této problematiky je možné najít v Listině EU v čl. 7, který říká, že každý člověk má právo na respektování svého soukromého a rodinného života. Článek 9 přiznává právo uzavřít sňatek a založit rodinu a čl. 33 se zabývá rodinným a profesionálním životem.

Úprava znění čl. 23 v české legislativě

Všechny osoby mají dle základních lidskoprávních legislativních předpisů zaručena práva respektování jejich rodiny a obydlí bez ohledu na jejich zdravotní postižení. Respektování a ochranu před neoprávněnými zásahy do rodinného života zmiňuje čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.[140] Obdobně Listina základních práv a svobod v čl. 32 odst. 1 stanovuje, že rodina je pod ochranou zákona a je zaručena zvláštní ochrana dětí a mladistvých.

Dle § 458 občanského zákoníku je stanoveno, že zákonný zástupce nebo opatrovník není oprávněn za zastoupeného právně jednat v záležitostech týkajících se vzniku a zániku manželství, výkonu rodičovských povinností a práv. Znění § 672 udává, že manželství může uzavřít každý, pokud mu v tom nebrání zákonná překážka. Tím se přiznává zdravotně postiženým osobám právo na rodinný život. Zákonnou překážkou může být podle § 673 situace, kdy je osobě omezena svéprávnost v této oblasti.

V souladu se zněním odst. 55 obecného komentáře k článku 19 umožňuje stávající vymezení legislativy, aby rodinní příslušníci podporovali členy své rodiny se zdravotním postižením, a to prostřednictvím podpůrných opatření (předběžné prohlášení, nápomoc při rozhodování, zastoupení členem domácnosti). V případě, že tato opatření nepostačují potřebám osoby se zdravotním postižením, lze přistoupit k silnějšímu zásahu do přirozených práv osoby a soud může rozhodnout o omezení svéprávnosti, které je upraveno § 55 až § 65 občanského zákoníku.

Doporučení úpravy legislativy ČR

ČR by jako smluvní stát Úmluvy měla poskytovat informace, vedení a podporu rodinám při prosazování práv jejich dětí a prosazovat inkluzi a participaci v rámci komunity. V tomto duchu je účelné, aby ČR připravila vhodné úpravy legislativy k naplnění znění odst. 88 obecného komentáře čl. 19.

Za účelem dosažení respektování obydlí a rodiny by mělo dojít k přijetí takových opatření, která by přiměla kraje a další aktéry financující poskytovatele sociálních služeb finančně podporovat primárně malokapacitní poskytovatele sociálních služeb namísto poskytovatelů velkokapacitních. Kraje by tedy měly finančně podporovat poskytovatele komunitních sociálních služeb, a to i přesto, že se nejedná o jejich vlastní příspěvkové organizace. Tímto způsobem by mohla být vhodně podpořena iniciativa vedoucí k transformaci sociálních služeb v jednotlivých krajích.

[140] Čl. 2 odst. 2 ústavního zákona č. 23/1991 Sb., listina základních práv a svobod.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

5.3.24 Článek 24 Vzdělávání

Znění čl. 24

Signatáři Úmluvy se čl. 24 zavazují, že uznají právo osob se zdravotním postižením na vzdělání. Začleňující vzdělávací systémy na všech úrovních mají být cílené na plný rozvoj lidského potenciálu těchto osob a uvědomění si vlastních hodnot a důstojnosti. Zdravotně postižené osoby mají mít možnost rozvíjet svou osobnost, kreativitu, nadání, duševní a fyzické schopnosti a zapojit se do svobodné společnosti. Na rovnoprávném základě s ostatními by měly mít osoby se zdravotním postižením přístup k inkluzívnímu, kvalitnímu a bezplatnému základnímu vzdělávání a střednímu vzdělávání v místě bydliště osoby.

Neměly by být kvůli svému postižení vyloučeny ze všeobecného vzdělávacího systému a dětem by kvůli jejich omezení nemělo být odepřeno základní nebo střední vzdělávání. Při vzdělávání by těmto osobám měla být poskytovaná nejen přiměřená opatření podle individuálních potřeb, ale mělo by jim být i umožněno získat praktické a sociální dovednosti, které povedou k jejich rovnému zapojení do společnosti. Tím je např. studium Braillova písma, augmentativních a alternativních způsobů komunikace, znakového jazyka, rozvoj orientačních schopností aj.

Úprava znění čl. 24 v mezinárodní a evropské legislativě

Vzdělávání v EU a podporu členským státům při organizaci vzdělávacích systémů ze strany EU upravuje čl. 165 Smlouvy o fungování EU. Dle čl. 14 Listiny EU má každý právo na vzdělání, tedy právo na výchovu a vzdělání, na možnost absolvovat povinnou školní docházku a na přístup k odborné a soustavné přípravě na povolání.

Úprava znění čl. 24 v české legislativě

Dle čl. 33 odst. 1 Listiny základních práv a svobod má každá osoba právo na vzdělání. Délka povinné školní docházky je devět školních let a je stanovena § 36 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., školský zákon, který je hlavním právním předpisem pro předškolní, základní, střední, vyšší odborné a jiné vzdělávání. Kromě školského zákona se vzděláváním z pohledu dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením zabývá vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných.

Vzděláváním osob se zdravotním postižením se zabývá část školského zákona věnující se vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů nadaných. Znění § 16 odst. 2 představuje podstatu podpůrných opatření, která jsou dětem, žákům a studentům se speciálními vzdělávacími potřebami poskytována bezplatně dle § 16 odst. 1. V příloze č. 1 vyhlášky o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných je dále uvedeno všech pět stupňů podpůrných opatření a jejich specifikace.

Pro žáky se zdravotním postižením lze zřizovat školy nebo třídy, oddělení a studijní skupiny dle znění § 16 odst. 9 školského zákona. Žáky se zdravotním postižením lze do takových zařízení umístit v případě, že vzhledem k povaze speciálních vzdělávacích potřeb dítěte, žáka nebo studenta nebo vzhledem k průběhu a výsledkům dosavadního poskytování podpůrných opatření by samotná podpůrná opatření dle § 16 odst. 2 nepostačovala k naplňování jeho vzdělávacích možností a k uplatnění jeho

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

práva na vzdělávání. Dále je podmínkou umístění písemná žádost zletilého žáka nebo studenta nebo zákonného zástupce dítěte nebo žáka, doporučení školského poradenského zařízení a soulad tohoto postupu se zájmem dítěte, žáka nebo studenta.

Dalším legislativním dokumentem upravujícím vzdělávání zdravotně postižených osob je zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob. Díky jeho § 7 písm. b) mají neslyšící a hluchoslepé osoby právo na vzdělávání s využitím komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob.

Povinnosti vysokých škol vůči osobám se zdravotním postižením definuje zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách. V případě žádosti o akreditaci instituce nebo studijního oboru je nutné doložit přístup dané instituce k zajištění podmínek rovného přístupu zdravotně postižených uchazečů a studentů k vysokoškolskému vzdělání dle znění § 78a.

Dle § 21 odst. 1 písm. h) mají veřejné vysoké školy za povinnost zveřejňovat ve veřejné části svých internetových stránek informace o dostupnosti studijních programů pro osoby se zdravotním postižením a dle § 21 odst. 1 písm. e) činit všechna dostupná opatření pro vyrovnání příležitostí studovat na vysoké škole. Obdobná povinnost platí pro soukromé vysoké školy dle § 39 vysokoškolského zákona.

Doporučení úpravy legislativy ČR

Dle Zpracovatele představují nedávno realizované změny školského zákona a vyhlášky o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných posun od integrační tendence k inkluzivnímu modelu vzdělávání, který nastal zejména zavedením aktuálně platné novely školského zákona z roku 2016. Tento posun je v souladu se zněním čl. 24 Úmluvy, jelikož inkluze je dle odst. 2 obecného komentáře k článku 24 uznávaná jako nástroj zajištění práva na vzdělání osob se zdravotním postižením.

ČR by měla na základě platné legislativy vytvářet vhodné podmínky pro zajištění inkluzivního systému vzdělávání. Snahou ČR, prostřednictvím Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR (dále také „MŠMT“) spolupracujícího s MPSV, by dle Zpracovatele mělo být soustavné vyhodnocování aplikovaného systému inkluzivního vzdělávání a zajištění akceptace vhodných opatření v závislosti na zjištění plynoucí z vyhodnocení aktuálního stavu. Hlavním cílem by mělo být zapojení osob se zdravotním postižením nebo organizací zastupující jejich zájmy do procesu přípravy opatření ke zlepšení inkluzivního vzdělávání. MŠMT a MPSV by se měla řídit dle znění čl. 24 Úmluvy a obecného komentáře k článku 24.

Zajištění inkluzivního systému však vzhledem ke znění obecného komentáře k článku 24 představuje celkovou změnu systému vzdělávání, která bude představovat dlouhodobý proces transformace zahrnující vyřešení personálních kapacit, přijmutí nových výukových metod a další razantní změny. ČR by jako smluvní stát Úmluvy měla v souladu se zněním odst. 13 obecného komentáře k článku 24 zamezit diskriminaci v přístupu ke vzdělání, a to odstraněním všech právních, fyzických, komunikačních, finančních a dalších překážek v přístupu ke vzdělávacím institucím.

Pro dosažení inkluzivního systému je stěžejní zajištění individualizované podpory osob se zdravotním postižením v rámci vzdělávacího systému v dostatečném rozsahu pro žáky se speciálními potřebami

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

dle odst. 17 obecného komentáře k článku 24. Ze strany ČR by mělo dojít k implementaci této záruky do legislativy a zejména k zajištění financování inkluze ze strany státu.

5.3.25 Článek 25 Zdraví

Znění čl. 25

Dle znění čl. 25 Úmluvy je povinností smluvních států uznat, že osoby se zdravotním postižením mají právo na dosažení nejvýše možné úrovně zdraví bez diskriminace na základě zdravotního postižení. Zdravotně postižené osoby mají právo na přístup ke zdravotním službám ve stejném rozsahu, standardu a kvalitě jako ostatní osoby a jsou jim poskytovány takové zdravotní služby, které tyto osoby potřebují specificky z důvodu svého zdravotního postižení.

Úprava znění čl. 25 v mezinárodní a evropské legislativě

Zdravím se v legislativě EU zabývá čl. 9 Smlouvy o EU, který stanovuje, že EU při vymezování a provádění svých politik a činností přihlíží k ochraně lidského zdraví.[141] Ochranou zdraví se zabývá čl. 35 Listiny základních práv EU, který stanovuje, že každý má právo na přístup k preventivní zdravotní péči a na obdržení lékařské péče za podmínek stanovených vnitrostátními právními předpisy a zvyklostmi.[142]

Úprava znění čl. 25 v české legislativě

Ochrana zdraví všech osob je garantována čl. 31 Listiny základních práv a svobod.[143] Všem osobám, co by pacientům, mohou být zdravotní služby poskytnuty pouze s jejich svobodným a informovaným souhlasem dle § 28 odst. 1 zákona o zdravotnických službách.[144]

Pacient má právo získat informace související s poskytováním zdravotních služeb prostřednictvím způsobu dorozumívání a komunikace pro něj srozumitelným a dorozumívacími prostředky, které si sám zvolí, včetně způsobů založených na tlumočení druhou osobou.[145] Poskytovatelé zdravotních služeb by měli být schopni poskytnout informace pacientovi srozumitelným způsobem, a to například prostřednictvím tlumočníka do českého znakového jazyka.

Pravidla pro udělování souhlasu s vykonáním zdravotnických úkonů se zabývá zákon o zdravotnických službách[146] a občanský zákoník[147]. Vykonávání zdravotnických úkonů je ve stávajícím znění v souladu s právní způsobilostí osoby zvolit si zdravotní péči dle článku 12 Úmluvy a s odst. 41 obecného komentáře k článku 12. V případě poskytování zdravotní péče osobě s omezenou svéprávností je nutné brát ohled na povahu vykonávaného zákroku nebo léčby. V případě, že jde o běžný zákrok[148] a osoba omezená ve svéprávnosti takový zákrok chápe, je přiměřený její rozumové vyspělosti, lze jej provést na základě jejího souhlasu. Pokud ho nechápe, ani si o něm není schopna učinit úsudek, který by se

[141] Čl. 6 Smlouvy o fungování Evropské unie.
[142] Čl. 25 Listiny základních práv Evropské unie.
[143] Čl. 31 ústavního zákona č. 23/1991 Sb., Listina základních práv a svobod.
[144] § 28 odst. 1 zákona č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).
[145] § 30 odst. 1 zákona č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).
[146] Zákon č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).
[147] Zákon č. 89/2012 Sb., občansky zákoník.
[148] Běžný zákrokem se rozumí takový zákrok, který není spojen s trvalými, neodvratitelnými a vážnými následky či nebezpečím pro život či zdraví. Běžným zákrokem je například vyšetření nebo jednoduché ošetření.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

měl brát v potaz, postačí souhlas opatrovníka.[149] Názor osoby omezené ve svéprávnosti ovšem musí být zohledněn.[150] V případě nesouladu mezi názorem osoby omezené ve svéprávnosti a jejím opatrovníkem k výkonu běžného zákroku je vyžadován souhlas soudu.[151]

Bez souhlasu lze zákrok provést jen za předpokladu, že jde o neodkladnou péči. O poskytnutí neodkladné péče pacientovi s omezenou svéprávností rozhodne ošetřující zdravotnický pracovník, a to bez souhlasu opatrovníka, pokud nelze bez zbytečného odkladu jeho souhlas opatřit.[152]

V případě, že jde o složitější zákrok,[153] nebo zákrok spojený s vážným nebezpečím pro život či zdraví, a má-li být zasaženo do integrity člověka neschopného úsudku, nestačí pouze souhlas opatrovníka, ale k provedení zákroku je třeba přivolení soudu.[154] Osoby se zdravotním postižením mají s ohledem na svůj aktuální zdravotní stav právo na doprovod a přítomnost vodicího psa nebo asistenčního psa u sebe ve zdravotnickém zařízení.[155]

Doporučení úpravy legislativy ČR

Dle Zpracovatele by měla ČR přijmout legislativní změny nebo předpisy, které vytvoří jednotné a komplexní podmínky sociálně-zdravotního pomezí prostřednictvím kombinace poskytované sociální a zdravotní péče v ČR. Odpovědnost za vytvoření takových předpisů by mělo nést MPSV ve spolupráci s Ministerstvem zdravotnictví ČR.

Stávající problém se týká zejména poskytování pobytových sociálních služeb, kdy by mělo dojít k definování pravomoci poskytovatelů sociálních a zdravotnických služeb vykonávat obdobné služby za stejných podmínek. Poskytované služby by mělo být možné financovat z prostředků zdravotního pojištění.

Z pohledu Zpracovatele by tento legislativní předpis měl vyřešit neutěšenou situaci v oblasti poskytování zdravotnických a sociálních služeb v zařízeních dlouhodobé péče po dobu transformace sociálních služeb. Následně by tento legislativní předpis sloužil pouze ve prospěch těch zařízení, které by poskytovaly služby osobám s nejtěžšími variantami postižení, jež nejsou schopné samostatně vykonávat žádnou z běžných činností.

ČR jako smluvní stát Úmluvy musí za účelem dosažení souladu legislativního rámce zrušit politiky a zákonná ustanovení, která umožňují nebo provádějí nucenou léčbu. Dle doporoučení uvedených v odst. 42 obecného komentáře k článku 12 by měla ČR zajistit taková opatření, aby rozhodnutí týkající se fyzické a duševní integrity osoby mohla být přijata pouze na základě svobodného a informovaného souhlasu osoby, které se zásah týká.

[149] § 35 odst. 1 a 4 zákona č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).
[150] § 98 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občansky zákoník.
[151] § 100 zákona č. 89/2012 Sb., občansky zákoník.
[152] § 35 odst. 3 a 4 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování.
[153] Složitějším zákrokem se rozumí takový zákrok, který je spojen s trvalými, neodvratitelnými a vážnými následky či nebezpečím pro život či zdraví. Složitějším zákrokem je například operace nebo amputace končetiny.
[154] § 101 zákona č. 89/2012 Sb., občansky zákoník.
[155] § 30 odst. 3 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

5.3.26 Článek 26 Habilitace a rehabilitace

Znění čl. 26

Dle znění čl. 26 Úmluvy je povinností smluvních států přijmout účinná a vhodná opatření, mimo jiné prostřednictvím vzájemné podpory osob v rovnocenné situaci, aby umožnily osobám se zdravotním postižením dosáhnout a udržet si co nejvyšší úroveň samostatnosti, uplatnit v plné míře tělesné, duševní, sociální a profesní schopnosti a dosáhnout plného začlenění a zapojení do všech aspektů života společnosti. Smluvní státy by měly organizovat, posilovat a rozšiřovat komplexní habilitační a rehabilitační služby a programy, především v oblasti zdravotní péče, zaměstnanosti, vzdělávání a sociálních služeb.

Úprava znění čl. 26 v mezinárodní a evropské legislativě

EU se ve svých stávajících platných právních předpisech nevěnuje výhradně habilitaci a rehabilitaci.

Úprava znění čl. 26 v české legislativě

V ČR má legislativní oporu realizace sociální a pracovní rehabilitace. Sociální rehabilitace je jednou ze sociálních služeb definovaných v zákoně o sociálních službách. Dle § 70 odst. 1 tohoto zákona je sociální rehabilitace souborem specifických činností směřujících k dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti osob, a to rozvojem jejich specifických schopností a dovedností, posilováním návyků a nácvikem výkonu běžných, pro samostatný život nezbytných činností alternativním způsobem využívajícím zachovaných schopností, potenciálů a kompetencí.[156] Znění § 70 tohoto zákona dále specifikuje, jaké činnosti jsou v rámci sociální rehabilitace vykonávány.[157]

Pracovní rehabilitaci se věnuje znění § 69 až § 84 zákona o zaměstnanosti.[158] Osoby se zdravotním postižením mají právo na pracovní rehabilitaci, která představuje souvislou činnost zaměřenou na získání a udržení vhodného zaměstnání osoby se zdravotním postižením.[159]

Léčebná rehabilitace je součást zdravotní péče hrazené z prostředků veřejného zdravotního pojištění. Dle znění § 5 odst. 2 písm. f) je účelem léčebné zdravotní rehabilitace maximální možné obnovení fyzických, poznávacích, řečových, smyslových a psychických funkcí pacienta cestou odstranění vzniklých funkčních poruch nebo náhradou některé funkce jeho organismu, popřípadě zpomalení nebo zastavení nemoci a stabilizace jeho zdravotního stavu. Legislativa nevymezuje specificky podmínky léčebné rehabilitace pro osoby se zdravotním postižením. Léčebná rehabilitace poskytovaná ze systému veřejného zdravotního pojištění ČR je na vysoké úrovni, napomáhá osobám se zdravotním postižením vypořádat se s jejich zdravotními problémy a zajišťuje dosažení nezávislého života.

Významné prostředky pracovní rehabilitace osob se zdravotním postižením představují nástroje podpory zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Těmto nástrojům se Zpracovatel věnuje v následující části Analýzy zabývající se čl. 27. O stávajícím legislativním vymezení pedagogické

[156] § 70 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.
[157] § 70 odst. 2 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.
[158] § 69 až § 74 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.
[159] § 69 odst. 1 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

rehabilitace osob se zdravotním postižením (tj. vzdělávání) pojednávala část Analýzy zabývající se čl. 24.

5.3.27 Článek 27 Práce a zaměstnávání

Znění čl. 27

Dle znění čl. 27 Úmluvy je povinností smluvních států uznávat právo osob se zdravotním postižením na práci, a to na rovnoprávném základě s ostatními. Patří sem zejména právo na možnost živit se prací svobodně zvolenou nebo přijatou na trhu práce a v pracovním prostředí, které je otevřené, inkluzívní a přístupné osobám se zdravotním postižením. Smluvní státy zabezpečují a podporují realizaci práva na práci osob se zdravotním postižením.

Úprava znění čl. 27 v mezinárodní a evropské legislativě

O prací a zaměstnávání pojednává čl. 15 Listiny EU, který se zabývá právem svobodné volby povolání a právem pracovat. Dle tohoto článku má každá osoba bez ohledu na zdravotní postižení právo pracovat a vykonávat svobodně zvolené nebo přijaté povolání v kterémkoliv členském státě EU.

Obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání stanovuje směrnice Rady 2000/78/ES ze dne 27. listopadu 2000. Znění čl. 2 této směrnice zakazuje diskriminaci na základě zdravotního postižení. Za účelem zaručení dodržování zásady rovného zacházení ve vztahu ke zdravotně postiženým osobám se dle čl. 5 směrnice poskytuje těmto osobám přiměřené uspořádání. Přiměřené uspořádání v tomto případě představují vhodná opatření, která dané zdravotně postižené osobě umožní přístup k zaměstnání, jeho výkonu nebo postupu v zaměstnání nebo absolvování odborného vzdělávání, pokud tato opatření pro zaměstnavatele neznamenají neúměrné břemeno.[160]

Podmínkám podpory pro znevýhodněné pracovníky a pracovníky se zdravotním postižením se věnuje nařízení Komise (EU) č. 651/2014 ze dne 17. června 2014, kterým se v souladu s články 107 a 108 smlouvy prohlašují určité kategorie podpory za slučitelné s vnitřním trhem. Toto nařízení zněním čl. 33 až čl. 35 stanovuje podmínky podpory zaměstnávání osob se zdravotním postižením ze strany členských států EU.

Úprava znění čl. 27 v české legislativě

Stát dle znění § 2 odst. 1 písm. j) zákona o zaměstnanosti zahrnuje do státní politiky zaměstnanosti opatření na podporu a dosažení rovného zacházení všech osob, a to i včetně osob se zdravotním postižením, které mají ztížené postavení na trhu práce, pokud jde o přístup k zaměstnání, rekvalifikaci, přípravu k práci a ke specializovaným rekvalifikačním kurzům, a opatření pro zaměstnávání těchto osob.[161]

Zaměstnávání osob se zdravotním postižením se specificky věnují § 67 až § 84 zákona o zaměstnanosti.[162] Stát poskytuje podporu při začlenění na trhu práce osobám se zdravotním postižením prostřednictvím pracovní rehabilitace, příspěvku na zřízení pracovního místa pro osobu se

[160] Čl. 5 směrnice Rady (ES) č. 78/2000 ze dne 27. listopadu 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání.
[161] § 2 odst. 1 písm. j) zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.
[162] § 67 až § 84 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

zdravotním postižením, příspěvku na úhradu provozních nákladů vynaložených v souvislosti se zaměstnáváním osoby se zdravotním postižením, chráněného trhu práce a dohody o uznání zaměstnavatele za zaměstnavatele na chráněném trhu práce a příspěvku na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením na chráněném trhu práce.

Zaměstnavatelé jsou na základě ustanovení § 103 odst. 5 zákona o zaměstnanosti povinni zajišťovat zaměstnanci, který je osobou se zdravotním postižením, na svůj náklad technickými a organizačními opatřeními, zejména potřebnou úpravu pracovních podmínek, úpravu pracovišť, zřízení chráněných pracovních míst nebo dílen, zaškolení nebo zaučení těchto zaměstnanců a zajištění jejich kvalifikace při výkonu pravidelného zaměstnání.[163]

Doporučení úpravy legislativy ČR

Zpracovatel navrhuje změnu znění § 76 zákona o zaměstnanosti a znění související prováděcí vyhlášky k zákonu o zaměstnanosti. Zpracovatel navrhuje úpravu legislativy dle nařízení EU č. 651/2014 ze dne 17. června 2014, které stanovuje v čl. 33 odst. 3 intenzitu podpory na úhradu dodatečných nákladů na zaměstnávání pracovníků se zdravotním postižením. Výše podpory dle tohoto nařízení nesmí přesáhnout 100 % způsobilých nákladů.

Dle uplatňované praxe v ČR je maximální výše příspěvku na úhradu provozních nákladů vynaložených v souvislosti se zaměstnáváním osoby se zdravotním postižením 48 000 Kč ročně na jednu zaměstnanou osobu se zdravotním postižením. V legislativě by mělo být dle Zpracovatele dosaženo takových změn, aby bylo možné zaměstnavatelům proplácet jednorázově 100 % nákladů způsobených úpravou pracoviště pro potřeby osoby se zdravotním postižením. Takovým opatřením by se dle Zpracovatele snížila existence fyzických a dalších bariér na straně zaměstnavatele znemožňujících zaměstnání osob se zdravotním postižením.

Současně by ČR měla ve své legislativě ukotvit, že nepřizpůsobení pracovních podmínek zaměstnavatelem pro potřeby osob se zdravotním postižením je diskriminačním jednáním v souladu s odst. 41 obecného komentáře k článku 9. Kromě fyzických bariér na pracovišti se za diskriminační považuje i neexistence dopravních a podpůrných služeb, které umožní osobám se zdravotním postižením přístupnost jejich pracovišť. Veškeré informace týkající se práce, inzerce pracovních nabídek, procesů výběru a komunikace na pracovišti, které jsou součástí pracovního procesu, musí být přístupné prostřednictvím českého znakového jazyka, Braillova písma, přístupných elektronických formátů, alternativního skriptu a augmentativních a alternativních způsobů, prostředků a formátů komunikace.

Dále by dle Zpracovatele měla ČR přijmout změny v oblasti uplatňování podpory chráněného zaměstnání. Při stávajících podmínkách nedochází k integraci, ale naopak k segregaci osob se zdravotním postižením od většinové populace bez zdravotního postižení. Zejména je důvodem znění § 78 odst. 1 zákona o zaměstnanosti de lege lata, kdy je chráněný trh práce tvořen zaměstnavateli, jejichž celkový počet zaměstnanců je z více než 50 % tvořen osobami se zdravotním postižením. Vhodné by bylo umožnit podporu i těm zaměstnavatelům, kteří zaměstnávají nižší než 50% podíl osob zdravotně postižených na celkovém počtu zaměstnanců.

[163] § 103 odst. 5 zákona č. 262/2006 Sb., zákon zákoník práce.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

Otázkou však je, jak vhodně nastavit systém podpory vzhledem k faktu, že i přes důraz na dosažení nezávislosti osob se zdravotním postižením nadále existují skupiny obyvatel se zdravotním postižením, které nejsou schopné rovnocenného uplatnění na otevřeném trhu práce. Z tohoto důvodu je dle Zpracovatele vhodné i nadále podporovat chráněná pracovní místa (dříve chráněné dílny), přičemž by mělo dojít k přehodnocení stanovených podílů osob se zdravotním postižením na celkovém počtu zaměstnanců vymezených v § 78 odst. 1 zákona o zaměstnanosti.

5.3.28 Článek 28 Přiměřená životní úroveň a sociální ochrana

Znění čl. 28

Dle znění čl. 28 Úmluvy je povinností smluvních států uznávat právo osob se zdravotním postižením na přiměřenou životní úroveň pro ně a jejich rodiny, zahrnujíce v to dostatečnou výživu, ošacení a bydlení, a na neustálé zlepšování životních podmínek. Smluvní státy podniknou odpovídající kroky, aby zabezpečily a podpořily realizaci tohoto práva bez diskriminace na základě zdravotního postižení.

Smluvní státy by měly zajistit osobám se zdravotním postižením přístup k vhodným a dostupným službám, ke kompenzačním pomůckám, k úhradě výdajů souvisejících se zdravotním postižením, k sociálnímu bydlení, k důchodovým dávkám a programům.

Úprava znění čl. 28 v mezinárodní a evropské legislativě

Přiměřené životní úrovni a sociální ochraně se věnuje čl. 34 Listiny EU. Dle jeho znění EU respektuje nárok na přístup k dávkám sociálního zabezpečení a k sociálním službám zajišťujícím ochranu v takových případech, jako je mateřství, nemoc, pracovní úrazy, závislost nebo stáří, jakož i v případě ztráty zaměstnání, podle pravidel stanovených právem EU a vnitrostátními právními předpisy a zvyklostmi.

EU stanovuje prostřednictvím nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení společná pravidla a zásady, které musí členské státy EU uplatňovat při vytváření vlastních národních legislativních předpisů. Cílem těchto pravidel a zásad je prosazení základních principů rovnosti definovaných Smlouvou o fungování EU.

Úprava znění čl. 28 v české legislativě

Přiměřené životní podmínky a sociální ochrana jsou osobám se zdravotním postižení v ČR zaručeny následujícími legislativními předpisy. Základní záruku zajišťující rovné zacházení a zákaz diskriminace stanovuje antidiskriminační zákon. Dle § 1 tohoto zákona mají všechny osoby rovný přístup k sociálnímu zabezpečení, k přiznání a poskytování sociálních výhod, k zdravotní péči, k vzdělávání, k zboží a službám včetně bydlení, pokud jsou nabízeny veřejnosti nebo při jejich poskytování.

Na základě znění zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách je osobám pečujícím o osoby se zdravotním postižením poskytován příspěvek na péči (§ 7 až § 30). Příspěvek se poskytuje oprávněným osobám[164] závislým na pomoci jiné fyzické osoby a stát se podílí na zajištění sociálních služeb nebo jiných forem pomoci při zvládání základních životních potřeb osob.[165] Závislost osob se zjišťuje

[164] § 4 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.
[165] § 7 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

prostřednictvím realizovaného sociálního šetření ÚP a následným lékařským posudkem okresní správy sociálního zabezpečení. Následně lze klasifikovat osobu za závislou celkem ve čtyřech stupních od lehké závislosti po úplnou,[166] kdy s vyšším stupněm závislosti se zvyšuje příspěvek na péči.[167] Odlišně se přistupuje při určování závislosti a výše příspěvku na péči pro osoby v mladším věku, než je 18 let, a osoby ve věku 18 a více let. Oporu pro zajištění přiměřené životní úrovně přináší také § 44 zákona o sociálních službách definující druhy poskytované respitní péče formou sociální služby odlehčovací služba a prostřednictvím sociálního poradenství dle znění § 37.

K dosažení přiměřené životní úrovně a sociální ochrany osob se zdravotním postižením slouží důchodový systém, který je legislativně stanoven zákonem č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Podmínky nároku na invalidní důchod a jeho výše jsou stanoveny § 38 až § 42 zákona o důchodovém připojištění. Invalidní důchod se vyměřuje ve třech stupních dle výše úrovně pracovní schopnosti. Dle § 39 odst. 1 je pojištěnec invalidní, jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu nastal pokles jeho pracovní schopnosti nejméně o 35 %. Dle znění § 39 odst. 2 písm. a) je pojištěnec invalidní v prvním stupni invalidity, jestliže pracovní schopnost pojištěnce poklesla nejméně o 35 %, avšak nejvíce o 49 %. Dle znění § 39 odst. 2 písm. b) je pojištěnec invalidní v druhém stupni invalidity, jestliže pracovní schopnost pojištěnce poklesla nejméně o 50 %, avšak nejvíce o 69 %. Dle znění § 39 odst. 2 písm. c) je pojištěnec invalidní ve třetím stupni invalidity, jestliže pracovní schopnost pojištěnce poklesla nejméně o 70 %.

V případě poskytování dávek osobám se zdravotním postižením je stěžejním předpisem zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením. Dle znění § 9 tohoto zákona mají nárok na příspěvek na zvláštní pomůcku osoby s dlouhodobě nepříznivým zdravotním stavem trvajícím déle než jeden rok, které jsou postiženy těžkou vadou nosného nebo pohybového ústrojí, těžkým sluchovým postižením nebo těžkým zrakovým postižením.[168] Druhy a typy zvláštních pomůcek, na jejichž pořízení je příspěvek určen, jsou obsaženy v Příloze č. 1 prováděcí vyhlášky. [169] Žadatelé mohou žádat o proplacení i pomůcky mimo stanovený seznam za podmínky, že ji krajská pobočka Úřadu práce (dále také „ÚP“) považuje za srovnatelnou s některou z pomůcek, která ve vyhlášce uvedena je.

Žadatel o příspěvek se finančně podílí na pořízení zvláštní pomůcky. Při pořízení zvláštní pomůcky, jejíž cena je vyšší než 10 000 Kč, činí spoluúčast osoby 10 % z předpokládané nebo již zaplacené ceny zvláštní pomůcky. Jestliže osoba nemá dostatek finančních prostředků k finanční spoluúčasti, určí krajská pobočka ÚP s přihlédnutím k okolnostem nižší výši spoluúčasti, minimálně však 1 000 Kč. [170] Příjem příspěvku na pořízení zvláštní pomůcky je limitován součtem vyplacených příspěvků na zvláštní pomůcku, který nesmí v 60 kalendářních měsících po sobě jdoucích přesáhnout částku 800 000 Kč nebo 850 000 Kč, jestliže byl v této době poskytnut příspěvek na zvláštní pomůcku na pořízení svislé zdvihací plošiny nebo šikmé zvedací plošiny.[171]

[166] § 8 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.
[167] § 11 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.
[168] § 9 zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů.
[169] Příloha č. 1 vyhlášky o provedení tohoto zákona č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením.
[170] § 10 odst. 4 zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů.
[171] § 10 odst. 6 zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

Příspěvek na mobilitu a příspěvek na zvláštní pomůcku vztažený ke zvýšení mobility osob byl rozebrán již ve čl. 20 Osobní mobilita.

Životní úroveň osob se zdravotním postižením je dále podporována možností snížení daně z příjmů za zdaňovací období u osob se zdravotním postižením nebo jejich rodinných příslušníků dle znění zákona č. 586/1992 Sb., České národní rady o daních z příjmů. Dle znění zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty mají osoby se zdravotním postižením nárok na vrácení daně dle § 85 tohoto zákona. Osoby se zdravotním postižením jsou osvobozeny od některých správních poplatků na základě znění zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích. Osvobození osob se zdravotním postižením od některých místních poplatků stanovuje zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích.

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu představuje legislativní předpis, který stanovuje životní minimum jako minimální hranici peněžních příjmů osob k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb. Současně tento zákon stanovuje existenční minimum jako minimální hranici příjmů osob, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití. Poskytování pomoci k zajištění základních životních podmínek se také věnuje zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, jenž umožňuje v případě potřeby pomoci každé osobě prostřednictvím dávek v hmotné nouzi. Dle § 1 odst. 2 má každá osoba nárok na základní sociální poradenství vedoucí k řešení hmotné nouze nebo k jejímu předcházení.

Doporučení úpravy legislativy ČR

V roce 2018 požívalo příspěvek na péči celkem 358 223 osob se zdravotním postižením v I. až IV. stupni závislosti. [172] Tento počet představuje téměř jednu třetinu všech osob se zdravotním postižením v ČR. Dle zjištění Zpracovatele však osoby požívající příspěvek na péči, vzhledem k jeho definované výši, nedokážou pokrýt veškeré potřebné služby, jež by umožnily dosáhnout nezávislého života pro osoby se zdravotním postižením. Na základě toho by dle Zpracovatele mělo dojít k navýšení finančních částek definovaných § 11 zákona o sociálních službách. Optimální výše příspěvku na péči pro všechny stupně závislosti by měla být docílena na základě zjištění potřeb osob se zdravotním postižením. Zároveň by mělo v souladu se zněním odst. 93 dojít k úpravě lhůty stanovené pro vydání rozhodnutí o přiznání příspěvku, která je v současnosti neúnosně dlouhá a způsobuje osobám pečujícím o osoby se zdravotním postižením významné existenční problémy.

Dalším problémem příspěvku na péči je stávající způsob provádění sociálního šetření osob se zdravotním postižením a zařazení dle stupně závislosti. Dle zjištění Zpracovatele dochází k hodnocení stavu osoby se zdravotním postižením s kompenzační pomůckou. Příkladem může být hodnocení zařazující osobu se zdravotním postižením do nižšího stupně závislosti, na základě investic z vlastních zdrojů posuzovaného na nákup kompenzačních pomůcek, které umožňují posuzovanému vykonávat činnosti posuzované v rámci sociálního šetření. Bez investice z vlastních zdrojů by však posuzovaný nebyl schopen danou činnost vykonat. Dle Zpracovatele by mělo být zohledněno, zda daná osoba je schopná vykonávat tyto činnosti bez kompenzačních pomůcek, aby bylo možné zjistit skutečný stav osoby se zdravotním postižením.

[172] Struktura příjemců příspěvku na péči, Ministerstvo práce a sociálních věcí. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/cs/31567

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

Dle Zpracovatele by měly osoby se zdravotním postižením získat takové podpůrné služby eliminující existující překážky a umožňující plné začlenění osob se zdravotním postižením do společnosti.[173] Dle respondentů účastnících se šetření ČSÚ jsou největší překážkou pro osoby se zdravotním postižením finance, bezbariérovost, zdravotní péče a podpora ze strany státu. Alarmující je také zjištění, že 20 % osob se zdravotním postižení chybí kompenzační pomůcky. Na tyto překážky by měly reagovat legislativní předpisy ČR zaručující přiměřenou životní úroveň a sociální ochranu prostřednictvím jejich adekvátních úprav.

Dle šetření ČSÚ chybí kompenzační pomůcka 220 000 osobám se zdravotním postižením.[174] Tento počet odpovídá 19 % všech osob se zdravotním postižením. Z tohoto důvodu je dle Zpracovatele stěžejní, aby se MPSV zaměřilo na spoluvytváření takových podmínek pro pořizování kompenzačních pomůcek, které by je učinily dostupnými pro všechny osoby se zdravotním postižením. Poskytování cenově dostupných a kvalitních kompenzačních pomůcek je podmínkou pro plnou inkluzi a participaci osob se zdravotním postižením ve svých komunitách a pro dosažení souladu se zněním Úmluvy.[175]

Dle Zpracovatele by mělo dojít k úpravě znění § 10 zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením. Úprava by se měla týkat stanovené úrovně finanční spoluúčasti při pořízení zvláštních pomůcek. Zpracovatel je toho názoru, že ČR by měla zrušit jakoukoli spoluúčast osob se zdravotním postižením při nákupu kompenzačních pomůcek, které potřebuje osoba se zdravotním postižením k dosažení nezávislého života. Přijmutí takového opatření je povinností ČR vzhledem ke znění odst. 93 obecného komentáře k článku 19, který dává za povinnost ČR přijmutí opatření zvyšujících nezávislost osob se zdravotním postižením v podobě financování nutných nákladů souvisejících se zdravotním postižením osob.

Zároveň by dle zjištění Zpracovatele mělo dojít k revizi a překlasifikováni zvláštních pomůcek, na které mají osoby se zdravotním postižením nárok při získání dávky na zvláštní pomůcku. ČR by měla tedy revidovat znění Přílohy č. 1 prováděcí vyhlášky k zákonu o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením. Zejména je problematická výše podpory na pořízení motorového vozidla, kdy by mělo dojít k redefinici § 10 odst. 5. Dle zjištění Zpracovatele by měly všechny osoby se zdravotním postižením získávat stejnou výši příspěvku na pořízení motorového vozidla. Stávající znění znevýhodňuje osoby aktivní a výdělečně činné, u kterých se dá předpokládat častější pořizování motorových vozidel na rozdíl od nevýdělečně činných osob se zdravotním postižením.

Současně dle odst. 43 obecného komentáře k článku 9 by ČR měla zajistit přístupnost poskytovaných informací, služeb a nástrojů sociální ochrany ve formátech a způsobech přístupných celé populaci.

5.3.29 Článek 29 Účast na politickém a veřejném životě

Znění čl. 29

Dle znění čl. 29 Úmluvy je povinností smluvních států zaručit osobám se zdravotním postižením politická práva a příležitost užívat tato práva na rovnoprávném základě s ostatními. Smluvní státy se

[173] Odst. 16 písm. b) obecného komentář k článku 19. Výbor pro práva osob se zdravotním postižením Organizace spojených národů, 2017.
[174] Jak se žije lidem se zdravotním postižením? Český statistický úřad, 2019. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/118374921/csu_tk_jak_se_zije_lidem_se_zdravotnim_postizenim_3.pdf/606bb166-e424-4248-967b-f00e98213c81?version=1.0
[175] Odst. 85 Obecného komentář k článku 19. Výbor pro práva osob se zdravotním postižením Organizace spojených národů, 2017.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

zavázaly zejména zajistit, aby se osoby se zdravotním postižením podílely na politickém a veřejném životě na rovnoprávném základě s ostatními. Smluvní státy musí aktivně podporovat prostředí, v němž se mohou osoby se zdravotním postižením účinně, plně a bez diskriminace podílet na řízení veřejných záležitostí, a napomáhat jejich účasti ve veřejném životě.

Úprava znění čl. 29 v mezinárodní a evropské legislativě

Právo účastnit se politického a veřejného života na úrovni EU stanovuje čl. 20 odst. 2 písm. b) Smlouvy o EU, který uvádí že, všechny osoby mají právo volit a být voleny ve volbách do Evropského parlamentu a v obecních volbách v členském státě, v němž mají bydliště, za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu.

Úprava znění čl. 29 v české legislativě

Účast na politickém a veřejném životě je dána čl. 21 Listiny základních práv a svobod, který definuje volební právo jako všeobecné a rovné; občané mají za rovných podmínek přístup k voleným a veřejným funkcím.

Překážkou pro účast na politickém a veřejném životě je pro osoby se zdravotním postižením institut omezení svéprávnosti. Institut omezené svéprávnosti nahradil v zákonech o volbách institut zbavení způsobilosti, a to nabytím účinnosti zákona č. 58/2014 Sb. zákon, kterým se mění zákon č. 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů. Omezení svéprávnosti jako překážku výkonu volebního práva nyní obsahuje zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu ČR, zákon č. 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu, zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů, zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů, zákon č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky. MV doporučuje prostřednictvím stanoviska k omezení svéprávnosti z pohledu volebního práva aktualizovaného na základě stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu Cpjn 23/2016 ze dne 15. února 2017, aby k omezení svéprávnosti výkonu volebního práva docházelo pouze v případě, kdy omezení k výkonu volebního práva výslovně vyplývá z výroku soudního rozhodnutí.[176]

Doporučení úpravy legislativy ČR

Zpracovatel považuje platné legislativní předpisy zabývající se účastí osob se zdravotním postižením na politickém a veřejném životě na základě podmínek definovaných prostřednictvím stanoviska k omezení svéprávnosti MV za dostatečné a za žádoucí. Toto stanovisko však není v souladu s čl. 12 Úmluvy. Osoby se zdravotním postižením mají v souladu se zněním odst. 16 písm. b) obecného komentáře k článku 19 umožněno participovat ve všech sférách společenského života, ale v současnosti je jim prostřednictvím institutu omezení svéprávnosti odebráno volební právo. ČR by měla, za účelem zajištění souladu platné legislativy a právního rámce se zněním Úmluvy, přijmout takové změny, aby nebylo osobám se zdravotním postižením odebíráno volební právo. Naopak by ČR, potažmo MV, měla přijmout taková opatření, která v souladu se čl. 29 zajistí lepší srozumitelnost a přístupnost celého procesu voleb osobám se zdravotním postižením.

[176] Stanovisko k omezení svéprávnosti z pohledu volebního práva – aktualizované na základě Stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu Cpjn 23/2016 ze dne 15. února 2017.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

5.3.30 Článek 30 Účast na kulturním životě, rekreace, volný čas a sport

Znění čl. 30

Dle znění čl. 30 Úmluvy je povinností smluvních států, aby uznávaly právo osob se zdravotním postižením účastnit se kulturního života společnosti prostřednictvím zpřístupnění kulturních formátů a kulturních institucí. Smluvní státy by měly poskytnout odpovídající opatření, jež rozvíjí a využívají tvůrčí, umělecký a intelektuální potenciál osob se zdravotním postižením. Současně by smluvní státy měly podpořit a umožnit osobám se zdravotním postižením podílet se na rekreační, zájmové a sportovní činnosti.

Úprava znění čl. 30 v mezinárodní a evropské legislativě

Na základě čl. 22 Listiny EU respektuje EU kulturní, náboženskou a jazykovou rozmanitost. Dostupností audiovizuálních mediálních služeb pro všechny občany EU se zabývá směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 13/2010 ze dne 10. března 2010 o audiovizuálních mediálních službách. Na základě ustanovení směrnice o audiovizuálních mediálních službách mají členské státy podporovat poskytovatele mediálních služeb spadající do jejich pravomoci, aby zajistili, že jejich služby budou postupně zpřístupňovány osobám se zrakovým nebo sluchovým postižením.

Přístupností služeb a medií se také zabývá směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) o sbližování právních a správních předpisů členských států týkajících se požadavků na přístupnost u výrobků a služeb. Přístupnosti se Zpracovatel podrobněji věnoval v části Analýzy zabývající se čl. 9 Přístupnost.

EU doporučuje dle znění odst. 43 směrnice o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti, aby členské státy přijaly veškerá nezbytná opatření k usnadnění přístupu osob se zdravotním postižením k dílům a aby věnovaly zvláštní pozornost dostupným formátům. Členské státy mohou udělit výjimky a omezení práva na rozmnožování děl, práva na šíření děl, práva na sdělování děl veřejnosti, pokud jde o použití děl, která jsou určena pro veřejnost, přímo souvisejí se zdravotním postižením a mají nekomerční charakter v rozsahu, který vyžaduje specifické postižení.

Úprava znění čl. 30 v české legislativě

Přístupností děl pro potřeby osob se zdravotním postižením se věnuje § 39 a § 39a zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském a o právech souvisejících s právem autorským. Znění autorského zákona zpřístupňuje autorská díla osobám se zdravotním postižením v alternativním formátu nebo provedení, které umožňují oprávněnému příjemci číst nebo jinak vnímat dílo stejným nebo v podstatě stejným způsobem jako osobě bez zdravotního postižení.

Zpřístupněním části vysílaného obsahu ve vhodných formátech pro osoby se zdravotním postižením se zabývá zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání. Dle § 32 odst. 2 tohoto zákona je provozovatel celoplošného televizního vysílání s licencí povinen opatřit alespoň 15 % vysílaných pořadů skrytými nebo otevřenými titulky pro osoby se sluchovým postižením a alespoň 2 % vysílaných pořadů zpřístupnit pro osoby se zrakovým postižením. Provozovatele celoplošného televizního vysílání je ze zákona povinen opatřit alespoň 70 % vysílaných pořadů skrytými nebo

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

otevřenými titulky a alespoň 2 % vysílaných pořadů vyrobit v českém znakovém jazyce nebo simultánně tlumočit do českého znakového jazyka pro osoby se sluchovým postižením a dále je povinen zpřístupnit alespoň 10 % vysílaných pořadů pro osoby se zrakovým postižením.

Osoby se zdravotním postižením, které jsou zároveň držiteli průkazů ZTP a ZTP/P, mohou čerpat zvýhodněné podmínky v oblasti participace na kultuře. Nejčastěji se jedná o slevu na vstupném na kulturní akci nebo do kulturní instituce nebo slevu na vstupné pro doprovázející osoby. Přístupnost a bezbariérovost kulturních a sportovních institucí je v české legislativě zajištěna zněním vyhlášky o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb. Touto vyhláškou se zabývá čl. 9 Přístupnost. Obce v ČR přijímají opatření za účelem zlepšení přístupnosti a dostupnosti kultury (např. prostřednictvím definovaných opatření ve strategických plánech obcí nebo strategiích kultury obcí).

V ČR je významným dokumentem zákon č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu, který řeší podporu pohybových aktivit osob se zdravotním postižením. Tento zákon přikazuje krajům a obcím zabezpečit rozvoj a přípravu pohybových aktivit osob se zdravotním postižením.[177]

Doporučení úpravy legislativy ČR

Dle Zpracovatele je implementace tohoto článku Úmluvy dostačující, bez nutnosti úpravy legislativy ČR vzhledem k předmětu znění čl. 30 Úmluvy. Zejména z důvodu, že pořadatelé a organizátoři aktivit kulturních, rekreačních, volnočasových a sportovních vytváří vhodné podmínky pro zapojení osob se zdravotním postižením bez legislativních předpisů určujících tuto povinnost. Dle názoru Zpracovatele mají osoby se zdravotním postižením, v souladu se zněním odst. 16 písm. b) obecného komentáře k článku 19, možnost participovat na všech aktivitách dle znění čl. 30 Úmluvy za stávajících legislativních podmínek ČR.

Zpracovatel je názoru, že stávající znění zákona o sportu představuje vhodnou legislativu v souladu se zněním odst. 77 obecného komentáře článku 19, který zaručuje podporu dětem se zdravotním postižením při realizaci sportovních a volnočasových aktivit.

5.3.31 Článek 31 Statistika a získávání dat

Znění čl. 31

Dle znění čl. 28 Úmluvy je povinností smluvních států, aby shromažďovaly odpovídající informace, včetně statistických dat a výsledků výzkumů, které jim umožní formulovat a provádět politiky zaměřené na plnění závazků podle Úmluvy. Informace shromážděné v souladu s tímto článkem budou dle potřeby dále členěny a využívány jako nástroj pro hodnocení plnění závazků stanovených touto Úmluvou ze strany smluvních států, dále k identifikaci a odstraňování bariér, kterým osoby se zdravotním postižením čelí při uplatňování svých práv. Smluvní státy převezmou odpovědnost za distribuci těchto statistických dat a zajistí jejich přístupnost pro osoby se zdravotním postižením a další osoby.

[177] § 5 a § 6 zákona č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

Úprava znění čl. 31 v mezinárodní a evropské legislativě

Čl. 338 Smlouvy o fungování EU řeší způsob přijímání opatření k vypracování statistik, jestliže je to nezbytné k provádění činností EU. Pro potřeby EU je zpracovatelem statistik v oblasti osob se zdravotním postižením Eurostat, který je dle nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 223/2009 statistickým orgánem EU, jenž spolupracuje s vnitrostátními statistickými úřady ve všech členských státech.

Úprava znění čl. 31 v české legislativě

Pro potřeby ČR vykonává státní statistickou službu ČSÚ, který je ústředním správním úřadem.[178] Dle zákona o statistické službě provádí ČSÚ statistická zjišťování,[179] v nichž se věnuje osobám se zdravotním postižením. Výběrová šetření obyvatelstva osob se zdravotním postižením proběhla v letech 2007, 2013 a 2018. Šetření se zaměřila na to, jak se žije lidem se zdravotním postižením. Šetření v letech 2007 a 2013 byla realizována na základě stejné metodiky výběrového šetření. Nedostatkem je však změna metodického přístupu k realizaci výběrového šetření v roce 2018, kdy již není možné porovnávat zjištění vyplývající ze šetření realizovaných v roce 2013 a 2018.

Z porovnání vyplývá, že mezi lety 2012 až 2018 vzrostl počet osob se zdravotním postižením. Dle Zpracovatele je důvodné se domnívat, že přírůstek počtu osob se zdravotním postižením je způsobem stárnutím populace ČR vzhledem ke skutečnosti, že nejvyšší podíl osob se zdravotním postižením představují lidé v seniorském věku.

Doporučení úpravy legislativy ČR

Vzhledem k výše uvedenému faktu ohledně růstu počtu osob se zdravotním postižením v ČR by dle Zpracovatele mělo dojít k častější realizaci výběrových šetření. Optimální se jeví uskutečnění výběrového šetření každé dva roky, aby mohlo dojít k adekvátním úpravám legislativy v návaznosti na zjištění výběrových šetření. Zároveň je možné očekávat, že počet osob se zdravotním postižením se bude, vzhledem k postupujícímu trendu stárnutí obyvatelstva, zvyšovat rychleji, než tomu bylo doposud.

[178] § 3 odst. 1 zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě.
[179] § 4 odst. 1 písm. c) zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

6. ZÁVĚR

Zpracovatel se v této Analýze zabýval podporou nezávislého života osob s tělesným, mentálním nebo smyslovým postižením a osob s duševním onemocnění nebo případné kombinaci těchto zdravotních postižení. Při zpracování Analýzy věnoval Zpracovatel zvláštní pozornost dětem a osobám s těžkým zdravotním postižením, které se projevuje zhoršenou možností rozhodování a potřebou celodenní péče. Zpracovatel se zaměřil zejména na ty oblasti života, které jsou pro tyto skupiny obyvatel stěžejní.

Dle odst. 54 Obecného komentáře k článku 19 má ČR jako smluvní stát Úmluvy povinnost splnit závazek v podobě přijetí opatření za účelem vymýcení praktických překážek plné realizace práva žít nezávisle a být začleněn do komunity. Těmito překážkami jsou například nepřístupné bydlení, omezený přístup k podpůrným službám pro osoby se zdravotním postižením, nepřístupná zařízení, produkty a služby v komunitě a předsudky vůči lidem se zdravotním postižením.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

7. SEZNAM ZKRATEK

Tabulka 4 Seznam zkratek

Zkratka	Význam
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
ESIF	Evropské strukturální a investiční fondy
EU	Evropská unie
MS	Ministerstva spravedlnosti ČR
MV	Ministerstvo vnitra ČR
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
MŠMT	Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR
NSS	Nejvyšší správní soud
OSN	Organizace spojených národů
ÚP	Úřadu práce

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

8. SEZNAM GRAFŮ A TABULEK

8.1 Seznam grafů

Graf 1 Vývoj počtu omezení svéprávnosti dle přezkumů rozhodnutí soudů v letech 2014 až 2016 v ČR 34

Graf 2 Vývoj dotací na financování komunitních sociálních služeb, sociálních služeb prevence a pobytových sociálních služeb v letech 2016 až 2018 v České republice 44

8.2 Seznam tabulek

Tabulka 1 Mezinárodněprávní předpisy závazné pro ČR relevantní ke znění Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením 7

Tabulka 2 Legislativa ČR relevantní ke znění Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením.9

Tabulka 3 Obsah Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením dle jednotlivých článků ... 15

Tabulka 4 Seznam zkratek 70

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

9. PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Výsledky dotazníkového šetření

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.

Příloha č. 1 – Výsledky dotazníkového šetření

Výsledky dotazníkového šetření s odpověďmi ke dni 30. 5. 2019 jsou elektronickou přílohou tohoto dokumentu.

Společnost BDO Advisory s.r.o. je členem skupiny BDO International Limited, společnosti s ručením omezeným ve Velké Británii, a je součástí mezinárodní sítě nezávislých členských firem BDO. BDO Advisory s.r.o., IČ: 27244784, DIČ: CZ27244784, je zapsána Městským soudem v Praze, oddíl C, vložka 107235.